

Faşizme, emperyalizme, feodalizme ■ ve her türden gericiiliğe karşı

PARTIZAN

Sayı: Ekim 2018/92 Siyasi Dergi Fiyatı: 7.50 TL ISSN: 2149-1216

**Örnek bir alan çalışması:
Dersim'de sosyal ve
ekonomik yapı**

Filozoflar dünyayı
yalnızca çeşitli
biçimlerde
yorumlamışlardır,
oysa sorun onu
değiştirmektir. (K. Marks)

**Belgeler
konuşuyor:**

Halkların Birleşik
Devrim Hareketi
tartışmalarından
kesitler...

PARTIZAN

BÜROLAR

Ankara:

Ataç 1 Sokak 13/4 Yenişehir
Tel: (0312) 433 10 23

İzmir:

Konak Mh. Faik Muhittin
Adam Cd. Nafis Tınaz
Çarşısı No: 28 Kat: 1/102
Kemeraltı
Tel: (0232) 484 72 83

Erzincan:

Ordu Cd. Ordu İşhanı Kat: 3
Tel: (0446) 223 45 82

Bursa:

Atatürk Cd. C. Koruyucu İş-
hanı Kat: 5 No: 524
Osmangazi
Tel: (0224) 225 15 05

Mersin:

Bahçe Mh. 4604 Sk. No: 2/2
Akdeniz
Tel: (0324) 232 10 60

İçindekiler

Örnek bir alan
çalışması:
Dersim’de sosyal ve
ekonomik yapı
Sayfa 5

Halkların Birleşik
Devrim Hareketi
tartışmalarından
kesitler...
Sayfa 117

Yaygın süreli ISSN: 2149-1216

Nisan Yayımcılık ve Basım Sn. Ltd. Şti.

Yönetim yeri: Katip Mustafa Çelebi Mh. Tel Sk. No: 25 Kat: 3 Daire 9 Beyoğlu/İstanbul
Tel: 0212 2937376 nisanyayimcilik@hotmail.com

Sahibi ve Yazışleri Müdürü: Vedat Yeler **Baskı:** Baskı: S.M Matbaacılık Basın Yayın A.Ş.
Çobançeşme Mh. Sanayi Cd. Altay Sk. No: 10/A Blok Yenibosna/İstanbul

SUNU

Yeni bir Partizan sayımızla birlikteyiz. Bu sayımız bir hayli gecikmeli çıktı.

Dergimizin periyodunda yaşanan aksama tamamen bizden kaynaklıdır. Partizan dergisinin yazarları ve okurları ülkemizdeki sınıf mücadelesinden bağımsız değillerdir. Tam aksine onlar, Karl Marks'ın o ünlü "Feuerbach Üzerine Tezler" in 11. Maddesi'nde ifade ettiği noktaya ithafla söylersek "dünyayı yalnızca çeşitli biçimlerde yorumlamamışlar; onu değiştirme mücadelesi"nin de bir parçası olmuşlardır. Tam da bu nedenle Partizan dergisi ülkemizdeki sınıf mücadelesinden, onun öncü ve örgütlü mücadelesinden bağımsız bir yayın olmadığı için, dönem dönem periyodunda aksamalar olabilmektedir. Okurlarımızın bu gerçeğin farkında olduğunun bilincindeyiz. Ancak bizler bu noktada yaşanan gecikme için okurlarımıza özleştirme vermeyi gerekli görüyoruz.

Partizan'ın bu sayısında yayımladığımız çalışma; "Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Tahlili Sisifos Hali" adlı kitaba ek olarak hazırlanmış bir örnek alan çalışmasıdır. Bu çalışmanın özgünlüğü, son derece yetersiz kaynaklar ve koşullar içinde yapılmış olmasıdır. Okurlarımız belgeyi incelerken bu gerçeğin bilincinde olmalıdır. Bu haliyle çalışma eleştiriye, geliştirilmeye ve zenginleştirilmeye ihtiyaç duymaktadır.

Bu sayımızda yayımladığımız diğer belgeler ise Proletarya Partisi'ne yönelik gerçekleştirilen darbeci tasfiyeci saldırının paslı bir silahı olarak kullanılmak istenen; Halkların Birleşik Devrim Hareketi'ne (HBDH) yönelik PP'nin içinde yaşanan tartışmalardır.

Bu belgeleri yayımlamamızın nedeni, PP içinde darbeci tasfiyeci saldırıya önderlik eden "kast kliği"nin, burjuva politikacılara taş çıkartırcasına, döneminde PP içinde de sansür uygulamasına başvurması, buna cüret edebilmesidir. Bu durum bile kendi başına, PP'nin ideolojik-kültürel olarak nasıl bir yozlaşma eğilimine getirildiğini, kariyerizm uğruna en temel ilkelerin nasıl çiğnendiğini göstermesi açısından anlamlıdır.

Belgeler incelendiğinde rahatlıkla görülecektir ki; darbeci tasfiyeci anlayış, PP'yi tasfiye etmek ve sınıf mücadelesinde varlık göstermesini engellemek için elinden geleni yapmıştır.

Belgelerin yayımlanarak tarihe not düşülmesi bu açıdan gereklidir.

Bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle.

Partizan

ÖRNEK BİR ALAN ÇALIŞMASI: DERSİM'DE SOSYAL VE EKONOMİK YAPI

►► Bu makale Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısının analizi: Sisi-fos Hali isimli çalışmaya ek olarak hazırlanmıştır. Makalenin yazıldığı ko-şulların etkisiyle sınırlı sayıda belge ve veriye ulaşma imkanı olduğu gözönüne alındığında, çalışmanın daha da geliştirilmeye ihtiyaç duyduğu dikkate alınmalıdır. ◀◀

1- Genel çerçeve

1.1 -Nüfus

1.1.1 - Yaş grupları ve yaş bağımlılık oranı

1.1.2 - Göç

1.1.3- Demografi

1.1.3.1- Medeni durum

1.1.3.2- Eğitim durumu

1.1.3.3- Suç oranları

1.1.3.4 -Yoksulluk

1.4- İş Gücüne katılım

1.5- İş Gücünün faaliyet alanlarına dağılımı

1-6. İstihdamın niteliği

2- Üretim ilişkilerinin şekillenışı

2.1- Tarımda üretim ilişkilerinin şekillenışı

2.1.1-Arazi yapısı

2.1.2- Tarımsal işletmeler

2.1.3- Tarımsal işletmelerin ürün çeşitleri

- 2.1.3.1- Sebze üretimi
- 2.1.3.2- Meyve üretimi
- 2.1.4- Tarımda makineleşme
- 2.1.2- Hayvancılık
- 2.1.2.1- Büyükbaş hayvancılık
- 2.1.2.2- Küçükbaş hayvancılık
- 2.1.2.3- Arıcılık
- 2.1.2.4- Balıkçılık

2.1.3- Ormancılık

2.2- Tarım dışı faaliyetlerde üretim ilişkilerinin şekillenışı

2.2.1- Sanayi

- 2.2.1.1- İnşaat
- 2.1.1.1- Baraj ve HES yapımları
- 2.2.1.2- İmalat
- 2.2.1.3- Madencilik ve taş ocakları

2.1.2- Ticaret

3- Dersim’de sınıfların şekillenışı

- 3.1- Tarımsal alanda sınıfların şekillenışı
- 3.2- Tarım dışı faaliyetlerde sınıfların şekillenışı

4- Sonuç

- 4.1- Dersim’de devrimin müttefikleri
- 4.2- Dersim’de devrimin düşmanları
- 4.3- Dersim’de yaşanan çelişkiler
- 4.3.1- Başlıca çelişkiler
- 4.3.1.1- Feodalizmle (tefecî-tüccar sömürüsü) Dersim halkı arasındaki çelişki
- 4.3.2.2- Ulusal burjuvazi ile Dersim halkı arasındaki çelişki
- 4.3.2.3- Ulusal ve mezhepsel çelişki
- 4.3.2.4- Ataerkil sistem ile ezilen cins arasındaki çelişki
- 4.3.2.5- Yerel ve merkezi hakim sınıflarla doğa arasındaki çelişki
- 4.3.2.6- Türk hakim sınıfları ile Dersim halkı arasındaki çelişki
- 4.3.2-7- Baş çelişki

1- Genel çerçeve

Nüfus

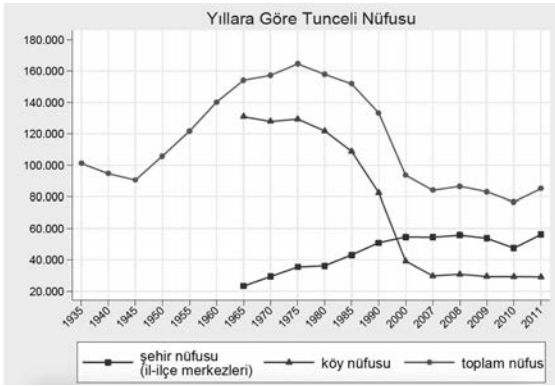
2011 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS) göre Dersim'in toplam nüfusu 85.062 kişidir. Bu rakama göre Dersim, Türkiye'de km²'ye düşen 11 kişi ile nüfus yoğunluğunun en az olduğu ildir. Dersim nüfusunun % 34'ü kırsal alanda yaşamaktadır. Aşağıda Dersim'in Türkiye ile karşılaştırmalı nüfus bilgileri aktarılmıştır.

Tablo 1: Yıllara göre Karşılaştırmalı Tunceli-Türkiye Nüfus Bilgileri (Sayfa 72)

Tablodan da görüleceği üzere Dersim'le Türkiye toplamının nüfus artış hızı karşılaştırıldığında, Türkiye genelinde nüfusun düzenli olarak arttığı gözlemlenirken, Dersim'de nüfus artış hızının dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Tabloda ilk dikkat çeken nokta, 1935-1945 yılları arasındaki 10 yıllık zaman dilimi içerisinde Dersim nüfusunda eksi değerli nüfus artış hızının gözlemlenmesidir. Benzer şekilde 1980'lerden başlayarak özellikle de 1990'lı yıllardan sonra giderek artan bir şekilde nüfus artış hızında eksi değerlerde bir artış söz konusudur.

Bu göstergelerin anlamı 1935-1945 yılları arasında devletin Dersim halkına yönelik katliamının (1937-1938 Dersim Katliamı) etkisi olarak yorumlanabilir. Devletin istatistiki bilgilerinin ne kadar doğru olduğu tartışması bir yana, bu yıllar arasında devletin Dersim halkına yönelik kitlesel katliam yaptığı bilinmektedir. Katliamın bilançosu konusunda farklı rakamlar söz konusudur. Buna rağmen katliamın işareti, istatistiki verilerde nüfus artış hızının eksiye düşmesinden de rahatlıkla anlaşılabılır.

Benzer şekilde özellikle 1990'lı yıllardan sonra nüfus artış hızında yaşanan eksi değerli yükseliş, devletin bu yıllarda Dersim köylüsüne yönelik izlediği ambargo, köy yakma ve boşaltma saldırısının sonucunda yaşanan gerçeğe işaret etmektedir. Devlet bu yıllardan itibaren bölgede yürütülen sosyal ve ulusal kurtuluş mücadelesine karşı kitle katliamlarına girişmiş, köy yakma ve boşaltma saldırılarıyla nüfusun düşmesinde birinci derecede rol oynamıştır. Devletin bu saldırganlığı bölgede ekonomik amaçlı yapılan göçle birlikte değerlendirildiğinde nüfusun özellikle belde ve köylerde önemli oranda düşmesine yol açmıştır. Aşağıda bu duruma dair bir grafik aktarılmıştır.

Grafik 1: Yıllara göre Dersim nüfusu

Kaynak: TÜİK, adge 88, Grafik: 3.2

zine yansımadağı görülür. Örneğin; devletin köylülere saldırısının yoğunlaştığı 1990-2000 yılları arasında belde ve köylerde nüfus 82.344'ten 39.108'e düşmekte ama bu düşüş, il ve ilçe merkezinde büyük bir yükseliş olarak gözlemlenmemektedir. (1990 yılında 50.799 olan il ve ilçe merkezi nüfusu, 2000 yılında 54.476'ya yükselmiştir.) Bu durum Dersimlilerin devletin saldırısı sonucunda doğrudan doğruya il dışına göç ettiklerini göstermektedir.

Tablo ve grafikte gözlemlenen bir diğer olgu da göç nedeniyle belli oranda şehirleşmenin yaşanmış olmasıdır. 1965 yılında il nüfusunun % 85'i köy ve mezralarda yaşarken, devletin saldırısı sonucunda köy nüfusu % 42'lere kadar düşmüştür. 2011'lerde de bu düşüş sürmüştür ve köy nüfusu % 34, şehir nüfusu ise % 66 olmuştur. Bu rakamlar Türkiye geneli dikkate alındığında (Türkiye'de genel şehirleşme oranının % 77 olduğu ileri sürülmektedir.) daha düşüktür. Kuşkusuz ki bu istatistiki veriler merkez ilçe dışında şehir olarak tanımlanan ilçelerin ne kadar şehir olabileceği tartışmaları ile birlikte değerlendirilmelidir. Bu ilçelerin gerçek anlamda şehirden ziyade büyük köy ya da kasaba oldukları hesap edilirse, yukarıda bahsi edilen rakamların doğruluğu ya da göreceliği rahatlıkla sorgulanabilir.

İfade ettiklerimizle bağlantılı olarak Dersim merkez ve ilçe nüfuslarını aktaran tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 2: Dersim Merkez ilçe/ilçeler nüfusu, 2011 (Sayfa 73)

Grafik incelendiğinde ilk dikkat çeken olgu, Dersim nüfusunun 1975 yılında en yüksek değerde olduğudur. 1975 yılında nüfus 164.591 kişi olarak kaydedilmiştir. Bu tarihten itibaren azalan bir seyir izlemiştir. Hem grafik hem tablo birlikte değerlendirildiğinde nüfusun hızlı düşüşüne rağmen bu düşüşün il ve ilçe merke-

1.1.1-Yaş grupları ve yaş bağımlılık oranı

Dersim nüfusunun yaş grubu ve cinsiyete göre dağılımını değerlendirdiğimizde aşağıdaki tablodan yararlanılabilir.

Tablo 3: Yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus, 2011 (Sayfa 74)

Tabloda en dikkat çekici husus 2011 yılı itibari ile 20-24 yaş aralığındaki nüfus fazlasıdır. 20-24 yaş grubunda toplam 15.906 kişi vardır. Bu veri içinde ise 12.950 kişinin erkek, 2.956 kişinin ise kadın olması ayrıca dikkat çekicidir, ki bunun nedenine birazdan değineceğiz.

2017 yılına gelindiğinde Dersim’de genç olarak tanımlanacak 2.360 erkek, 2.304 kadın, toplamda 4.664 kişi bulunmaktadır.

Tablonun gösterdiği bir başka ilginç durum da Dersim’de erkek nüfusunun (49.016) kadın nüfusuna (36.046) göre fazlalığıdır. Bu durum Türkiye genelinde erkek (37.532.954) ve kadın (37.191.315) düşünüldüğünde bir farklılık olarak göze çarpmaktadır. Bunun en önde gelen nedeni, aradaki bu farkın asker ve polis (13.000 kişi daha çok asker-yaklaşık olarak-) olmasıyla açıklanabilir. Nitekim 2011 yılı yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus dağılımı incelendiğinde 20-24 yaş grubu arasında erkek nüfusunun 12.950, kadın nüfusunun 2.956 olması ve aradaki yaklaşık 10.000 kişilik farkın ortaya çıkması şehirlerdeki asker sayısına işaret etmektedir.

Tablo 4: Ortanca yaş ve yaş bağımlılık oranı, 2007-2011 (Sayfa 75)

Yaş grubuna göre dağılım incelendiğinde 2011 yılında 20-24 yaş grubunun Dersim nüfusu içindeki fazlalığına dikkat çekmiştik. Ortanca yaş ve yaş bağımlılık oranları incelendiğinde ise bu duruma dair daha net bir fikir elde edebiliriz.

Öncelikle yaş bağımlılık oranının yüksekliği ya da düşüklüğünün herhangi bir toplumsal formasyon için önemli olduğunu kaydetmek gerekir. Yaş bağımlılık oranı çalışma yaşındaki (15-64 yaş) her yüz kişinin bakmakla yükümlü olduğu çalışmayan (0-14 ve 65+ yaş) kişi sayısı olarak hesaplandığı için bu rakamın yüksek olması olumsuz bir gösterge olarak anlaşılmalıdır. Nüfus arttıkça yaş bağımlılık oranının düşük olması beklenir. Bu olumlu bir ekonomik gösterge olarak anlaşılmalıdır. Ancak çalışma yaşında olan fakat istihdam edilmeyen yani işsizler bu -olumlu- gösterge içinde hesaplanmamaktadır.

Dersim’de bir iş gücüne katılma yaşı dışında olan (0-14=12.804 ve 65+ yaş=9.582) toplamda 22.386 kişi vardır. 15-65 yaş arası nüfus ise 62.676 kişi-

dir. Diğer bir ifade ile nüfusun bu sayısı çalışabilecek ve çalışan olarak nüfusun geriye kalanına bakmakla yükümlüdür.

Ortanca yaş ve yaş bağımlılık arası veriler incelendiğinde Dersim için çok önemli bir farklılık ortaya çıktığını kaydetmek gerekir. Ortanca yaş, bir yerdeki (şehir veya ülke) ortalama insan ömrüne bağlı değişmesi nedeniyle o yerdeki yaşam kalitesi ve kalkınmışlığın bir göstergesi olarak da kabul edilmektedir.

Tablo 4'deki veriler incelendiğinde 2007-2011 yılları arasında Dersim'de ortalanca verisinin yükseliş içinde olduğu gözlemlenmektedir. Hatta 2011 yılında 32.4 gibi çok yüksek bir rakam verilmektedir. Bu rakamın yüksekliği ise Dersim'de 2010 yılı içinde bulunan kurumsal nüfus yani kışla, hapishane, huzurevi, öğrenci yurtları vb. yerlerde kalanların da Dersim'in nüfusu içinde değerlendirilmesinden kaynaklıdır. Bunun anlamı 2010 yılı içinde ildeki kurumsal nüfusta yaşanan yüksek artıştır.

Bu gerçeğin ifadelendirilmesi bize, Dersim'de ortalanca yaş değerlerini incelerken mutlaka ama mutlaka ildeki kurumsal nüfusun da hesap edilmesi gerektiğini anlatmaktadır. Hal böyle iken yani bir ilde bulunanların ikamet adreslerinde değil, kurumsal yerlerin bulunduğu yerleşim yerine kaydedilmeleri, beraberinde Dersim gibi devletin asker ve polisiyle sürekli olarak ve sayıca kalabalık biçimde bulunduğu yerlerde, ortalanca yaş değerlerinin her zaman suni olacağı anlamına gelmektedir. Ki, 2011 yılı yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus dağılımında işaret ettiğimiz üzere Dersim'de 15-65 yaş arası toplam 62.676 kişidir. Bunlardan 10.000-13.000'ü asker-polis olarak kaydedilmelidir.

Bu durum bize Dersim'de hesaplanan orta yaş değerleriyle Türkiye genelinden yaşanan ortalanca yaş değerlerinin birbirine yakın olduğu yıllarda dahi gerçeği yansıtmadığını gösterir. Bu durum ayrıca Dersim'de ifade edilen ortalanca yaş değerinin ve buna bağlı olarak yaşam kalitesi ve kalkınmışlığın ifade edilenden çok da düşük olduğu anlamına gelmektedir.

1.1.2- Göç

Dersim'de ikamet edenlerin nüfusa kayıtlı olduğu iller aşağıda verilmiştir.

Tablo 5: Dersim'de ikamet edenlerin nüfusa kayıtlı olduğu iller, 2010-2011 (Sayfa 76)

Tablodan da anlaşılacağı üzere 2010-2011 yılları arasında Dersim'de ikamet edenlerin büyük çoğunluğu Dersimlidir. Dersim'de olmayıp da Dersim'de ika-

met edenler arasında 2010 yılında 2.312 kişi (% 3.01) ve 2011 yılında 2.574 kişi (% 3.03) ile Elazığ nüfusuna kayıtlı olanlar vardır. 2010-2011 yılları arasında Dersim’de olmayıp da Dersim’de ikamet edenler arasında ikinci sırayı 2010 yılında 545 (% 0.71) 2011 yılında 1.023 (% 1.20) kişi ile Amedliler almaktadır.

Dersim’de Elazığ nüfusuna kayıtlı olanların ikamet etmesi ve bu sayının yıllar içinde çok fazla değişkenlik arz etmesi bu kişilerin bir kısmının ilde tüccarlık, yapmasıyla açıklanabilir. Yine Dersim’de en fazla ikamet edenler arasında ikinci sırada bulunan Amed nüfusuna kayıtlı kişilerin bir kısmının hayvan tüccarı, bir kısmının ise işçi olarak çalışmaya gelmiş olmalarıyla açıklanabilir.

Öte yandan Dersim nüfusuna kayıtlı olanların ikamet ettikleri yerler incelenirken aşağıdaki tablodan yararlanılabilir.

Tablo 6: Dersim nüfusuna kayıtlı olanların ikamet ettikleri iller, 2010-2011 (Sayfa 77)

Tabloda ilk göze çarpan olgu Dersim nüfusuna kayıtlı olup da İstanbul’da yaşayan Dersimli sayısının 2010 yılında 82.835; 2011 yılında 83.832 kişi ile Dersim nüfusuna kayıtlı olup da Dersim’de ikamet edenlerden (2010 yılında 62.253, 2011 yılında 61.806 kişi) fazla olduğudur. Bu önemli ve dikkat çekici bir veridir.

Yine Dersim nüfusuna kayıtlı olup da Dersim dışında yaşayan Dersimlilerin en fazla yaşadığı yerler arasında ikinci sırayı 2010 yılında 21.240 kişi, 2011 yılında 21.390 kişi ile Elazığ alır. Bu ilde yaşayan Dersimlilerin 1990’larda yaşanan ambargo, köy yakma ve boşaltma saldırısı sonucunda en yakın yerlere göç edenler olduğu ve bu kişilerin çok önemli bir kısmının yoksul olduğu söylenebilir.

Dersim dışında yaşayan Dersimlilerin en fazla olduğu iller arasında üçüncü sırayı 2010 yılında 19.524, 2011 yılında 19.657 kişi ile İzmir; dördüncü sırayı ise 2010 yılında 9.987, 2011 yılında ise 10.110 Dersimlinin yaşadığı Ankara almaktadır.

Bu rakamların bize gösterdiği ikamet için en fazla tercih ettikleri illerin Türkiye’nin büyükşehirleri olduğudur. Bu olgu, bu illerde iş olanaklarının daha fazla olması ve akrabalık ilişkileri çevresinden bu illere göç ettikleri şeklinde değerlendirilmelidir. Tabloda tek istisnanın Elazığ olması, bu ilin Dersim’e yakın olması ve bu ile göç edenlerin genellikle yoksul Dersim köylüleri olup, toprakları ve hayvanları ile ilişkilerini hala sürdürmeleri, geriye dönme umudunu taşımaları vb. şeklinde açıklanabilir.

Tablodan hareketle belirtilmesi gereken en önemli eksiklik, Dersim nüfu-

sunu kayıtlı olup da gerek devletin baskısı ve gerekse de ekonomik nedenlerle yurtdışına çıkan Dersimlilerin sayısının yadsınamayacak kadar fazla olmasına rağmen istatistiklerde yer almamasıdır. Hem ekonomik nedenlerle hem de siyasal sürgün olan önemli sayıda Dersimlinin yurtdışında yaşamak zorunda bırakılmış olduğu da ifade edilmelidir. Aşağıda buna ilişkin bir tablo verilmiştir.

Tablo 7: Alınan göç, verilen göç, net göç hızı, Tunceli 2007-2011 (Sayfa 78)

Tablodan da anlaşılacağı üzere Dersim'in 2008-2009 ve 2010-2011 yılları arasında bir önceki yıllara nazaran verilen göçün aldığı göçten fazla olmasından kaynaklı göç kaybı yaşadığı anlaşılmaktadır. Dersim'in, iç göç hareketinin nasıl gerçekleştiğine dair bir fikir edinebilmek için, diğer illere verdiği ve aldığı göçe bakmak yararlı olabilir. Aşağıda bu duruma ilişkin bir tablo aktarılmıştır.

Tablo 8: Tunceli'nin diğer illerden aldığı göç, 2009-2011 (Sayfa 79)

Tablodan da görüleceği üzere Dersim'in en fazla göç aldığı iller aynı zamanda en fazla Dersimlinin yaşadığı illerle paralel bir seyir izlemektedir. Bu durumun tek istisnası Dersim'in bu yıllar arasında Amed'den dikkat çekici bir göç almasıdır. 2009-2010 yılları arasında Amed'den 341 kişi (% 5.33) ve 2010-2011 yılları arasında yine Amed'den 316 kişi (% 5.11) Dersim'e göç etmiştir. Bu durumun nedeni bu yıllar arasında Amed'den Dersim'e eğitim için gelen öğrenciler ya da çalışmaya gelen inşaat işçileri vb. şeklinde açıklanabilir.

Dersim'in diğer illere verdiği göç istatistikleri incelendiğinde ise kimi farklılıklar hariç diğer illerden aldığı göç istatistikleriyle paralel bir seyir izlediği görülmektedir. Aşağıda Dersim'in diğer illerden aldığı göçe dair bir tablo aktarılmıştır.

Tablo 9: Tunceli'nin diğer illere verdiği göç, 2009-2011 (Sayfa 80)

Tablodan da anlaşılacağı üzere Dersim nüfusuna kayıtlı olanların en fazla göç ettiği iller İstanbul, Elazığ, Ankara ve İzmir'dir. Bu illeri farklı olarak Erzurum ve Mersin takip etmektedir.

1.1.3- Demografi

1.1.3.1- Medeni durum

2011 yılına ait Dersim ve Türkiye geneli karşılaştırıldığında ilginç istatistikler açığa çıkmaktadır. Bu duruma ilişkin tablo aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 10: Medeni durum ve cinsiyete göre nüfus, Tunceli-Türkiye 2011 (15+ yaş) (Sayfa 81)

Tablo incelendiğinde 2011 yılında Dersim’de nüfusun (15+ yaş) neredeyse yarısının, 29.914 (% 41.43) hiç evlenmediğini görmekteyiz. Bu durum Türkiye geneli açısından düşünüldüğünde Türkiye nüfusunun (15+ yaş) 15.260.068 (% 27.44) rakamının oransal olarak neredeyse % 14’üne karşılık gelmektedir. Bu oransal farklılık Dersim’deki nüfusun Türkiye geneline göre evlenmediği ya da evlenemediğine yorumlanabilir.

Bu yorumu güçlendiren bir başka husus Dersim’de hiç evlenmeyen erkek 21.837 (% 51.52) kişilik nüfusunun kadın 8.077 (% 27.09) nüfusuna göre fazlalığıdır. Her ne kadar Dersim’de 15+ yaş erkek nüfusu (42.384) ve kadın nüfusu (29.815) arasındaki bu durum etkili olmuş olsa da; bir diğer etken de halkın ekonomik durum ve yoksulluğu ile açıklanabilir. Dersim’de evlenme oranının Türkiye geneli açısından düşüklüğünün bir diğer nedeni de bu olabilir. Diğer bir neden de Dersim’de erkek nüfusunun fazlalığının şehirdeki asker-polis sayısının yüksekliğidir.

Dersim geneli incelendiğinde yaş grubu ve cinsiyete göre boşanmaların Türkiye geneli ile benzerlik (toplumsal ve kültürel yapı nedeniyle yer yer daha az) arz ettiği görülmektedir. 2011 yılı itibari ile genel olarak boşanmaların 25-39 yaş arasında gerçekleştiği gözlemlenmektedir.

1.1.3.2- Eğitim durumu

Dersim’de okuma yazma oranına ilişkin veriler aşağıdaki tabloda aktarılmıştır.

Tablo 11: Okuma yazma durumu ve cinsiyete göre nüfus (6+ yaş), 2011 (Sayfa 82)

Tablonun daha ayrıntılı incelenmesi bize Dersim’de kadının konumu hakkında da bilgi vermektedir. Dersim’de kadınların okuryazarlık oranı % 83.33. Türkiye genelindeki kadın okur yazarlık oranı da % 91.94. Arada % 9’luk gibi yüksek bir fark vardır. Benzer şekilde Dersim’de kadınlar ve erkeklerin okur-yazarlık oranında da bir fark vardır. Erkeklerin okuryazarlık oranı % 94.73 iken kadınların okuryazarlık oranının % 83.33 olması ve ortaya çıkan % 13’lük bir fark, Dersim’de kadınlara verilen “değer”in göstergesi olarak okunmalıdır. Bu verinin bize ifade ettiği Dersim’de kadınlara yönelik bir ayrımcılık, yok sayma olmadığı propagandasının sorgulanmasına neden olmaktadır.

Dersim’de okul öncesi, ilk, orta öğrenime dair veriler aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 12: Yıllara ve cinsiyete göre öğrenci sayıları, (Tunceli) (Sayfa 83)

Tablodan da görüleceği üzere Dersim’de ilköğretimden sonra öğretime devam etmenin azaldığına tanık olmaktadır. Yine Dersim’de kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla eğitimlerine devam etme oranı daha düşüktür. Bunun nedeni Dersim’de kadın öğrencilerin genel olarak ilköğretimden sonra okula gönderilmemesidir. Bunun nedeni ise kadının hem sosyal yaşama katılımı hem de üretim faaliyetine (hayvancılık, tarla, bağ-bahçe) istihdam edilmesidir.

Bu başlıkta değinilmesi gereken bir diğer olgu da devletin yatılı bölge okulları kurmasıdır. Dersim’de devlet tarafından YİBO’lara özel bir önem verilmektedir. Bu önemin nedeni bölgede insanların daha küçük yaşlarda devletin saflarına kazanılma çabasıdır. Aynı şekilde orta öğretimde pansiyonlar da öğrenci gençliğin sisteme entegre edilmesinde rol oynamaktadır. Aşağıda YİBO’lara ilişkin tablo aktarılmıştır.

Tablo 13: Tunceli’de YİBO ve kapasitesi (Sayfa 84)

Tablo 12 incelendiğinde 2011-2012 öğretim yılını gösteren istatistikler dikkate alınırsa 2017 yılına gelindiğinde ilköğretimde olan 6.835 öğrencinin şu anda orta öğretim ile üniversite döneminde olduğunu söyleyebiliriz.

Dersim’de yüksek öğretime dair veriler aşağıda aktarılmıştır.

Tablo14’te de görüleceği üzere Dersim’deki üniversite 3.731 öğrencisi ile (ön lisans, lisans, yüksek lisans, doktora öğrencileri ile toplamda 7.062) ilin sosyal ve ekonomik hayatına belli bir canlılık katmaktadır. Bu durum üniversite açıldıktan sonraki sosyal pratikte de gözlemlenmiştir. Öte yandan özellikle Dersim’de yükseköğretim okumaya gelenlerin büyük bir çoğunluğunun Türkiye Kürdistanı’ndan gelen öğrenciler olması dikkate değerdir.

Tablo 14: Tunceli Üniversitesi temel göstergeleri, 2011 sonu itibarıyla (Sayfa 85)

Tablo 15: Bitirilen eğitim düzeyi ve cinsiyete göre nüfus (15+ yaş), 2011 (Sayfa 86)

Tabloda en dikkat çeken husus, Dersim’de lise veya dengi okul mezunu olanların oranının (% 27.59) Türkiye genelinde lise veya dengi okul mezunu olanların oranından (% 21.37) yüksekliğidir. Bunun anlamı, Türkiye geneli açı-

sından değerlendirildiğinde Dersim’de lise veya dengi okullarda okuyanların öğrenimlerini tamamladıklarıdır.

Dersim’de ilköğretim mezunu olanların oranının (% 19.44), Türkiye genelindeki ilköğretim mezunu olanların oranına (% 19.64) yakınlığı bu öğretim devresinin bitirildiğinde işarettir. Ancak Dersim’de ilkokul mezunu olanların oranının % 19.42, Türkiye genelinde ilkokul mezunu olanların oranının ise % 27.57 olduğu düşünülürse dikkat çekici düzeyde düşük olması Dersim’de çeşitli gerekçelerle ilkokulu bitirmenin neredeyse mümkün olmadığı anlamına gelmektedir.

Bu gerekçeler arasında yoksulluğun, çalışma mecburiyetinin, devlet terörünün, göçün vb. etkili olma durumu hesap edilmelidir. Öte yandan yine Dersim’de okuma-yazma bilmeyenlerin oranının (% 9.55), Türkiye genelinde okuma yazma bilmeyenlerin oranına göre (% 5.69) fazlalığı bize Dersim halkının okuryazarlık durumu hakkında fikir vermektedir.

Yine tüm bu istatistiki veriler içerisinde Dersimli kadınların okuma-yazma bilip bilmemelerinden başlayarak doktora mezunu olmalarına kadar istikrarlı bir biçimde giderek azalan bir şekilde -eğitim düzeyinde geride bırakıldığını göstermektedir. Bu durum Türkiye geneli açısından böyledir ancak Dersim’de okuma-yazma bilmeyen kadınların erkeklere oranla sayısının yüksek olmasının yanında ilkokul mezunu kadınların -2011 yılı itibariyle- erkeklerden sayıca fazla olduğunu ancak kadınların daha sonraki eğitim aşamalarında erkeklerden daha az olduğunu ifade etmek gerekir. Özetle Dersim’de okula giden kadınlar esas olarak ilkokula gönderilmekte sonraki eğitim aşamalarına göndermemektedir.

1.1.3.3- Suç oranları

Dersim halkının karşı karşıya olduğu sorunlardan birisi de il genelinde yaşanan asayiş oranlarıdır. Bu vakaların istatistiki olarak incelenmesi bize Dersim’in son yıllarda karşı karşıya olduğu sorunlar ve yaşadığı değişim hakkında fikir verecektir. Aşağıda Dersim’de yaşanan adli vakalara ilişkin istatistikler aktarılmıştır.

Tablo 16: Tunceli genelinde meydana gelen olaylar, 2009-2011 (Sayfa 87)

Tablo 16’nın incelenmesinden de anlaşılacağı gibi Dersim’de genel olarak özellikle asayiş ve narkotik suçlarda bir artış söz konusudur. Özellikle şahsa ve mala karşı işlenen suçlar ve narkotik suçlarda yaşanan bu artış devletin Dersim halkına yönelik uyguladığı politikadan bağımsız değildir.

Bu tabloda dikkat çeken nokta, mala karşı olarak tanımlanan ve içinde hırsızlık suçunu da barındıran kategorileştirmenin istikrarlı bir artış içinde olmasıdır. Benzer şekilde narkotik suç olarak tanımlanan ve uyuşturucu kullanımı hakkında belli bir fikir veren suç oranı da dikkat çekicidir.

Üzerinde durulması gereken noktalardan biri de asayiş başlığı altında tanımlanan ve diğer suçlar olarak kategorileştirilen suç oranının istikrarla yükselişidir. Bu kategori içerisinde değerlendirildiği tahmin edilen fuhuş ve özellikle küçük yaşlardaki çocuklara taciz suçlarının varlığı Dersim açısından değerlendirilmelidir. Devletin bu politikası Dersim’de karşılık bulmaktadır.

1.1.3.4- Yoksulluk

Dersim’de nüfusun yoksul kısmına dair istatistiki bilgi yoktur. Ancak devletin yeşil kart uygulaması üzerinden bir fikir edinilebilir. Aşağıda buna dair bir tablo aktarılmıştır.

Tablo 17: İlçelere göre yeşil karttan yararlanan nüfus, 2011 (Sayfa 88)

Devletin yeşil kart uygulaması, teoride hiçbir geliri olmayan kişilerin sağlık hakkından yararlanması olarak tanımlanmaktadır. Bu genellemeden hareket edilirse Dersim nüfusunun önemli bir kesiminin hiçbir geliri olmadığı için yeşil karttan yararlandığı anlaşılmaktadır. *(Dipnot: Dersim’de banka çalışanları ile yapıldığı ifade edilen görüşmelerde başka şehirlere ya da ülke dışına göç eden yakın akrabaların aile üyelerine yolladıkları maddi yardımın şehirde yaşayan sivil-yerli nüfusu geçiminde önemli bir yeri bulunduğu söylenmektedir. Bu durum Dersim’de yoksulluğun dışarıdan gelen yardımlarla stabilize edildiği alanlara gelinmektedir. Bakınız; Patika, Dört Dağa Sığmayan Kent, s. 308)*

Tablo 17’de aktarılan verilere göre bu rakam toplamda 2011 yılı için 19.375 kişidir. Bu Dersim nüfusu açısından (85.062) değerlendirildiğinde % 23’lük bir orana karşılık gelmektedir. Bu oldukça yüksek bir rakamdır. Dersim’de yeşil kart uygulamasının bu derece yüksek olmasının bir nedeni halkın yoksulluğu iken bir diğer nedeni ise devletin halka yönelik işbirlikçileştirme-ajanlaştırma politikasıdır. Sosyal pratikten bilindiği üzere devlet yeşil kart uygulaması için başvuran herkese işbirlikçileştirme-ajanlaştırma politikasını dayatmaktadır.

Devletin halkın yoksunluğunu kullanarak kendine bağlamasının tek aracı yeşil kart uygulaması değildir. Bunun dışında da çeşitli araçları devreye sokmaktadır. Bu araçlardan birisi de devletin Dersim halkına yönelik sosyal yardım adı altında uyguladığı çalışmalardır. Aşağıda bu “yardım”lara dair bir tablo aktarılmıştır.

Tablo 18: Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakfı adı altında yapılan yardımlar (Sayfa 89)

Tablodan da görüleceği üzere devlet sosyal yardım adı altında halkın yoksulluğunu kullanarak ajanlaştırma ve işbirlikçileştirme politikaları hayata geçirmektedir. Bu politikada para ve barınma yardımı önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Özellikle 2009 yılında 4.877 kişiye 1.616.751.00 TL, 2010 yılında 5.249 kişiye 990.880.00 TL, 2011 yılında 5.950 kişiye 1.335.579.88 TL para yardımı yapılması dikkat çekicidir.

1.4- İşgücüne katılım

Dersim’de işgücüne katılım oranı işsizlik ve istihdam oranlarını gösteren tablo aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 19: İşgücü göstergeleri (Sayfa 90)

Tablodan da görüleceği üzere Dersim’de 2010 yılı itibarıyla işgücüne katılım oranı % 45.3’tür. Bu rakam Türkiye geneline olan orandan % 48.8 daha düşüktür. Diğer bir ifade ile Dersim’de Türkiye genelinde yaşanan işgücüne katılımdan daha düşük bir işgücüne katılım söz konusudur.

İşsizlik oranı değerlendirildiğinde Dersim’de işsizliğin 2010 yılı itibarıyla yüzde 11.4 olarak gerçekleştiği, Türkiye genelinde ise bu rakamın yüzde 11.9 olarak verildiği görülmektedir. İlk başta işsizlik oranının birbirine yakın olduğu sanılsa da bu tür istatistiki verilerde devletin resmi kurumlarının çok güvenilir olmayacağı hesap edilmelidir. Nitekim nüfus verilerinde Dersim için 2010 verileri dikkate alındığında kurumsal nüfustan dolayı suni bir artıştan bahsedilmektedir. Bu durumun 2010 yılı itibarıyla işsizlik oranına yansıdığı düşünülebilir. Nitekim işsizlik oranında 2009 yılı için belirtilen veriler “gerçeğe daha yakın” olarak değerlendirilmelidir. 2009 yılı için Dersim’de işsizlik oranı yüzde 18.16 iken bu oran Türkiye geneli için yüzde 14.0 olarak ifade edilmektedir. 2009-2010 arası işsizlik oranında yüzde 7.1’lik bir fark vardır. Bu yıl içinde işsizlik oranı içinde yaşanan bu değişim dikkat çekici olduğu kadar izaha muhtaçtır da. Nitekim işsizlik oranında yaşanan bu anormal değişim nedeniyle işsizlik büyüklüğünde 2009 yılı için Dersim iller sıralamasında 7. sırada iken 2010 yılında 30. sırada verilmektedir. Bu rakamlar devletin istatistiki verilerde oynamasının somut tezahürüdür.

Bununla birlikte hem Dersim hem de Türkiye geneli için işsizlik oranlarının gerçeği yansıtmadığı, bu oranlar hesaplanırken örneğin iş aramaktan vazgeçenlerin işsiz olarak tanımlanmadığı ve benzeri hesap edilmelidir. Türkiye İş

Kurumu'nun Tunceli İl Müdürlüğü'nün verilerine göre de Haziran 2012 itibarıyla Dersim'de 4.673 kişi (2.334 erkek, 2.339 kadın) işsiz olarak kayıtlıdır ve iş aramaktadır. (adge, s. 363)

Dersim'de istihdam oranı değerlendirildiğinde ise 2010 yılı için istihdam oranının % 40.1 olarak ifade edildiğini, bu rakamın Türkiye geneli için % 43 olarak tanımlandığını görmekteyiz. Arada % 3'lük bir fark bulunmaktadır.

Dersim'de hem iş gücüne katılım hem işsizlik oranı hem de istihdam açısından değerlendirilmesi gereken bir başka veri de Toplum Yararına Çalışma Programı (TYÇP) adı verilen programda ifade edilen verilerin dikkate alınmasıdır. Aşağıda bu programa ilişkin bir tablo aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 20: Yıllara göre TYÇP kapsamında Tunceli'ye aktarılan ödenek (Sayfa 91)

Yukarıda verilerden hesap edildiğinde Dersim'de iş gücüne katılım, işsizlik oranı ve istihdam rakamlarında olumsuz anlamda önemli değişiklikler olabileceği, istatistiki verilerde gösterdiğinden daha kötü tablo olduğu açığa çıkmaktadır.

İşgücüne katılım oranına dair belli bir fikir vermesi için başka istatistiklerden de yararlanılabilir. Bunlardan birisi sosyal güvenlik kapsamında olanların dağılımıdır. Aşağıda buna ilişkin bir tablo aktarılmıştır.

Tablo 21: Sosyal güvenlik kapsamında olanların dağılımı (2011) (Sayfa 91)

Tablo 21'den görüleceği üzere 2011 yılı verileri itibarı ile Dersim'de istihdam sayısı 18.774 kişidir. Bunlardan 8.730 kişi emekli sandığında, sosyal güvenlik kapsamındadır. Ki bu kişiler en büyük ihtimalle herhangi bir devlet kurumunda çalışmaktadır. 3.252 kişi Bağ-Kur kapsamındadır. Ki bu kişiler büyük ihtimalle esnaf vb.dir. 6.792 kişi ise büyük ihtimalle kayıt altına alınmış işlerde çalışanlardır.

1.5- İş gücünün faaliyet alanlarına dağılımı

Dersim'de iş gücünün faaliyet alanlarına dağılımına dair fikir edinebilmek için aşağıdaki tablodan yararlanılabilir.

Tablo 22: Tunceli Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı şirketlerin iktisadi faaliyet alanlarına göre dağılımı (Şubat 2012) (Sayfa 92-93)

Tablodan görüleceği gibi Şubat 2012 itibarıyla toplam 840 şirket faaldir.

(Açıklama: Tabloda ifade edilen bu şirketlerin sadece kurulu bulundukları alanda mı faaliyet gösterdikleri yoksa birkaç iktisadi faaliyet alanında mı faaliyette bulundukları belli değildir. Örneğin: TUNGAŞ UN markasıyla üretim yapan Dersim merkezli (fabrika Akpazar nahiyesi, Kepektaş köyü, Mazgirt) Özcihan Gıda inşaat tarım-nakliye-enerji-turizm-madencilik-pazarlama Tic. ve San. LTD Şirketi verilebilir. Adı geçen şirket görüleceği üzere birden çok alanda faaliyet gösterdiği iddiasındadır. Somut bilğimiz bu şirketin sadece gıda (un) alanında faaliyet sürdürdüğüdür. Bu anlamıyla bu şirketin imalat sektöründe kayıtlı olması gerekir. Ancak görüleceği üzere diğer faaliyet alanlarında da faaliyet sürdürme iddiasındadır. Bu anlamıyla tabloda ifade edilen verilere temkinli yaklaşmakta fayda vardır.) Bu şirketlerde kaç kişinin istihdam edildiğine dair ise elimizde somut bir veri yoktur. (Açıklama: Bir başka kaynaktan elde ettiğimiz işgücünün istihdam alanlarına dağılımına ilişkin verilere istihdamın niteliği alt başlığında değineceğiz.) Bu şirketlerin % 70'inin il merkezinde kurulu olduğunu belirtmek gerekir.

Dersim'de faal olan en fazla şirket sayısı 218 ile (kayıtları askıda olan 92 şirket ile birlikte toplam 310) toptan ve perakende ticaret, motorlu taşıtların ve motosikletlerin onarımı faaliyet alanında görülmektedir. Bu faaliyet alanında kurulu şirketler, genellikle toptan ya da perakende ticaret yapan marketler, bankalar vb.dir. Merkez ilçede TUNMAR, CANMAR ve ÇARŞIM gibi büyük marketlere ek olarak son yıllarda BİM, A101 ve MİSAŞ gibi "İslami" kimliklerle tanınan zincir marketlerin açılmış olması yerel küçük esnaf aleyhine bir tanımlama olabilir. Yine motosikletli taşıtlar ve motosikletlerin onarımı adı altında ifade edilen şirketler yerelde ifade edilen ismi ile tamircilerdir. Bu şirketlerin çalıştırdıkları işçi sayısını Türkiye geneli için kullanılan kategorileştirmeye hareket edersek 1-9 işçinin çalıştığı mikro işletmeler olarak tanımlayabiliriz.

Mikro işletmeler kendi içinde 1-4 kişinin istihdam edildiği işletmeleri zanaatkar ve sanayekar işletmeleri olarak, 5-9 kişi istihdam eden işletmeleri ise küçük imalat yapan işletmeler olarak tanımlamaktadır.

Mikro işletmelerin genel özelliğinin çalışan sayısının az ve gelirin düşük olması, işletme sahibinin genellikle işin başında bulunması, yerel pazara hitap etmesi ve çalışanların önemli bir kısmının feodal ilişki içinde hısım, akraba, tanıdık, köylü vb. özellikler gösterdiği bilinmektedir.

Dersim'deki işletmelerin bu tanıma uygun ve bu işletmelerin mikro işletmeler içinde 1-4 kişi çalıştıran işletmeler olduğu tahmin edilebilir. Nitekim Dersim'deki "sanayi sitesi"nde bakım ve onarıma dayalı faaliyet gösterdiği

ifade edilen “tamirci”lerin 44 işletme olduğu ve bu işletmelerde yaklaşık 132 kişinin çalıştığı belirtilmektedir. (adge, s. 275)

Dersim’de kayıtlı faal olan 148, askıda olan 50 şirket ile toplam 198 inşaat şirketi istihdamda ikinci sırayı almaktadır. Bu şirketlerin genellikle müteahhlik esasına göre çalıştığı ve istihdam ettikleri işçi sayısının dönemsel olarak değiştiği bilinmektedir. Bu işletmelerin istihdam ettiği işgücü sayısının mevsimsel ve genellikle kayıt dışı olması, buralarda kaç kişinin istihdam edildiğini tespit etmeyi de güçleştirmektedir. (*Dipnot: Bir kaynakta şu bilgiler aktarılmıştır. Makro İnşaat: istihdam ettiği işçi 120; İTHA Müh. Mimarlık istihdam ettiği işçi: 102; Limak inşaat istihdam ettiği işçi:46; Öze İnş. San. Tic. LTD. ŞTİ. istihdam ettiği işçi sayısı: 46, Gençoğlu inşaat istihdam ettiği işçi sayısı: 49; S. Sorumlu Kardelen İnşaat istihdam ettiği işçi sayısı: 44, Yunus İnşaat istihdam ettiği işçi sayısı: 41. Aktaran Kamber Kaya, Dört Dağa Sığmayan Kent, s. 180, dipnot 5*)

Dersim’de kurulu bulunan işletmeler içinde üçüncü sırayı kayıtları faal olan 66; kayıtları askıda olan 15, toplamda 85 şirketle imalat alanında faaliyet gösteren şirketler almaktadır. Dersim’de bu alanda faaliyet gösteren şirketler genel olarak gıda, süt ve süt ürünleri; un ve unlu mamulleri imalatı ve benzeri ve benzeri alanlarında faaliyet göstermektedir. Bu işletmeler de istihdam ettikleri için sayısına göre (bazı istisnalar hariç) mikro işletmeler olarak tanımlanabilir.

Dersim’deki işletmeler arasında kayıtları faal olan 42 ve askıda olan 14 şirketle, tarım-ormancılık ve balıkçılık alanında toplam 56 şirket faaliyet göstermektedir.

Bu şirketler arasında balıkçılıkla uğraşan 17 işletme vardır. Geriye kalan işletmelerin tarım ve ormancılık alanında faaliyet gösteren, kerestecilik, marangoz ve benzeri işletmeler olduğu tahmin edilebilir.

Tarım alanında faaliyet gösteren ve aile işletmesi olarak tanımlanan 17.620 adet tarım işletmesi olduğu bilinmektedir. (Kaynak İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü’nün 2011 verileri aktaran adge s. 262) Bu işletmeler hane halkına dayalı ve esas olarak kullanım değeri yaratan geçimlik üretim yapan işletmelerdir.

Aile işletmeleri de dahil edilirse Dersim’de işgücünün en fazla yoğunlaştığı alan olarak tarım, ormancılık ve balıkçılık faaliyeti söylenebilir. Bu alanda da işletmeler mikro işletme olarak ve esasta da 1-4 kişi çalışan işletmeler şeklinde ifade edilebilir.

Sonuçta Dersim’de işgücünün faaliyet alanlarına dağılımına baktığımızda esas olarak tarım-hayvancılık-balıkçılık alanında tali olarak da toptan ve pera-

kende, ticaret motorlu taşıtların ve motosikletlerin tamiri inşaat ve imalat alanında yoğunlaştığına tanık olmaktadır.

Bu işletmelerin tarım alanında esas olarak kullanım değeri yaratmayı amaçlayan, geçimlik üretim yapan aile işletmeleri diğer alanlarda ise küçük üretim yapan mikro işletmeler olduğu ve esas olarak hem tarım alanında hem de diğer alanlarda geçimlik üretimi amaçlayan bir iktisadi faaliyet olduğu söylenebilir.

1.6- İstihdamın niteliği

Dersim’de istihdam edilen işgücünün hangi alanlarda istihdam edildiğinin, bu işgücünün üretken emek olup olmadığının belirlenmesi açısından önemli olduğunu kaydetmek gerekir. İstihdamın niteliğini ortaya koyabilmek için öncelikle istihdam edilen işgücünün işteki durumu, mesleği ve iktisadi faaliyet koluna bakılabilir.

İstihdamın niteliği emeğin işteki durumuna göre, üretken emek; ücretli-maaslı ya da yevmiyeli üretken olmayan emek, ücretsiz aile işçileri ve kendi hesabına çalışanlar, küçük meta üreticileri ve işverenler olarak tanımlanabilir.

İstihdamın niteliği meslek durumuna göre bilimsel ve teknik elemanlar, serbest meslek sahibi ve bu alanlarla ilgili meslekler, hizmet iş yerinde çalışanlar, tarımsal üretimde bulunanlar, hayvancılık yapanlar, ormancılık- balıkçılık, tarım dışı ve üretim faaliyeti bulunanlar ve meslekleri kategorize edilemeyenler üretken emek üreten meslek kolları olarak ifade edilebilir. Üretken olmayan meslek kolları ise müteşebbisler, yöneticiler, idari personel ve benzeri işlerde çalışanlar, ticaret ve satış personeli ve benzeri olarak tanımlanabilir.

İstihdamın niteliği iktisadi faaliyet koluna göre ise üretken faaliyet kolları, tarım, hayvancılık, balıkçılık, madencilik ve taşocakçılığı, imalat sanayi, elektrik, gaz ve su inşaat haberleşme ve ulaştırma, depolama olarak tanımlanabilir. Üretken olmayan faaliyet kolları ise toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller, mali kurumlar, sigortacılık, toplum hizmetleri sosyal ve kişisel hizmetler vb.dir.

Dersim’de istihdam edilen işgücünün faaliyet alanlarına dağılımı ve bu faaliyet alanlarındaki emeğin durumuna göre istihdamın niteliğine dair bir fikir edilebilir. 2012 yılı itibarıyla Dersim’de kayıtlı bulunan şirketlerin faaliyet alanları ve ayrıca Dersim’de en fazla işçi istihdam eden şirketlere ilişkin aşağıdaki tabloların incelenmesi bize Dersim’de istihdamın niteliği hakkında net bir fikir verir.

Tablo 23: Dersim’de kayıtlı bulunan şirketlerin ekonomik iktisadi faaliyet alanlara göre dağılımı (Şubat 2012) (Sayfa 94)

Tablo 24: Dersim’de en fazla istihdam yaratan şirketler (2013) (Sayfa 95)

Tablodan da görüleceği üzere Dersim’de toplam 18.460 işletme vardır. Bu işletmelerde istihdam edilen emeğin niteliğini ortaya koyabilmek için istihdam edilen işgücünü işteki durumuna göre değerlendirdiğimizde bu işletmelerde ücretli ya da yevmiyeli olarak istihdam edilen işgücünün ücretli emek kategorisine girdiğini söyleyebiliriz. Örneğin Dersim’de istihdam edilen işçi sayısının en fazla olduğu İl Özel İdaresi’nin 238 ya da Tunceli Belediyesi’ndeki 154 işçi ücretli veya yevmiyeli çalışıyorsa üretken emek kategorisindedir vb.

Dersim’de işletme yapısının istihdam edilen emeğin niteliğini doğrudan etkilediğini kaybetmek gerekir. Örneğin Dersim’de en fazla olan işletme sayısı 17.676 ile tarım, ormancılık, balıkçılık ve iktisadi faaliyet alanındadır. Bu işletmelerin 17.620’sinin tarımsal üretim yapan hane halkına dayalı aile işletmesi olması beraberinde bu işletmelerde istihdam edilen işgücünün kendi hesabına çalışan ve ücretsiz aile işleri olmasından dolayı üretken emek olarak değerlendirilmesini doğurmaktadır. Ancak bu işletmelerde ücretli ve yevmiyeli çalışan işçileri üretken emek kategorisinde değerlendirmek gerekir. Bu iktisadi faaliyet alanında 17 işletme, balıkçılık işletmesidir. Bu işletmelerde ücretli ve yevmiyeli çalışanlar üretken emek kategorisinde; sahipleri ise üretken olmayan emek kategorisinde değerlendirilebilir. Tarım ormancılık ve balıkçılık, iktisadi faaliyet alanında kurulduğu ifade edilen 56 işletmenin hangi alanda iş yaptığı bilinmemekle birlikte bu işletmelerde ücretli yevmiyeli istihdam edilenlerin üretken emek kategorisinde olduğu söylenebilir.

Dersim’de 478 işletme sayısı ile hizmet, iktisadi faaliyet alanında faaliyet gösteren işletmeler ikinci sırayı almaktadır. Bunun yüzdelik oranı % 57’dir -ki bu çok yüksek bir rakamdır. Bu faaliyet alanındaki işletmelerin önemli bir kısmı toptan ve perakende ticaret, motorlu ve motosikletlerin onarımı konumunda yer almaktadır. Bu işletmelerin sayısı 310’dur. Bu işletmelerde ücreti ve yevmiyeli çalışanlar üretken emek; işletme sahipleri ise üretken olmayan emek kategorisindedir. Yine örneğin bu iş kolunda faaliyet gösteren, konaklama ve yiyecek hizmetleri veren 37 işletmeden ücretli ve yevmiyeli istihdam edilen işçiler üretken emek; sahipleri ise üretken olmayan emek kategorisindedir.

Dersim’de 306 işletme ile sanayi iktisadi faaliyet alanında faaliyet gösteren işletmeler üçüncü sırada yer almaktadır. Bu işletmeler içinde en fazla 198 işletme ile inşaat alanında faaliyet gösteren işletmeler vardır. Sözkonusu işletmelerde ücretli ve yevmiyeli çalışanlar ücretli emek kategorisindedir. Özellikle belirtmek gerekir ki; bu işletmeler arasında öne çıkan belli başlı şirketlerin mer-

kezi iktidarla ilişkileri sayesinde ihalelere girerek Dersim açısından büyük denilebilecek faaliyetlerde bulunması, bu işletmelerde dönem dönem istihdam edilen işgücünün ve dolayısıyla üretken emeğin sayısını artırmaktadır.

Sanayi alanında inşaat sektöründen sonra en fazla işletmenin olduğu alan 81 işletme ile imalat sektörüdür. Bu işletmelerde ücretli ve yevmiyeli çalışan işçiler üretken emek kategorisinde değerlendirilmelidir. Dersim’de faaliyet gösteren işletmelerin *-birkaç istisna hariç-* genel özelliğinin bu işletmelerin 1-9 işçi çalıştıran mikro işletmeler ve esas olarak da 1-4 kişi çalıştıran esnaf ve sanatkar, zanaatkar işletmeler olması beraberinde bu işletmelerde işletme sahibinin işinin başında olması ya da sadece kendisinin çalıştığı bir işletmenin olmasını doğurmaktadır.

Genel olarak değerlendirdiğimizde Dersim’de işgücü istihdamının işletmelerin yapısından kaynaklı üretken olmayan emek kategorisinde olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında tarım alanında tamamı hane halkına dayanan aile işletmelerinin sanayi ve hizmet alanlarında esas olarak mikro işletmelere bağlı küçük üretimin hakim olması belirleyicidir.

2- Üretim ilişkilerinin şekillenışı

2.1- Tarımda üretim ilişkilerinin şekillenışı

2.1.1- Arazi yapısı

Dersim’de topraklarının yaklaşık olarak yüzde 15’ini kapsayan 114.071 hektarlık alan, tarıma elverişli arazilerden oluşmaktadır. Bu arazilerin % 22’lik kısmında 24.576 hektarlık alanda yapılan çalışma sonucunda 15.846 hektarlık alanın sulanabilir; 11.563 hektarlık alanın ise ekonomik olarak kullanılabilir arazi olduğu belirtilmektedir. Aşağıda buna ilişkin bir tablo aktarılmıştır.

Tablo 25: DSI tarafından yapılan sulamaya elverişli arazi etüt sonuçları (Sayfa 94)

Bu arazilerin kullanım açısından dağılımı ise aşağıdaki tabloda aktarılmıştır.

Tablo 26: Tunceli ili arazi dağılımı (Sayfa 94)

Tablodan da görüleceği üzere Dersim’de tarım arazisi olarak 113.180 hektarlık (14.56 %) çayır mera olarak; 323.582 hektarlık (41.62 %) orman ve fundalık; 258.500 hektarlık (33.25 %) ve tarım dışı arazi olarak 82.178 hektarlık (10.57 %) ve toplamda 777.440 hektarlık (100 %) arazi dağılımı söz konusudur.

Dersim’de büyük toprak gruplarının dağılımına ilişkin aşağıda aktaracağımız tablo bize arazi yapısı hakkında belli bir fikir verecektir.

Tablo 27: Büyük toprak gruplarının illere göre dağılımı (Sayfa 96-97)

Tabloda 1. sınıf arazi olarak tanımlanan ve tarıma elverişli arazi olan alüvyal ve kolüvyal topraklar en fazla Ovacık ilçesinde bulunmaktadır. Tabloda ifade edilen kahverengi orman toprakları, Dersim’de 154.618 hektarlık alanı kapsamaktadır. Bunun 144.555 hektarı sürülerek tarım yapmaya uygun olmayan araziler olarak en fazla 36.136 hektarlık alan il merkezinde bulunmaktadır.

Kireçsiz kahverengi orman toprakları olarak tanınan araziler Dersim’de 154.318 hektarlık alanı kaplamakla birlikte bu alanın 15.735 hektarlık alanında tarım yapılabilir. Bu topraklar 57.918 hektar alanla en fazla Ovacık ilçesinde bulunmaktadır.

Kahverengi topraklar olarak tanımlanan toprak grubu 243.235 hektarlık alanda Dersim’de en fazla bulunan toprak grubudur. Toprak grubu 63.027 hektarlık alan ile en fazla Çemişgezek’te bulunmaktadır. 222.402 hektarlık alan sürüme uygun olmayıp 6. ve 7. sınıfta yer almaktadır. 1.072 hektarlık alanda sulu tarım yapılmakta, 173.580 hektarlık ise mera olarak kullanılmaktadır. Aşağıda arazilerin kullanımına göre sınıflandırılan tablo aktarılmıştır.

Tablo 28: Kullanım kabiliyetlerine göre arazi sınıflarının dağılımı (Sayfa 98)

Dersim’de 1. ve 4. sınıf araziler 98.438 hektar olup bu arazilerin 81.190’ı tarım arazisidir. Çayır mera alanları olarak tanımlanan 323.582 hektarlık alanı kapsayan ve ilk sırayı alan arazilerle 258.500 hektarlık alanı kapsayan ve orman ve fundalık alanlar olarak tanımlanan araziler 3. ve 7. sınıf arazilerden oluşmaktadır.

Bu arazilerin kullanım kabiliyetlerine göre dağılımı ise aşağıdaki tabloda aktarılmıştır.

Tablo 29: Arazilerin kullanım şekillerinin kabiliyet sınıflarına göre dağılımı (Sayfa 99-100)

Dersim’de 1. sınıf olarak tanınan arazi 2.238 hektarlık olup bu oran, ilin yüz ölçümünün yüzde 0.3’ünü oluşturmaktadır. Bu arazilerin 2.215 hektarında sulu tarım yapılabilir. 23 hektarı ise yerleşim yerine dönüşmüştür. 1. sınıf araziler Mazgirt (200 hektar) ve Ovacık 2.038 (hektar) ilçelerinde bulunmaktadır.

2. sınıf olarak tanımlanan arazi 9.257 hektar olup bu oran ilin yüzölçümünün % 1.2'sini oluşturmaktadır. Bu arazilerin 8.244 hektarında kuru tarım, 933 hektarında ise sulu tarım yapılmaktadır. Bu arazilerin 80 hektarı da yerleşim yeri haline dönüşmüştür. 2. sınıf arazilerin en fazla olduğu ilçe 3.410 hektar ile Çemişgezek'tir. Bunu sırayla 1.955 hektar ile Merkez; 1.830 hektar ile Pertek; 1.255 hektar ile Mazgirt; 850 hektar ile Ovacık takip etmektedir.

3. sınıf arazi olarak tanımlanan araziler 32.674 hektarı kapsamaktadır. Bu arazilerin 25.586 hektarı kuru tarım arazisi; 1.903 hektarı sulu tarım arazisi, 3.321 hektarı çayır ve mera arazisi; 1.395 hektarı orman ve fundalık alan; 469 hektarı ise yerleşim yeridir. Bu arazilerin en fazla olduğu yer 7.607 hektar ile Çemişgezek'tir. Bu ilçeyi ise sırasıyla 6.875 hektar ile Pertek; 4.989 hektar ile Hozat; 4.231 hektar ile Ovacık; 3.738 hektar ile Mazgirt 3.475 hektar ile Merkez; 1.200 hektar ile Nazımiye; 559 hektar ile Pülümür takip etmektedir.

Dersim 4. sınıf olarak tanımlanan arazi 54.269 hektardır. Bu arazilerin 39.902 hektarı kuru tarım arazisi; 2.470 hektarı sulu tarım arazisidir. Bu toprakların 5.787 hektarı çayır mera; 5.730 hektarı orman fundalık; 443 hektarı ise yerleşim yeri haline gelmiştir. Dersim'de bu arazilerin en fazla bulunduğu ilçe 13.561 hektar ile Pertek'tir. Bu ilçeleri sırayla 12.552 hektar ile Mazgirt; 7.713 hektarı 6.180 hektar ile Çemişgezek; 5.402 hektar ile Ovacık, 4.180 hektar ile Hozat; 3.836 hektar ile Pülümür; 838 hektar ile Nazımiye takip etmektedir. 5. sınıf arazi bulunmamaktadır. 6. sınıf olarak tanımlanan arazi 71.772 hektar ilin yüzde 9.2'sini oluşturmaktadır.

Bu arazilerin 28.909 hektarı kuru tarım arazisi; 156 hektarı sulu tarım arazisi; 22.113 çayır-mera arazisi; 23.185 hektarı orman-fundalık; 209 hektar ise yerleşim yeridir. Bu arazilerin en fazla bulunduğu ilçe 15.619 hektar ile Pertek'tir. Bu ilçeyi 15.109 hektar ile Mazgirt; 11.981 hektar ile Merkez 7.704 hektar ile Pülümür; 7.620 Çemişgezek 7.422 hektar ile Ovacık 3.300 hektar ile Hozat ve 2.950 hektar ile Nazımiye takip etmektedir.

7. sınıf olarak tanımlanan arazi 527.785 hektar alanlar ilin yüzde 67.8 kapsamaktadır. Bu arazilerin 3.816 hektarı kuru tarım arazisi; 292.392 hektarı çayır mera; 230.990 hektarı orman fundalık alan; 618 hektarı ise yerleşim yeridir. Bu arazilerin en fazla bulunduğu ilçe 135.993 hektar ile Pülümür'dür. Bu ilçeyi 85.886 hektar ile Merkez; 94.320 hektar ile Ovacık; 48.495 hektar ile Nazımiye; 46.475 ile Çemişgezek; 45.564 hektar ile Hozat; 42.135 hektar ile Pertek; 28.922 hektar ile Mazgirt takip etmektedir.

Aşağıda Dersim'de topraklarının arazi kullanım kabiliyetlerine göre hangi ilçelerde bulunduğu dair tablo aktarılmıştır.

Tablo 30: Toprak arazi kullanım kabiliyetine göre dağılımı (Sayfa 101)

Dersim’de arazinin kullanım şeklini esas olarak 323.581 hektar alan ile çayır mera arazisi şeklindedir. Bu durum Dersim’de tarım yerine hayvancılığın ön planda olduğunu gösterir. Arazinin yapısı buna el vermektedir.

Bu noktada Dersim’de tarım arazileri olarak kullanılan 114.075 hektarlık alanın hangi biçim altında tasarruf edildiğini bilmek önemlidir. Toplamda kuru tarım yapılan 106.457 hektar ve sulu tarım yapılan 7.614 hektarlık alanda üretim yapan köylülerin toprağın kullanım şekli ve arazinin mülkiyeti önem taşımaktadır. Örneğin; 1. sınıf tarım arazilerinden 2.038 hektarın var olduğunu Ovacık ve 200 hektarın var olduğunu Mazgirt’te bu arazilerin kullanım şekli ve bu işletmelerin tasarrufunu bilmek önemlidir. Ki bu arazilerin 2.215 hektarında sulu tarım yapıldığı ileri sürülmektedir.

2. sınıf olarak tanımlanan 8.244 hektar kuru tarım; 933 hektar ise sulu tarım yapılan arazilerin Çemişgezek, Merkez, Pertek ve diğer ilçelerde işletmelerin arazi kullanım şekli ve tasarrufları öğrenmek önem taşımaktadır. Örneğin bu arazilerin 3.410 hektar alanda en fazla olduğu ilçe olan Çemişgezek’te bu arazilerde tarım yapıp yapılmadığını, yapıyorsa kaç hektarlık alanda yapıldığı, kuru ya da sulu tarım yapıp yapılmadığı, işletmelerin mülkiyetinin kime ait olduğu ve kullanım şeklini bilmek önemlidir.

Yine 3. sınıf arazi olarak adlandırılan ve en çok 7.600 hektarlık toplamda Çemişgezek’te bulunan arazinin kullanım şekli ve mülkiyetinin kime ait olduğunu bilmek önemlidir. Toplamda Dersim’de bu arazilerin 32.674 hektar olduğu ve bu arazilerin 25.586 hektar kuru 193 hektar sulu tarım yapıldığı ifade edilmektedir. Bu oranlardan kaç hektarının Çemişgezek’te olduğu öğrenilip bu işletmelerin mülkiyeti ve kullanım şeklini netleştirmek önemlidir vb.

2.1.2- Tarımsal işletmeler

Dersim’deki tarımsal işletmelerine geçmeden önce tarım arazilerinin kullanım açısından dağılımına değinmek gerekir. Buna ilişkin tablo aşağıdadır.

Tablo 31: Tarımsal arazilerin kullanım açısından dağılımı (Sayfa 102)

Tablodan da görüleceği üzere Dersim’de 47.479 hektar alan ekilmekte; 13.729 hektar alan nadasa bırakılmakta; 51.972 hektar alan ise tarıma elverişli olup ekilmeyen arazi olarak kullanılmaktadır.

Dersim’de tarım arazilerinin kullanımı tarım işletmelerinin dağılımına ilişkin tablo ise aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 32: Tarım işletmelerinin durumu (Sayfa 102)

Dersim’de il Gıda ve Tarım Hayvancılık Müdürlüğü 2011 verilerine göre tarım alanında toplam 17.620 işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin 1.938’i bitkisel üretim, 528’i hayvansal üretim, 15.153’ü ise hem bitkisel hem hayvansal üretim yapmaktadır. Bu işletmelerin tamamı (17.620) aile işletmesidir. İşletmelerin esas geçimlik üretim yapmaktadır. Bu anlamı ile işletmelerin amacı genellikle ailenin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olup çok az bir kısmı genelde iç piyasa olmak üzere pazara sunulmaktadır. Arazilerin sınıflandırılmasında hareketle bu işletmelerin -*özellikle tarımsal üretim yapan işletmelerin*- Çemişgezek, Pertek, Ovacık ve benzeri ilçelerde olduğunu diğer ilçelerde ise hem tarım hem de hayvancılık ve son olarak da tarımsal üretime elverişli olmayan yerlerde ise hayvancılık yapıldığını söyleyebiliriz. Yeni işletmelerin küçük, parçalı, dağınık ve engebeli olması nedeniyle sulanabilir tarım arazilerinin sınırlılığı ve makineli tarımın geliştirilememesi ve de benzeri etkenler bu işletmelerde yetiştirilen ürün çeşitliliği ile sınırlamaktadır.

Aşağıda Dersim’de yetiştirilen tarım ürünlerinin üretim alanları ve oranlarına dair tablo aktarılmıştır.

Tablo 33: Tarım ürünlerinin üretim alanları (Sayfa 102)

Tablodan da anlaşılacağı üzere Dersim’de tarımsal işletmelerinin önemli bir kısmı (% 60-68) tarım üretimi gerçekleştirmektedir. Tarımsal üretim açısından bu ürün çeşitleri (arpa, buğday vb.) en az kâr getiren ürün çeşitleri olmasına rağmen; Dersim’de bu ürün çeşitliliğinin seçilmesinin esas nedeni başta işletmelerin yapısı olmak üzere ürünün yetiştirilmesinin -*diğer ürünlere göre*- kolay olması, ürünlerin korunması ve pazarlanmasının -*diğer ürünlere göre*- daha rahat olması ve yine önemli bir etken olarak bu ürün çeşitlerinin hayvansal üretim yapan işletmelerin kullanılıyor (arpa saman yem vb.) olması etkindir.

Tarımsal üretimin hayvansal üretimle paralel bir seyir izlemesi tabloda ifade edilen yem bitkileri üretiminde de (% 24-29) görülebilir. Yem bitkileri (fiğ, yonca, burçak) üretiminin gerçekleştirilmesinin nedeni işletmelerin çoğunun bitkisel ve hayvansal üretim yapmasıyla açıklanabilir. Tarım ürünü olarak tahıl (% 60-70) ve yem bitkilerinin (% 24-29) ağırlıklı olarak üretiliyor olması (yaklaşık olarak % 90) bu üretimin hayvansal üretimle bağıntı göstermektedir.

Dersim’de tarımsal işletmelerin ürettiği bir diğer ürün çeşidi de baklagiller (kuru fasulye, nohut, mercimek vb.) olarak tanımlanabilir. Bu ürün çeşitlerinin

üretim yapılan diğer ürünlere göre oranı yaklaşık olarak % 10'dur. (% 7-8) Oranın bu derece düşük olmasının nedeni işletmenin yapısı ile ilgili olduğu kadar işletmelerin işlettikleri arazinin niteliği ve üretimin esas olarak geçimlik yani kendi ihtiyaçlarını karşılamaya dönük olması ile ilgilidir.

2.1.3- Tarımsal işletmelerin ürün çeşitleri

Aşağıda Dersim'de tarımsal üretim yapan işletmelerin üretim yaptıkları ürün çeşitlerine dair tablodan üretimin esas olarak geçimlik niteliğine ve hayvansal üretimle bağına dair bir fikir edinilebilir.

Tablo 34: Tunceli'de üretim yapılan tarla ürünleri (Sayfa 103-104)

Tablodan da görüleceği üzere Dersim'de tarımsal işletmelerin esas olarak ürettikleri tarımsal ürün buğday, arpa, fiğ vb.dir. Bu ürünler ilin neredeyse tamamında üretilmektedir. Tabloda dikkat çeken konulardan biri de hem ekilen alan hem üretim (ton) alanında fasulye üretimidir. Fasulye üretiminin esas olarak yoğunlaştığı yer Ovacık'tır. Bunun nedenleri arasında merkezi devlet politikasının da payı vardır. 2010 yılında il Gıda ve Hayvancılık Müdürlüğü, bu ilçede 62 üretici ile 3.175 dekar şu anda fasulye üreticiliğine başladığı kaydedilmektedir. (adge, s. 263) Yine son yıllarda bu ilçede yerel yönetimin fasulye üretimi başta olmak üzere nohut gibi ürünlerin üretimine dair çeşitli çalışmalar yaptığı bilinmektedir.

2.1.3.1- Sebze üretimi

Dersim'de tarımsal işletmelerin ürettiği tarım ürünleri arasında sebze olarak tanımlanan ürünler de bulunmaktadır Aşağıdaki tabloda sebze üretimine dair veriler aktarılmıştır.

Tablo 35: Üretimi yapılan sebzeler (Sayfa 105)

Dersim'de en fazla üretilen sebze kavundur. Bunu sırasıyla karpuz ve salçalık domates takip etmektedir. Bu ürünlerin temel özelliği kolay yetiştirilmesi, hayvanlara da verilmesi, kavun ve karpuzun yazlık tüketim, salçalık domatesin kışlık tüketim olmasıdır. Diğer bir ifadeyle geçimlik üretim sebze üretimini de etkilemektedir.

Sebze üretiminin gelişmemesinin nedenlerinden biri de iklim özelliklerinin sebze üretimine uygun olmamasıdır. İklim özelliklerinin görece uygun olduğu Pertek, Çemişgezek gibi ilçelerde kavun, karpuz, domates, hıyar, biber ve ben-

zeri üretim yapılmakta ve yakın iç pazara sunulmaktadır. Bu noktada iç pazara sunulan bu ürünlerin üreticinin kendisinin mi yoksa tüccar mı/kabızıl mı olduğu önem kazanmaktadır.

2.1.3.2- Meyve üretimi

Dersim’de tarımsal işletmelerin ürettiği bir diğer ürün çeşidi meyvedir. Aşağıdaki tabloda bu bilgiler aktarılmıştır.

Tablo 36: Üretimi yapılan meyveler (Sayfa 106)

Tablodan da görüleceği üzere Dersim’de en çok yetiştirilen meyve cevizdir. Ceviz 8.500-1.000 meyvelik alan (da) da yetiştirilmekte; 1.200-1.400 kilogram arasında verim alınmaktadır. Cevizi sırasıyla elma, armut, üzüm (şarapçılık) takip etmektedir.

Ceviz en fazla Ovacık, Pülümür ve Nazımiye ilçelerinde yetiştirilmektedir. Burada belirtilmesi gereken hususlardan biri de ceviz yetiştiriciliğini sadece meyve üretimi açısından değil kerestecilik alanında da bir karşılığı olduğudur. Ceviz yetiştiriciliğine de merkezi devlet müdahalesi söz konusudur. 2011 yılında İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından 103 aile işletmesine toplam 16.408 ceviz fidanı dağıtıldığı ileri sürülmektedir. (adge, s. 265)

Dersim’de ceviz üretimi dışında en fazla yetiştirilen elma, armut, üzüm, kiraz, kayısı, badem gibi meyveler Pertek, Çemişgezek ve Mazgirt ilçelerinde yetiştirilmektedir. Bu ürünlerin önemli bir kısmı iç tüketime uygun olarak gerçekleştirilmekte çok az bir kısmı pazara sunulmaktadır. Bu durum ise geçimlik üretimle uyumluluk arz etmektedir.

Özellikle ceviz üretiminin görece yoğunluğu beraberinde bu ürünün kısmi de olsa pazara sunulmasına yol açmaktadır.

2.1.4- Tarımda makineleşme

Dersim’de son yıllarda dağ sarımsağı toplanarak hem tüketilmekte hem de pazara sunulmaktadır. Bu ürünün toplanması ve satılması görece yeni bir piyasa yaratmıştır. Daha çok iç-yakın pazara hitap eden bu durum bahsedilen ürünlerin doğadan toplanması, mevsimlik bir durum arz etmesi vb. nedenlerle geçicidir.

Son olarak tarımda üretim ilişkilerinin şekillenışı bahsinde değinilmesi gereken önemli bir ayrıntı da makineleşmedir. Dersim’de tarımda makineleşme yoğun olmamakla birlikte vardır. İl genelinde traktör kullanımı yaygındır. Ancak traktör, arazinin engebeli yapısı nedeniyle daha çok ulaşım (yatırım)

amaçlı kullanılmaktadır. Traktörün ulaşamadığı arazilerde ise hasat orak ya da tırpanla yapılmaktadır. Traktör dışında Çemişgezek, Pertek, Hozat ve Mazgirt'in düzlük arazilerinde buğday hasadı için biçerdöver de kullanılmaktadır. Köylüler biçerdöveri kiralamaktadırlar. Biçerdöver kullanımında herkes sıraya girmekte ve sırası geldiğinde de ürünün hasadını yapmaktadır.

2.1.2.- Hayvancılık

Dersim'de tarımsal üretimin bir diğer faktörü hayvancılık olarak öne çıkmaktadır. Toplam arazi varlığının % 42'sinin çayır ve mera alanlarının olması beraberinde ilde hayvancılık ve arıcılığın ortaya çıkmasını getirmiştir. Başta Pertek, Çemişgezek, Ovacık, Hozat, Mazgirt olmak üzere Ovacık ve Pülümür ilçelerinde, Munzur yaylalarında küçükbaş hayvancılık ve arıcılık yapılmaktadır.

Dersim'de büyükbaş, küçükbaş hayvan varlığı ve arı kovanları da dahil tablo aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 37: Tunceli ili hayvan varlığı (2010 yılı) (Sayfa 107)

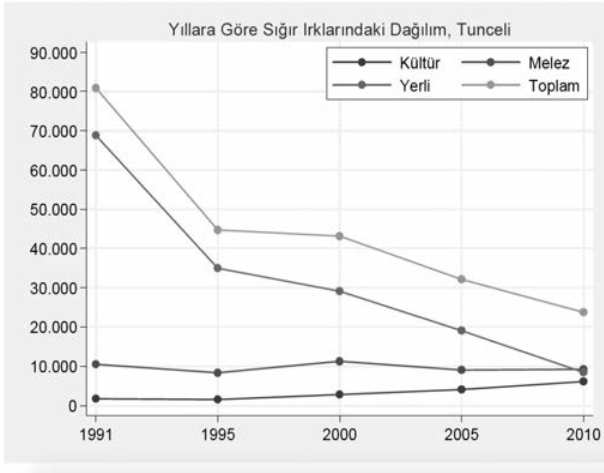
2.1.2.1.- Büyükbaş hayvancılık

Tablo 37'den de görüleceği üzere Dersim'de büyükbaş hayvanların önemli bir kısmı 5.217 ile Mazgirt; 4.046 ile Ovacık; 3.356 yine Merkez; 2.836 ile Çemişgezek; 2.875 ile Pertek; 1.974 ile Pülümür; 1963 ile Nazımiye ve son olarak 1.510 ile Hozat'tadır.

Mazgirt, Ovacık ve Merkez büyükbaş hayvan mevcudu ildeki toplam büyükbaş hayvan sayısının % 53'üne karşılık gelmektedir. Dersim'de büyükbaş hayvan sayısı yıllar içinde büyük bir düşüş yaşamıştır.

Dersim'de 1991 yılında 80.919 olan büyükbaş hayvan sayısı 1995 yılında 44.760'a; 2000 yılında 43.200'e; 2005 yılında 32.184'e; 2010 yılında 23.777'ye düşmüştür. Grafikte görüleceği gibi 1991-95 yılları arasında Dersim'de büyükbaş hayvan sayısındaki neredeyse yarı yarıya düşüşün nedeni devletin köylere yönelik saldırısıdır. Devlet özellikle kırsal kesimde büyükbaş hayvancılık yapan üreticilerin köylerini güvenlik gerekçesiyle yıkmış ve boşaltmıştır. Bu saldırı doğrudan doğruya büyükbaş hayvan sayısını etkilemiştir. 1991'de 68.760 olan yerli büyükbaş hayvan ırkı; 2010 yıllara gelindiğinde 8.488'e düşmüş durumdadır. % 85'lerden % 30'lara kadar bir düşüş söz konusudur.

Öte yandan kültür ırkı büyükbaş hayvan sayısı ise 1991'de 1.710'dan 2010'da 6.063'e yükselmiştir. % 2'den % 25'e kadar bir yükseliş söz konusudur. (adge, s. 267, TÜİK tablo, Tablo 7.8) Bu durumun bir nedeni de yerli ve

Grafik 2: Tunceli siğır ırkının yıllara göre dağılımı

Kaynak: adge, 267, Grafik: 7.1

ve melez büyükbaş hayvan ırklarının artışın nedeni bu anlamda İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün ıslah çalışmaları ile kırsal kalkınma yatırımlarının desteklenmesi projeleriyle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı kurumlarınca üreticilere bu anlamda "katkı" sağlandığı belirtilmektedir (adge, s. 268) Böylelikle devlet bir yandan katlelerden diğer yandan da kendi "ıslah" çalışmalarını yürütmektedir!

2.1.2.2.- Küçükbaş hayvancılık

Devletin köylülere yönelik saldırganlığının yarattığı düşüş küçükbaş hayvan sayısında da görülmektedir. Aşağıda hem büyükbaş hem de küçükbaş hayvan sayısının dağılımını gösteren tablo aktarılmıştır.

Tablo 38: Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yıllara göre dağılımı (Sayfa 108)

Tablodan da görüleceği üzere büyükbaş hayvan sayısındaki düşüşe benzer şekilde yıllar içinde küçükbaş hayvan sayısı da düşmüştür. Bu düşüşün en yüksek olduğu zaman aralığı 1991-95 yılları arasındadır. 1991 yılında 668.289 olan küçükbaş hayvan sayısı, 1995 yılında 175.185'e düşmüştür. Bunun nedeni kuşkusuz ki bu zaman aralığında devletin köylere saldırısı, köy yakma ve boşalt-

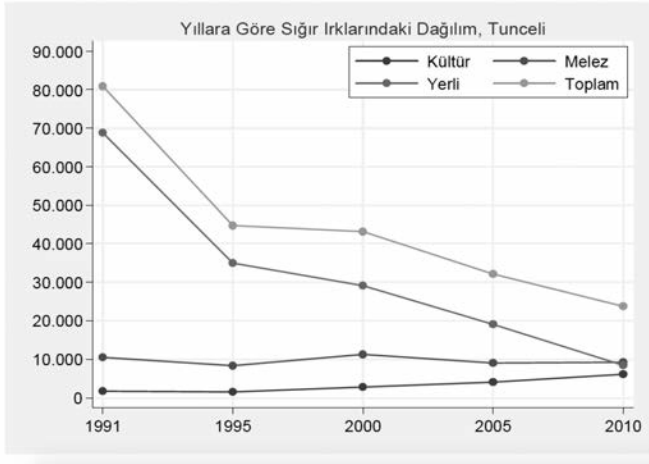
melez büyükbaş hayvancılık yapan üreticilerin kırsal kesimde yaylacılık yapan köylüler olması ve dolayısıyla devletin saldırganlığının doğrudan hedefi olma-ya-ken kültür ırkının sayısal olarak artışı da devletin üreticilere teşvik adı altında müdahalesi etken olmuş olabilir. Nitekim kültür

maların yoğun olarak gerçekleştirilmesidir.

Aşağıda Dersim’de yıllara göre küçükbaş hayvan dağılımını gösteren tabloda bu durum daha net görülmektedir.

Grafik 3: Yıllara göre küçükbaş hayvan dağılımını

Dersim’de küçükbaş hayvan varlığı içinde koyun ilk sırayı almaktadır. Koyun ırklarından ilk sırayı yerli ırk olan (% 85) Akkaraman ırkı koyun oluştururken yetiştiriciliği yapılan keçi ırkının tamamına yakını yine yerli ırk olan Kıl Keçisi oluşturmaktadır.

Kaynak: adge, 269, Grafik: 7.2

Dersim’de koyun sayısının % 74’ü Çemişgezek ve Pertek ilçelerinde bulunmaktadır. Bu iki ilçede yarı göçer hayvancılık yapan ve Şavak denilen üreticiler bulunmaktadır. Çemişgezek ve Pertek ilçelerindeki Şavakların kullandığı Ovacık ve Pülümür yaylalarının zaman zaman “yasak bölge” ilan edilmesi bu üreticileri doğrudan doğruya etkilemektedir.

2.1.2.3.- Arıcılık

Diğer bir önemli alan da balcılıktır. Aşağıda Dersim’de 2010 yılında varolan kovan sayısı ve bu kovanların dağılımına ilişkin tablo vardır.

Tablo 39: Arı kovan sayısı (Sayfa 108)

Tablodan da görüldüğü gibi Dersim’de toplam 45.630 arılı kovan bulunmaktadır. Kovan sayısının en fazla olduğu ilçe 14.500 ile Pülümür’dür. Bu il-

çeyi 7.840 ile merkez, 7.420 ile Ovacık takip etmektedir. Pülümür ve Ovacık'taki arıcılık işletmeleri ildeki toplam işletmelerin neredeyse yarısını (% 48) oluşturmaktadır. Hozat'ta 150 aile arıcılık yapmakta ve bir arıcılık kooperatifi bulunmaktadır. Çemişgezek'te ise 131 aile arıcılık yapmaktadır.

Belirtilmesi gereken hususlardan biri de Dersim'de koloni başına ortalama bal veriminin 21 kg olmasıdır. Bu rakam Türkiye ortalamasının üzerinde bir verime karşılık gelmektedir.

2.1.2.4.- Balıkçılık

Dersim'de tarımsal üretimin bir diğer kanadını da alabalık yetiştiriciliği oluşturmaktadır. Aşağıda bu üretim faaliyetine ilişkin tablo bulunmaktadır.

Tablo 40: Alabalık yetiştiriciliği verileri (Sayfa 108)

Tablodan da görüleceği üzere Dersim'de alabalık yetiştiriciliği yapan 17 işletme vardır. Bu işletmelerden Keban Baraj Gölü'ne sınır olan Pertek, Çemişgezek ve Mazgirt ilçelerinde ağ kafeslerinde balık yetiştirilmekte; Ovacık ve Nazımiye'de ise beton havuzlarda balık yetiştirilmektedir. Bu işletmelerde yılda 7.340 ton sofralık alabalık yetiştirilmekte ve pazara sunulmaktadır.

Toplamda Dersim'de tarımsal işletmelerin yetiştirildiği ürünlere dair tablo aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 41: Üretimi gerçekleştirilen ürünler (Sayfa 109)

Tablodan da görüleceği üzere 2011 yılı içinde süt üreticilerinin ürettikleri süt miktarı 36.771 tondur. Yine 2011 yılı içinde toplam et üretimi 861 tondur. 2.920.000 adet yumurta, 805 ton alabalık, 983 ton bal, 33 ton bal mumu üretilmiştir.

2.1.3.- Ormancılık

Dersim'de tarımsal üretim içinde sayılması gereken ormancılık ve daha özel olarak odunculuk ve keresteciliğe dair herhangi bir veri bulunmamaktadır. Sosyal pratikten bildiğimiz, köylülerin kışlık yakacak ve ticaret için odun kesimi yaptıklarıdır. Ancak elimizde bu kesime dair somut bir veri bulunmamaktadır. Yine Dersim'de kavak ve ceviz ağaçlarının bir kısmının kerestecilik amacıyla yetiştirildiği bilinmektedir. Ancak bu yetiştiriciliğin kapsamı hakkında net bir bilimiz yoktur. Orman kesimi yaygındır. Kesim işleri taşeronla verilmektedir. Genellikle askeri amaçlı karakol çevreleri vb.nde kesim yapılmaktadır. İş alan taşeronlar ise genellikle il dışından gelmektedir.

Dersim’de tarımsal üretimin asıl amacının küçük aile işletmelerine dayalı kullanım değeri yaratan geçimlik üretim olması gerek tarımsal gerekse de hayvansal üretimin büyük bir kısmının hane içi, tüketime dönük olmasını doğrulamaktadır. Üretilen ürünlerin bir kısmının yakın ya da uzak pazara sunulmasında esas olarak “tüccar” denilen kişiler rol oynamaktadır.

Hane içi tüketim yaygın olmakla birlikte üretimin bir kısmı tüccar aracılığıyla pazara sunulmakta, bir kısmı ise hanelerin kendisi tarafından tanıdıklara, çevreye satılmaktadır. Dersim açısından bu pazarlama usulünün yaygın olduğunu kaydetmek gerekir.

2.2.- Tarım dışı faaliyetlerde üretim ilişkilerinin şekillenışı

2.2.1.- Sanayi

Dersim’de sanayi iktisadi faaliyet alanında faaliyet gösteren işletmelerin sayısı ve genel içindeki oranına dair aşağıdaki tablodan yararlanılabilir.

Tablo 42: İşletmelerin faaliyet alanına göre dağılımı (Şubat 2012) (Sayfa 109)

Tablodan da görüleceği üzere Dersim’de en çok faaliyet gösteren işletmeler 478 ile hizmet sektörüdür. Hizmet sektörü % 57 ile diğer iktisadi faaliyet alanlarındaki işletmeler içinde açık ara ile öndedir. Bunun anlamı Dersim’in “zenginliğinin” kaynağının ilde bulunan memur, asker, öğrenci ve tatilci kesimin harcamaları olmasıdır. Dersim’in Türk hakim sınıfları için “özel konumu” ilde memur-asker sayısının fazlalığına yol açmış, bunun yanında açılan üniversite ise buraya devam eden öğrencilerin varlığı tüketim harcamalarını artırmış, son olarak da özellikle yaz tatillerinde il ve ülke dışından gelen Dersimlilerin harcamalarını da eklersek Dersim’in esas gelir kaynağının hizmet sektörü adı verilen iktisadi faaliyet alanında faaliyet gösteren işletmeler olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür.

Bu faaliyet alanında yer alan işletmelerin genellikle üretken emek (bu işletmelerde ücretli ve yevmiyeli çalışanların dışında) yaratmayan işletmeler olması; Dersim’de tarım dışı faaliyet içinde en çok işletmenin olduğu alan ve dolayısıyla da üretim ilişkilerinin şekillenişinde belirleyiciliğine dair bir fikir vermektedir.

Dersim esas itibarıyla üretken bir konumda değildir. Varolan üretim ilişkilerinin şekillenişinde doğrudan doğruya merkezi devletin etkisi vardır. Tablo 42’den de görüleceği üzere Dersim’de sanayi iktisadi faaliyet alanında faaliyet gösterdiği ifade edilen toplam 306 işletme vardır. Ve bu işletmeler kayıtlı iş-

letmelerin % 36'sına karşılık gelmektedir. Dersim'de sanayi iktisadi faaliyet gösteren işletmelerin durumuna dair bir başka veri de elektrik kullanımıdır. Aşağıdaki tablo incelendiğinde Dersim'de elektrik tüketiminde en büyük payın resmi daire ve meskenler olduğu görülmektedir. Resmi dairelerin elektrik tüketimindeki payı ortalama % 30.53 (2006-2011 yılları arasında) olarak gerçekleşmiştir. Bu oran meskenlerde ise ortalama % 27.28'e karşılık gelmektedir. Sanayi sektörünün tüketmiş olduğu elektrik toplam elektrik tüketiminin % 5.55'ine (ortalama) karşılık geldiği kaydedilmektedir. Bu çok düşük bir rakamdır. Bahsi edilen rakamlara ilişkin tablo aşağıdadır.

Tablo 43: Elektrik tüketiminin kullanıcı gruplara göre dağılımı (Sayfa 110)

Tablodan da görüleceği üzere Dersim'de sanayi işletmeleri olarak kayıtlı bulunan işletmelerin 2006-2011 yılları arasında toplam elektrik kullanma oranı ortalama % 5.55'dir. Tunceli Sanayi Odası'na kayıtlı bulunan ve sanayi sektöründe faaliyet gösterdiği söylenen toplam 306 işletmenin elektrik tüketim oranı oldukça düşüktür. Sanayi sektöründe faaliyet gösteren 306 şirketin toplam içinde oranı % 36 gibi bir rakam olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu şirketlerin büyük çoğunluğu ise 198 işletme ile inşaat alanında faaliyet göstermektedir. Bu % 24'lük bir orana karşılık gelmektedir.

Yine sanayi sektöründe faaliyet gösteren diğer işletmeler arasında 81 işletme ile imalat sektörü gelmektedir. Bu da % 10'luk bir orana karşılık gelmektedir. Bu işletmeler arasında 23 şirket de madencilik ve taş ocakçılığı ile uğraşan işletmeler bulunmaktadır. Bu işletmeler ise % 3'lük bir orana karşılık gelmektedir. Sanayi sektöründe faaliyet gösteren kayıtlı şirketler arasında 4 tane elektrik, gaz, buhar, iklimlendirme üretimi ve dağıtım alanında faaliyet gösteren işletme vardır.

2.2.1.1.- İnşaat

Dersim'de Şubat 2012 itibarıyla 198 inşaat şirketi bulunmaktadır. Bu şirketler sermaye yapıları ve çalışma alanına göre gruplandırılabilir. İnşaat şirketlerinin faaliyetlerine baktığımızda esas olarak merkezi iktidar ile ilişkili, ihale alımları üzerinden ön plana çıkan belli başlı şirketler vardır. Bu inşaat şirketleri arasında Güntaş, Saroğulları, Munzur Beton, Pertek Beton, Gül Yapı vb. sayılabilir.

Bu şirketler arasında devletle ilişkileri ve ihale alımları belirleyici önem taşıyabilir. Yol yapımında, baraj ve HES inşaatına, kalekol yapımından yapı ve sulama yapımına kadar bir dizi alanda faaliyet gösterilmektedir. Bu inşaat şirketleri merkezi iktidarın Dersim'e yönelik "yatırım"larında ya ülke çapında

büyük inşaat şirketlerinin yükleniciliğinde taşeron olarak ya da küçük çaplı inşaat faaliyetlerinde doğrudan rol almaktadırlar. Örneğin merkezi iktidarın doğrudan denetiminde olan TOKİ ile toplu konut inşaatları ya da Elazığ-Dersim karayolu yapımında ülke çapında faaliyet gösteren LİMAK gibi şirketlerle baraj inşaatları vb. İnşaat şirketlerinden bazıları ise sadece Dersim’de değil çevre illerde de faaliyet göstermektedir.

Bu inşaat şirketlerinin devletle ilişkilerine örnek olarak 2011 yılında yapılan karakol yapımları verilebilir. Tunceli Valiliği tarafından “Karakolların Modernizasyon” adı altında ildeki 10 adet karakolun kule ve ihata duvarları açıklanmayan ödenekle inşaat şirketleri tarafından yapılmıştır. Bununla ilgili tablo aşağıdadır.

Tablo 44: Kule ve ihata duvarı yapılan jandarma karakolları (Sayfa 111)

Tablodan da görüleceği üzere 10 tane jandarma kalekoluna kule ve ihata duvarı yapılmıştır. Bu türden ihalelerde ilgili inşaat şirketlerinin belli bir meblağ kazandığı tahmin edilebilir. (Açıklama: *Dersim’de kurulu bulunan karakol sayısı ve yapılması planlananlara dair bir kaynaktan aktarılan şu bilgi dikkat çekicidir: “Çünkü Dersim’de daha önce 70’e yakın karakol bulunmasına rağmen çözüm sürecinden sonra 5 kalekol, 16 mobil karakol, 31 kule yapılması için projeler hazırlanmış durumda. Şu ana kadar 52 askeri üs projesinden 22 tanesinin yapımına başlandı. Dersim’de yapılması istenen karakollarını en fazla yoğunlaştığı yerlerin başında Pülümür Vadisi gelmekte. Sadece Pülümür Vadisi’nde 16 mobil karakol, 5 kalekol, 16 kule yapılması planlanıyor. Yapılacak karakolların içinde Zel Dağı’na yapılmak istenen karakol ile Sinan kalesine yapılmak istenen karakol dikkat çekiyor.”-Dört Dağa Sığmayan Kent, s. 33, Dipnot: 10)*

Dersim’de inşaat şirketlerinin faaliyet alanlarından biri de baraj yapımlarıdır. Bu konuyu ayrıca incelemek, baraj yapımlarının Dersim açısından öneminden kaynaklı gereklidir.

2.1.1.1.- Baraj ve HES yapımları

Dersim’de yapılan ve yapılması planlanan barajlar doğrudan merkezi iktidar tarafından bölge halkına yönelik “güvenlik gerekçesi”yle gündeme getirilen inşaatlardır. Yapılan ve yapılması planlanan barajların ülke ekonomisine katkısı düşük olmasına rağmen devletin bu projelerde ısrarcı olmasının arkasında halka karşı yürütülen savaş politikası vardır. Dersim’in yıllık potansiyel HE üretim kapasitesinin Türkiye’nin yıllık HE kapasitesinin % 3’ü gibi ol-

dukça düşük bir katkısı olacağı ve üstelik de yapılan barajların belli bir ekonomik ömrünün olması karşılığında ise doğa ve çevre faaliyetine yol açacağı ifade edilmesine rağmen baraj yapımındaki ısrarın arkasında bu gerçeklik vardır.

(Açıklama: Türkiye 56.945 gvw/yıl-Tunceli 1738 55 gvw-yıl, ülke ekonomisine katkısı 391 milyon.)

Bu noktada dikkat çeken bir yorum da baraj yapımlarının nedeninin “devlet” olması gerçekliğine karşı “sol”dan gelen eleştiridir. Bu yaklaşıma göre baraj yapımlarının asıl nedeni sermayedir. Bunu reddeden bir yaklaşım “*sınıfi görmezden gelip hedefe devleti oturtmaktadır*” denilmektedir. (Bakınız: Dört Dağa Sığmayan Kent, s. 194) Sınıf olgusuyla devlet örgütlenmesini ayrı değerlendiren, devleti sınıflar üstü gören “sol” yaklaşım elbette ki sorunludur. Ve özellikle de Türkiye’deki faşist devlet gerçekliğine uzak bir değerlendirmedir. Kaldı ki bu türden değerlendirmeler ortada daha sermaye, kapitalistler vs. olgusu olmadan Osmanlı döneminde dahi gündeme getirilen “havuz” yapımları önerilerini bile görmezden gelmektedir.

Merkezi iktidarın gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmeyi planladığı baraj yapımlarında DSİ ya da ülke pazarında faaliyet gösteren büyük inşaat firmaları ya da bu şirketlerle birlikte Dersim’de ortak iş yapan inşaat şirketlerini kullandığı bilinmektedir. Dersim merkezde bu inşaat şirketlerinin baraj yapımlarından şu ya da bu oranda pay aldığı ve devletin Dersim halkına saldırısında taraf olduğu açıktır.

Aşağıda Dersim’de yapılan ve yapılması planlanan baraj ve HES’lere ilişkin bir tablo aktarılmıştır.

Tablo 45: İşletmede olan ve yapılması planlanan baraj ve HES’ler (Sayfa 112)

2.2.1.2- İmalat

Dersim’de Şubat 2012 itibarıyla imalat sektöründe faaliyet gösterdiği ifade edilen kayıtları faal 66, kayıtları askıda olan 15 işletme ile toplam 81 şirket bulunmaktadır. Bu işletmeler Dersim’deki iktisadi faaliyete uygun olarak tarım ve hayvancılığa bağlı imalat yapan işletmelerdir. Bunlar arasında gıda, süt ve süt ürünleri yapan mandıralar ya da un fabrikaları bulunmakla birlikte genellikle yerel pazara hitap eden iktisadi faaliyet içindedirler. Örneğin merkezdeki TUNGAŞ UN, Mazgirt Simge Süt, Akgün Peynircilik, AK-PA Şavak vb. un ve un mamulleri yapan işletmeler, yani pastane ve fırınlardır. Ve her ilçede birden fazla vardır.

Hayvancılık faaliyetine bağlı olarak yem imalatı yapan işletmeler de bulunmaktadır. (Pertek Un Fabrikası, TUNGAŞ Un vb.) Dersim’de özgün olarak değineceğimiz bir imalat sektörü de hazır pet su üretimidir. Sahipleri Dersimli olan bu imalat işletmesinde su “üretilmektedir”. Ovacık’ta kurulu bulunan fabrikada yaklaşık olarak 39-50 işçi istihdam edilmektedir. Yerel ve ulusal pazara yönelik su “üretimi” yapılmaktadır.

2.2.1.3- Madencilik ve taş ocakçılığı

Dersim’de Şubat 2012 itibarıyla kayıtları faal olan 18, askıda olan 5 işletme ile toplam 23 işletme vardır. İl genelinde ASBT-krom-bakır-kurşun-çinko-jips-kum-çakıl-manganez-mermer-tuz-tuğla-kremit alanlarında madencilik ve taş ocakçılığı yapılmaktadır. Aşağıdaki tabloda Dersim’de kurulan madenler ve çıkarıldıkları alanlara dair bilgi aktarılmıştır.

Tablo 46: Tunceli’de bulunan madenler ve çıkarıldıkları alanlar (Sayfa 113-114)

Tabloda belirtilmeyen ancak dönem dönem işletilen madenler de vardır. Bunlar arasında Pülümür ilçesi Bağırpaşa Dağı Krom Madeni, Pülümür ilçesi Karagöz Krom Madeni, Pülümür Süleymanuşağı Köyü Mermer Madeni, Pülümür Uzunevler Köyü Alçı Taşı Madeni, Pülümür ilçesi Hilver Tuzlası vb. sayılabilir.

Dersim ili maden haritası incelendiğinde 2011 yılı itibarıyla Ovacık’ta bakır-kurşun-çinko ve krom işletmelerinin bulunduğu ifade edilmektedir. Bu işletmelerden iki tanesi eski, 4 tanesinin ise yeni işletme olduğu belirtilmektedir. Ovacık Mercan’da iki eski krom işletmesinin yanında 1 adet faal işletme olduğu belirtilmektedir. Pertek’te 1 adet bakır-kurşun-çinko işletmesinin olduğu belirtilmektedir. Yine Çemişgezek’te 1 adet faal bakır-kurşun-çinko (BKÇ) işletmesinin olduğu belirtilmektedir.

Hozat’ta 3 adet faal BKÇ işletmesinin; Mazgirt’te faal olan 1 krom ve 1 mermer işletmesinin; Pülümür’de faal olan 2 krom madeni ve 3 tuzladan bahsedilmektedir.

2.1.2.- Ticaret

Resmi verilere bakıldığında dahi, Dersim’in ekonomik olarak istikrarsız bir yapıya sahip olduğu görülebilir.

TÜİK’in veri tabanına göre Dersim’in 2002-2010 dış ticaret verilerine göre 2002-2004 yılları arasında ilde herhangi bir dış satım görülmemektedir. 2005

yılından itibaren belli bir dış satım görülmektedir. 2005 yılında kum, kil, taş ocakçılığı 83.925 dolar ve süt ürünlerinde 1.200 dolar olmak üzere toplamda 85.125 dolar dış satım söz konusudur. 2006 yılında Dersim alkolsüz içecekler maden suları kaleminde 17.699 dolar dış satım gerçekleşmiştir.

2007 yılında Dersim yine aynı kalemde 67.427 dolarlık dış satım gerçekleştirmiştir. 2008 yılında yine aynı kalemde 59.990 dolar dış satım, 2009 yılında ise Dersim'in dış satımına ilk kez işlenmiş sebze ve meyve dahil olmuş ve bu kalemde 3.675 dolarlık dış satım yapılmıştır. 2010 yılında ise Dersim'de aynı kalemlerde dış satım söz konusudur.

Bu göstergelerden hareketle en dikkat çeken olgu, Dersim'de üretilen süt ve süt ürünlerine dair imalatın dış satıma konu olmamasıdır. Sadece 2005 yılında süt ve süt ürünlerine dair bir dış satım söz konusudur. Bu durumda Dersim'de üretilen süt ve ürünlerinin satışının kayıt dışı olduğu açıktır. Bu alanda tüccarın faaliyetine dair somut bilgiler vardır. Benzer şekilde 2005 yılı verilerinde yer alan kum-kil ve taş ocakçılığı kaleminin daha sonraki yıllarda verilerde yer almaması bu alandaki üretimin dış satıma konu olmadığı esas olarak iç pazara yani Dersim geneline satıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada aynı yıllar içinde Dersim'de kalekol, baraj ve yol yapımı vb. faaliyetler bu alandaki üretimin pazarı olmuş olabilir.

Bu yıllar içinde Dersim'in dış satımında en dikkat çeken husus, işlenmiş sebze ve meyve kaleminin yanında alkolsüz içecekler, maden ve memba suları satışından elde edilen gelirdir. Kısaca özetlemek gerekirse Dersim'de bu yıllar içinde esas olarak su satmıştır.

Dersim'in dış alım istatistiklerine baktığımızda ilk göze çarpan olgu, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında dış satım ile dış alım arasındaki farktır. Dersim 2005 yılında 85.125 dolar dış satım yapmışken; 470.640 dolar bir dış alım gerçekleştirmiştir. Aradaki fark çok büyüktür. 2006 yılında da 17.699 dolar bir dış satım yapılmışken 504.225 dolar bir dış alım sağlanmıştır. Aradaki fark yine çok büyüktür. 2007 yılında Dersim'in dış satımı 67.427 dolar gerçekleşmişken dış alım ise 163.054 dolar gerçekleşmiştir. Aradaki fark düşmekle birlikte yine fazladır.

Dersim'in dış satımı ile dış alımı arasında 2008 yılında fark değişmiştir. Dış satım 59.980 dolar; dış alım 17.681 dolar gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen dış alım kaleminin sadece plak, kaset vb. olduğu ifade edilmektedir. 2010 yılında ise Dersim'in 40.102 dolar dış satımı söz konusuyken 29.061 dolar bir dış alım söz konusudur.

Dersim'in dış alımında en fazla dikkat çeken olgu, ilin ekonomik gerçekli-

ğine uygun olarak genel ve özel amaçlı makinelerin ithal edilmesidir. Bu makinelerin tümü konusunda herhangi bir ayrıntı verilmemekle birlikte tarım, inşaat ve imalat alanında kullanılan makineler olduğu değerlendirilmiştir.

3- Dersim’de sınıfların şekillenışı

3.1.- Tarımsal alanda sınıfların şekillenışı

Dersim’de tarımsal alanda sınıfların şekillenişine geçmeden önce bu sınıfların nasıl kategorileştirileceğine dair bir değerlendirme yapmak gerekir. Bu değerlendirmede Türkiye genelinde tarımsal alanda yapılan kategorileştirmeden yararlanılabilir.

Türkiye kıyında toplumsal sınıfların şekillenişinde ölçü olarak toplumsal sınıfların ellerinde tuttıkları toprakların dağılımı ve işletme büyüklüklerinden yararlanılmaktadır. Dersim’de köylülüğün sınıflandırılmasında da aynı ölçüden faydalanılabilir. Ancak köylülüğün sınıflandırılmasında ölçü olarak **sadece** işletme büyüklüklerini dikkate almak hatalı sonuçlara yol açabilir. Bu ölçülendirmenin genel bir soyutlama olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Her soyutlamada olduğu gibi bu türden bir soyutlamadan hareket etmek ve diğer faktörleri gözardı etmek, tam olarak doğru bir sonuç vermeyebilir. Gerek Türkiye geneli gerekse de Dersim kırsalı için bu önemli ayrıntı göz ardı edilmemeli ve kırdaki toplumsal şekilleniş mutlaka dikkate alınmalıdır.

(Açıklama: Nitekim İbrahim Kaypakkaya “Kürecik Bölge Raporu” adlı çalışmasında “sınıfları birbirinden nasıl ayırt edebiliriz?” başlığı altında “Bölgede sınıfları birbirinden ayırtetmeye yarayacak ölçü nedir? Sahip olunan toprak büyüklüğü mü, hayvan sayısı mı, yoksa örneğin armut ağacı sayısı mı, yoksa başka bir şey mi?” diye sormakta ve bu ölçütlerden hareketle çeşitli değerlendirmeler yapmaktadır.

Kaypakkaya aynı çalışmasında “Sınıfları birbirinden ayırmakta kullanacağımız ölçüt nedir?” sorusuna yanıt olarak “Sahip olunan ekilir-biçilir toprak miktarı, sahip olunan hayvan sayısı ve sahip olunan armut ağacı sayısı, bunların üçü birden sınıfları birbirinden ayırtetmekte doğru bir ölçü olabilir” demektedir. Ancak Kaypakkaya, “fakat bu pratik ve kullanışlı bir ölçü değildir. Bu yüzden biz, bunun yerine başka bir ölçüt kullanmayı daha doğru bulduk. Bir köylü ailesinin yıllık geliri, o ailenin hangi sınıfa ait olduğu hakkında oldukça doğru bir düşünce vermektedir ve bunu hesaplamak, yukardakileri (toprak miktarını, hayvan sayısını, armut ağacı sayısını) hesaplamaktan çok daha kolaydır” diye yazarak daha pratik bir ölçüt ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla pratikte sınıfları birbirinden ayırmada bu yöntemde -her köylü ailesinin yıllık gelirini hesaplamak- bir ölçüt olarak kullanılabilir. Ancak bunun da Dersim açısından düşünüldüğünde bazı sıkıntıları vardır. Görüşme yapılan köylülerin büyük çoğunluğu yıllık gelirleri konusunda net bir bilgi ver(e)memektedir. Yine de ortalama bir hesaplama yapmak mümkündür. Bu nedenle her görüşülen köylüden bu yönlü bilgi almak, onun sınıfsal konumuna dair belli bir fikir verebilir ancak tek başına -tıpkı diğer ölçüler gibi- yeterli değildir.)

Kırsal alanda sınıfların şekillenişinde **sadece** işleme büyüklüğünü dikkate almanın en büyük dezavantajı, bahsi edilen işletmelerin topraklarının veriminin farklı olma ihtimalinin olmasıdır. Örneğin 100 da bir tarım arazisinin, Konya ovasında, Çukurova’da, Ovacık ovasında verimi farklı olabilir. Bu durum, 100 da toprağa sahip olan köylünün sınıfsal şekillenişinde doğrudan etkide bulunur. Toprağın verimine bağlı olarak 100 da bir işletme bir yerde yoksul köylülüğe karşılık gelirken bir başka yerde orta köylülüğe karşılık gelebilir. Tersi de söz konusu olabilir.

Bu açıdan bakıldığında köylülüğün sınıfsal şekillenişinde hareket noktası olarak işletme büyüklüğü dikkate alınırken aynı zamanda bu işletmelerin toprak verimliliği, işletmede makine, gübre kullanımı, toprağın düz mü-engebeli mi olup olmadığı, iklim koşulları, işletme sahiplerinin başka gelirinin olup olmadığı ve hatta işletenin olduğu bölgenin sosyal-kültürel özellikleri vb. dikkate alınmalı; sınıflar belirlenirken bu ölçütler de mutlaka hesaba katılmalıdır.

Türkiye kırında sınıfların şekillenişinde işletme büyüklükleri dikkate alınarak yapılan kategorileştirme şu şekildedir.

1- Yoksul Köylülük (1-49 da) Yoksul köylülük kendi içinde üçe ayrılır.

Topraksız köylülük

Az topraklı köylülük (1-19 da)

Küçük köylülük (20-49 da)

2- Orta Köylülük (50-199 da) Üçe ayrılır.

Aşağı orta köylülük (50-99 da)

Orta köylülük (100-149 da)

Üst orta köylülük (150-199 da)

3- Zengin köylülük (200-999 da) Üçe ayrılır.

Aşağı zengin köylülük (200-499 da)

Orta zengin köylülük (500-799 da)

Üst zengin köylülük (800-999 da)

4- Toprak ağaları (1000+ da)

Bu kategorileştirmeyi Dersim'deki işletmelere uyguladığımızda Dersim kırsında köylülüğün sınıflanmasına dair bir fikir elde edebiliriz. Ancak yukarda da ifade ettiğimiz üzere bunun oldukça genel bir soyutlamadan hareketle yapılan bir kategorileştirme olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Sınıflandırma yapılırken diğer etkenler de mutlaka dikkate alınmalıdır.

Dersim açısından dikkate alınması gereken faktörlerden bir tanesi de tarım alanında faaliyet gösteren işletmelerin **sadece** tarımsal ürün yetiştirmediği **esas olarak** hem tarım hem hayvancılıkla uğraşan işletmeler olduğu gerçeğidir. Bu somut olgu bize Dersim kırsalında sınıfların analizinde sadece işletme büyüklüğünden hareket etmenin yeterli olmayacağını, büyük çoğunluğu tarım ve hayvancılıkla uğraşan işletmelerin bu özelliğinin de mutlaka dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Bu durumda Dersim kırsalında hem tarımsal üretim hem de hayvancılık yapan işletmelerin sınıfsal kategorileştirilmesinde aynı zamanda işletmelerin hayvan sayılarının da hesap edilmedi gerektiğini göstermektedir.

Diğer bir ifadeyle Dersim'de **işletmelerin tarla büyüklükleri değil, sürü büyüklükleri dikkate alınmalıdır**. Bu türden ele alış bize Dersim kırsalında hem tarımsal üretim yapan hem de hayvansal üretim yapan işletmeler ve sadece hayvansal üretim yapan işletmelerin de sınıfsal olarak kategorileştirilmesinde yarar sağlayacaktır.

Ancak tıpkı tarımsal işletmelerin arazi büyüklüklerinin sınıfsal kategorileştirilmesinde **tek başına** ölçü, olmayacağı gerçeğinde olduğu gibi **sadece** sürü üzerinden bir değerlendirme yapmak yanıltıcı olabilir. Toprağın verimliliğinde olduğu gibi sürünün verimliliği de farklılık arz edebilir. Ya da yerli, melez, kültür ırklarının küçükbaş ve büyükbaş hayvancılıkta verim farklılığı yarattığı bilinmektedir. Benzer şekilde sürünün yaylaya çıkarılıp çıkarılmaması verimde etkili olmaktadır.

Dersim açısından düşünüldüğünde devletin uyguladığı yayla yasakları, geçici güvenlik bölgeleri uygulaması vb. politikalar hayvancılıkla uğraşanları doğrudan etkilemektedir. Dersim'de küçükbaş hayvancılığın önemli bir bölümünün yerli ırklardan yapıldığı bilinmektedir. Büyükbaş hayvancılıkta ise kültür ırkı kullanımı son yıllarda yaygınlaşmıştır. Bu etkenler sürü sahibi olan ya da en genel anlamıyla hayvancılık yapan işletme sahiplerinin hayvansal ürünlerden aldığı verimi doğrudan etkilemektedir.

Bu noktalar dikkate alındığında Dersim kırsında -tıpkı işletmelerin arazi bü-

yükklüklerinden hareketle olduğu gibi- sürü büyüklüklerinden hareketle bir sınıfsal kategorileştirme yapılabilir. Buna göre;

- 1- Yoksul köylülük (1-49 koyun ya da keçi) Üçe ayrılır.
Sürü sahibi olmayan köylülük
Az sürü sahibi köylülük (1-19 adet)
Küçük köylülük (20-49 adet)
- 2- Orta köylülük (50-199 adet) Üçe ayrılır.
Aşağı orta köylülük (50-99 adet)
Orta orta köylülük (100-149 adet)
Üst orta köylülük (150-199 adet)
- 3- Zengin köylülük (200-999 adet) Üçe ayrılır.
Aşağı zengin köylülük (200-499 adet)
Orta zengin köylülük (500-799 adet)
Üst zengin köylülük (800-999 adet)
- 4- Sürü ağaları (1000+ adet)

Biçiminde bir sınıfsal kategorileştirme yapılabilir. Sürünün büyüklüğüne göre yapılan bu kategorileştirmede tıpkı arazinin verimli olup olmadığına olduğu gibi diğer başka etkenler de hesap edilmelidir.

Bu yaklaşımdan hareketle Dersim’de büyükbaş hayvancılık yapanlar da benzer bir değerlendirmeye tabi tutulabilir. Burada hareket noktamız ise bir adet büyükbaş hayvanın ortalama olarak 15 küçükbaş hayvana karşılık geldiğidir. Büyükbaş hayvan sahipleri bu ölçüyle değerlendirildiğinde belli bir kategorileştirmeye tabi tutulabilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta büyükbaş hayvancılıkta yerli melez kültür ırklarındaki hayvanların süt ve et verimindeki farklılıktır.

Yukardakine benzer bir yaklaşım arıcılık için de geliştirilebilir. Buna göre kovan sayısından hareketle bir sınıflandırma yapılabilir.

Bu genel yaklaşımdan hareketle Dersim’de tarım, hayvancılık ve balıkçılık alanında faaliyet gösterdiği ifade edilen 18 bin 460 işletmenin kategorileştirilmesi yapılabilir. Bu işletmelere dair tablo aşağıda aktarılmıştır.

Tablo 47: Tarım, Orman, Balıkçılık alanında faaliyet (Sayfa 115)

Dersim’de 17.620 tarım işletmesi bulunduğu ifade edilmekte, bu işletmelerin tamamının hana halkına dayalı aile işletmeleri olduğu belirtilmektedir. Bunların faaliyetine ilişkin tablo aşağıdadır.

Tablo 48: Tarım işletmelerinin dağılımı (2011) (Sayfa 115)

Dersim’de tarım alanında faaliyet gösteren ve bitkisel üretim yapan 1.938 işletmenin işlettikleri arazinin büyüklüğüne dair bir veri bulunmamaktadır. Ancak bu durum bahsi edilen işletmelerin kırsal alanda sınıfların şekillenişine dair genel kategorileştirmenin önünde bir engel değildir.

Yukarda bahsini ettiğimiz işletmelerin arazi büyüklüğüne göre bu işletme sahiplerini yoksul, orta, zengin köylülük ve toprak ağaları olarak sınıflandırabiliriz. Dersim’de hayvansal üretim yapan 528 işletme vardır. 2010 yılı itibarıyla bu işletmelerde 246.258 küçükbaş, 23.727 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. (Ancak bu sayının hem bitkisel hem de bitkisel-hayvansal üretim yapan işletmelerde varolan hayvan sayısını da içerdiği unutulmamalıdır.) Bu işletmelerin sahip olduğu küçükbaş ya da büyükbaş hayvan sayısına dair somut bilgi bulunmamaktadır. Ancak yine de yukarda bahsini ettiğimiz genel yaklaşımdan hareketle bu işletmelerin sahip olduğu sürü sayısından dolayı bir sınıflandırma yapılabilir.

Hem bitkisel hem de hayvansal üretim yapan işletmelerin kategorileştirilmesinde de yukarda bahsini ettiğimiz hem işletilen arazinin miktarına hem de küçükbaş ya da büyükbaş hayvan adetine bakıp buradan harekete bir değerlendirme yapılabilir. Bu işletmelerin tümünün haneye dayalı aile işletmesi olduğu düşünüldüğünde ezici bir çoğunluğunun yoksul ve orta köylülüğe ait olduğu tahmin edilebilir. Dersim’in arazi yapısı, toprağın ve sürünün verimliliği, nüfuz ve iklim koşulları vb. düşünüldüğünde bu işletmelerin arazilerin/sürülerin miras yoluyla parçalanmış olan işletme arazi/sürüleri olduğu ve genellikle bitkisel üretim yapan işletmelerin esas olarak kendi ihtiyaçlarını karşılamaya dönük, kullanım değeri yaratan işletmeler olduğu söylenebilir. Bu durum hem bitkisel hem de hayvansal üretim yapan işletmeler için daha da geçerlidir.

Her iki faaliyeti aynı anda gerçekleştiren işletmeler, bu faaliyeti diğer ekonomik faaliyetlerini desteklemek için yapmaktadırlar. Bitkisel üretim yapan işletmeler, hayvancılık faaliyetini kendi süt ve süt ürünleri, et ihtiyacını karşılamak için; hayvancılık yapan işletmeler ise bitkisel üretimlerini esas olarak hayvancılık faaliyetinde kullanmak üzere, yem, saman vb. kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yapmaktadırlar. Sadece hayvansal üretim yapan işletmeler de -ki bunların bir kısmı yarı göçer yaşamaktadır- bu iktisadi faaliyetlerini kendi geçimlerini karşılamak için yapmaktadırlar.

Dersim kırsında en yaygın işletme türü bitkisel ve hayvansal üretimi birlikte gerçekleştiren 15.153 (ki bunun %’lik ifadesi % 86’dır) işletmedir. Bu işlet-

melerin hangi sınıfa ait olduğunu tespit edebilmek hem işlettikleri arazi miktarına hem de besledikleri hayvan sayısına bakılabilir. Bu işletmelerin işlettikleri arazilerin yapısı, genellikle miras yoluyla bölünmüş, dağınık ve engebelidir. Ve de üretim esas olarak hayvansal amaçlı yapılmaktadır. Besledikleri hayvan sayısı genellikle hanenin ihtiyacını karşılamak amaçlı olmakta, artan ürünler ise tüccar aracılığıyla pazara sunulmakta ve hanenin diğer ihtiyaçlarının karşılanması için kullanılmaktadır.

Bu açılardan değerlendirildiğinde Dersim kırındaki işletmelerin büyük çoğunluğunun yoksul ve orta köylülüğe ait olduğu görülmektedir. Toprakta ve sürüde yarıcılık ve ortakçılık gibi feodal üretimin kalıntıları görülmemektedir. (Toprakta ve sürüde yarıcılık ve ortakçılık gibi işletme tasarruflarının görülmemesi hiç olmadığı anlamına gelmemektedir. İstisnai olsa da bu örneklerle rastlanmaktadır.)

Toprağı ve sürüsü olan yoksul ve orta köylülük toprakta ve sürüde feodal ilişki yaşamazken kendi kendine yeten basit meta üretimi gerçekleştirmektedir. Yoksul ve orta köylülük “özgür” küçük üreticilerdir. Dersim kırsalında Urfa, Mardin, Amed ovalarında görüldüğü gibi yarıcılık, ortakçılık, angarya, toprak ağaları vb. bulunmamaktadır.

Yoksul ve orta köylüler hem kendi ihtiyaçlarını karşılamak hem de yenden üretimlerini gerçekleştirebilmek için ürettikleri ürünün bir kısmını pazara sunmaktadır. Dersim’in yoksul ve orta köylülerinin pazara sundukları bu artık ürünün varlığı, Dersim kırsalında “doğal ekonominin olmadığı” yanılgısına yol açmaktadır. Burada önemli olan ise bu ilişkinin niteliğidir. Dersim’de yoksul ve orta köylülüğün, en genel anlamıyla küçük üreticinin üretiminin bir kısmını tüccar aracılığıyla pazara sunmasıyla ortaya çıkan artı değer daha bu aşamada tüccar tarafından sömürülmektedir.

Dersim kırsalında yoksul ve orta köylülüğün tarımsal üretiminin miktarı ve pazara sunulmasına dair aşağıdaki tablo bölgede yaşanan doğal ekonominin niteliğine dair bir fikir verecektir.

Tablo 49: Üretimi en fazla olan ürünler (2010-2011) (Sayfa 116)

Dersim kırsalında üretimi en fazla gerçekleştirilen ve bu anlamıyla artık ürün yaratma ihtimali olan ürünlere ve tonajlarına yukarıdaki tabloda yer verilmiştir. Tabloda ifade edilen, ürünlerin tamamı aynı zamanda küçük üreticinin kullanım değeri olarak da ürettiği ürünlerdir. Diğer bir ifadeyle bu ürünler sadece pazara sunulmak için üretilmemiştir. (Alabalık hariç) Bu ürünlerin bir kısmı üretici tarafından kendi ihtiyaçları için kullanılmakta geriye kalanı ise

artık üretim olarak kullanılmaktadır.

Bunlardan buğday, arpa ve fiğ (yeşil ot) doğrudan doğruya hayvansal üretim için gerçekleştirilmektedir. Örneğin buğday saman ve un için yetiştirilmektedir. Fiğin en fazla yetiştirilen ürün olması köylüler için ekstra bir masraf içermemesinden kaynaklıdır.

Köylünün artık ürünü pazara sunmasında tüccarın rolü tüccar önemlidir. Tüccar Dersim kırsalında sınıflaşmanın bir ögesi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan tüccar sömürüsü üzerinde durmak gerekir. (Tarım ve hayvansal ürünlerin pazara sunulması için tüccara mahkum olan Dersim köylüsü içinde bu sömürüye en az maruz kalanın aracılar olduğu ifade edilmektedir. Aracılar daha çok doğal ekonomi şeklinde yaşamlarını idame ettirmektedirler.)

Dersim kırında yoksul ve orta köylülük, kendi toprağı ya da sürüsü üzerinde esas olarak aile bireylerinin emeğıyle üretim yapan küçük üreticiler olarak; kendi tüketimleri üzerindeki üretimlerini geçim araçlarının karşılamak için piyasaya sunduğı -yani tüccara ürününü verdiği- anda bölüşüm ilişkileri içine girmekte ve sömürülmeye başlamaktadır. Dersim’de tüccar sömürüsünün oranını hesaplamak için artı değer oranını tespit etmekte kullanılan hesaplama dan faydalanılabilir. Bilindiğı üzere artı değerin tespit edilmesi için meta üretiminin sonucunda iş gücünün yarattığı değerden işçi ücretlerinin hesaplanmasıyla gerçekleştirilmekte ve karşılığı ödenmemiş emeğin karşılığı ödenmiş emeğin oranına bakarak bu oranın artı değer sömürüsü oranı olarak hesaplanması yapılmaktadır.

Bu yaklaşımdan hareketle;

Tüccarın sömürü oranı: Tüccarın karşılığını ödemediğı ürün
Tüccarın karşılığını ödediğı ürün

Bu yaklaşımımızı daha da somutlamak için 2015 yılında Çemişgezek peynir piyasasına dair elimizdeki verilerden yararlanabiliriz.

Tablo 50: Çemişgezek peynir piyasası (Sayfa 116)

Çemişgezek peynir piyasasında kelle peynir adı verilen peynir çeşidi günlük olarak kantara verilmektedir. Kantar üretici köylü ile tüccar arasında aracı işlevi görmektedir. Tüccar birden fazla bölgeye kantar yerleştirmekte ve kantarcılar da kg başına komisyon almaktadır. Tüccar haftada bir bu kantarlarda biriken peyniri toplamaktadır.

Kelle peynir ticaretinde fire denilen uygulama gerçekleşmektedir. Bu uygulama tüccar ya da üreticinin ürettiğı ürüne göre % 20-30 arası değişmektedir. Örnek olarak bir üretici kantara 100 kg günlük peynir (kelle) verdiğinde eğer an-

laşma % 30 ise tüccar bu üreticiden 70 kg ürün almaktadır. Diğer bir ifade ile tüccar bu uygulama ile 70 kg peynir (kelle) ödemesi gerçekleştirmektedir.

Peynir taban fiyatı çok ender olarak önceden açıklanmaktadır. Esas olarak ya üretimin ortasında ya da sonunda belirlenmektedir. Genel olarak Dersim'deki peynir taban fiyatı Erzincan piyasası üzerinden belirlenmektedir. Büyük peynir tüccarlarının Erzincan'da olması fiyatın buradan belirlenmesine neden olmaktadır.

Bu tüccarlardan bazıları üretici köylüyü çeşitli şekillerde kendisine borçlandırmaktadır. Köylü bu borcu peynirini bu tüccara vererek ödeyebilmektedir. Böylelikle tüccar tefecilik yapmakta, köylüyü üretimden önce kendine borçlandırarak ürünü daha üretilmeden kendi hesabına kapatmaktadır. Bu noktada sadece tüccar sömürüsü değil tefeci sömürüsü de (faiz) devreye girmektedir. Hem tüccarlık hem de tefecilik yapanlar olduğu gibi sadece tefecilik yapanlar da bulunmaktadır. Üretici köylü mart ve nisan aylarında tefeciden borç almakta, sonbaharda ise ödeme yapmaktadır. Tefeci faizi oranı, ilçeden ilçeye değişmektedir. Örneğin Çemişgezek'te esas olarak % 20-30 arası faiz oranı işlenmektedir. Bu oran bazı durumlarda % 50'lere kadar çıkmaktadır. Köylü ile tefeci arasında senet yapılmaktadır.

Yoksul ve orta köylülük 1 kg peynir üretmek için ortalama olarak 1 TL'lik harcama yapmaktadır. Bu harcamanın içine bazen yem girmekle birlikte esas olarak tuz, ilaç, maya vb. girmektedir. Üreticinin emeği sürünün her gün düzenli otlatılması, sulanması, güvenliğinin sağlanması, sütün sağılması, peynirin mayalanması ve kantara teslim edilen zamana kadar geçen sürede ortaya çıkmaktadır. Peynir sezonu bahar aylarında yavrulama döneminden sonra haziran başında başlayarak ağustos ayının ortasına kadar sürmektedir. Bu 3.5 aylık zaman içinde üretim gerçekleştirilir. Bu süre içinde yoksul ve orta köylülük, emek yoğun bir faaliyet içinde olur. Emek esas olarak hane içi iş gücü tarafından gerçekleştirilir. Dışardan işçi çalıştırmak nadir olmakla birlikte sınıy yıllarda giderek arttığı gözlemlenmiştir. Yoksul ve orta köylüler de dahil olmak üzere hane halkı iş gücünün yerine çoban olarak göçmen işçiler (Suriye ve Afgan vb.) kullanılmaya başlanmıştır. (Son yıllarda Dersim kırsalında Suriyeli göçmenler çoban olarak çalıştırılmaktadır. Bu amaçla Elazığ'da bir "çoban piyasası" oluşmuş durumdadır. Suriyeli göçmenler neredeyse kölelik koşullarında yerli çobanların aldığı ücretin yarı fiyatına çalışmaktadırlar. Üstelik bu göçmen çobanların aileleri de çalıştırılmaktadır.)

Çemişgezek'te kelle peynir ticaretinde tüccarın sömürü oranını hesaplamak

için yukarda ifade ettiğimiz formülü kullanırsak 1 kg kelle peynirinde şöyle bir sonuçla karşılaşmaktayız.

Tüccarın sömürü oranı: Tüccarın karşılığını ödemediği ürün (0.5): 0.0625 (% 6.25)
Tüccarın karşılığını ödediği ürün (8)

2015 yılı Çemişgezek peynir piyasasında 1 kg peynir karşılığında Küçükbaş Hayvan Üreticileri Birliği'nin açıkladığı taban fiyat 8.50 kuruş, tüccarın verdiği ise 8 Lira olmuştur. Üreticiler birliği sezon başında fireyi % 25 olarak açıklamış, ancak daha sonra % 30'a çıkarmış, önceki alımlarını da bu yüzde üzerinden hesaplamıştır. Tüccarın sezon başında açıkladığı fire oranı ise % 30 olmuştur.

Bu piyasa fiyatlarından hareket edersek üreticiler birliği ile tüccarın 1 kg kelle peynir fiyatına verdiği fiyat arasında 50 kuruş fark vardır. Bu 50 kuruş her bir kg'da tüccarın üreticiye ödemediği ve kendi cebine attığı farktır. 1 kg kelle peynir karşılığında tüccarın karşılığını ödemediği ürünün fiyatı 50 kuruş, her ne kadar aralıklarla da olsa karşılığını ödediği ürün fiyatı ise 8 lira olmuştur.

Tüccarın karşılığını ödemediği ürünün karşılığını ödediği ürüne oranı 1 kg kelle peynirinde tüccarın sömürüsünün 0.0625 olduğunu, bunun yüzdelik olarak ifadesinin ise % 6.25 olduğunu göstermektedir.

Bu hesaplama 1 kg kelle peynirin üzerinden hareketle, peynir piyasasında tüccar sömürüsünü göstermek için yapılmış bir soyutlamadır. Peynir oranlarındaki her artışta tüccarın sömürü oranının daha da katlanacağı unutulmamalıdır. Yine peynirin taban fiyatının daha da yükselmesi, tüccarın daha düşük taban fiyat vermesi bu sömürü oranını artıracaktır. Benzer şekilde tüccarın karşılığını ödediği ürün fiyatı olarak ifade edilen rakamı hemen ödemediği, aralıklarla ya da sonradan ödediği hesap edilirse bu zaman içinde faiz de tüccara kalmaktadır.

Her şey bir yana doğrudan doğruya fiyat tutarı ve bu fiyatın açıklanma zamanı tüccarın artık ürüne el koyması ve bunu artı değere dönüştürerek karın daha yüksek olmasında belirleyici önem taşımaktadır. Buradan hareketle kelle peynir taban fiyat açıklamasında inisiyatif tamamıyla tüccara bırakılmıştır. Bu da tüccarın taban fiyatta istediği rakamı vererek sömürüyü artırmasına olanak sağlamaktadır.

Bu ifade ettiklerimizden hareketle kelle peynir ticaretinde genel sömürü oranı ise şu şekilde belirtilebilir.

Genel sömürü oranı: Tüccarın karı + faiz
İşçi creti (reticinin nakdi+aynı geliri)

1 kg başına tüccarın karının 50 kuruş olması ve geçen süre içinde bu karın faiziyle birlikte aralıklarla ya da sezon sonunda ödediği ürünün fiyatının faizinin toplamıyla ortaya çıkan rakamın; üretici kelle peynir üretmek için tuttuğu işçi (genellikle ücretsiz aile işçileri olmaktadır) creti ve üreticinin nakdi ve aynı oranı bize, kelle peyniri piyasasındaki genel sömürü oranını vermektedir.

Çok somut olarak görüleceği üzere kelle peyniri üreticisi köylünün eline geçen fiyatlardan hesaplandığında üretici köylü net bir sömürüye maruz kalmaktadır. Kelle peyniri üreticileri üretimlerini gerçekleştirebilmek için tefeci ve tüccardan borç almakta, bu borç karşılığı ürününü kantara teslim etmektedir.

Kelle peynir üreticisi köylünün karşı karşıya kaldığı toplam sömürü ise şu şekilde hesaplanabilir.

Toplam sömürü: Tüccar alımı+Tüccar sömürüsü
Toplam kelle peyniri alım tutarı

Bu formülden hareketle kelle peynir üreticisi köylünün maruz kaldığı toplam sömürü oranı tespit edilebilir. Bu rakamları elde etmek genellikle çok zordur. Çünkü piyasa kayıtdışıdır. Tüccar kayıtlı olarak faaliyet sürdürmemektedir. Bu nedenle kelle peynir piyasasında toplam sömürü oranını tespit etmek olanaksızdır. Bu durum elbette ki tüccarın içine yaramaktadır.

Kelle peynir üzerinden üreticinin sömürülmesi sadece tüccar üzerinden olmamaktadır. Tüccar peyniri ya kendisi işleyerek ya da bu alandaki imalathanelere vererek artık ürünü artık değere çevirmektedir. Kelle peynir işlenerek salamura ya da tulum peyniri haline getirilmekte ve marketlere sunulmaktadır. Market fiyatları üzerinden yapılacak hesaplamalarla köylünün maruz bırakıldığı sömürünün oranının nasıl katlanarak arttığı görülecektir.

1 kg kelle peynir işlenerek 1 kg salamura-tulum elde edilmektedir. Tulum peynirin kilogramı daha düşük, salamuranın daha yüksek olmaktadır. (1 kg kelle peyniri 500 gr tulum olmaktadır.) 2015 yılı market fiyatlarından hareketle 1 kg salamura 45 liraya, 1 kg tulum 23 liraya satılmaktadır. Bu durumda üreticinin 1 kg ödenmemiş ürününün karşılığı olan 50 kuruştan hareket edersek kelle peynirinin salamuraya dönüştürülmüş halinde % 38’lik (0.038); tulumla dönüştürülmüş halinde ise % 10.5’lik bir smrr oranı söz konusudur.

Sonuç olarak hem tüccar sömürüsü hem genel sömürü hem de toplam sömürü oranlarında da görüleceği üzere üretici köylülük yoğun bir sömürü altında geçimini sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu nakdi gelirini, ürettiği üründen karşılayabilmek için ya bankadan kredi çekmekte ya da tefeci tüccardan borç almaktadır.

Üretici köylü üretim yapabilmek için ihtiyaç duyduğu krediyi karşılayabilecek kendi kredi ağını kurmuş olsa ya da ürettiği ürünü pazara sunmak için kendi örgütlenmesini sağlayabilse artık ürününe el konulamayacak ve ürettiği kendisine kalacaktır. Bu noktada Dersim kırında başta yoksul ve orta köylülük olmak üzere küçük üreticinin örgütlenmesi tayin edici bir önem taşımaktadır.

Tarımsal alanda sınıfın şekillenişine baktığımızda bir yanda tabanda topraksız (ve sürüsüz) köylülük, yoksul-orta-zengin köylülük bulunmaktadır. Dersim kırında toprakların parçalı ve dağınık yapısından kaynaklı toprak ağalığı bulunmamaktadır. Ancak 1000 ve üzeri küçükbaş hayvan sahipleri bulunmaktadır. Bu kişiler sürü ağası olarak tanımlanabilir.

3.2.- Tarım dışı faaliyette sınıfların şekillenışı

Öncelikle tarım dışı faaliyetin geliştiği şehirlerin Dersim’de kırsal özellikler taşıdığını ifade etmek gerekir. Merkez ilçe de dahil olmak üzere şehirler kırsal alanla yoğun bir ilişki içindedir. Şehirleşme denildiğinde en genel anlamda tarımsal üretimin değil sanayi ve ticaretin yoğun olarak gerçekleştiği yerler olarak tanımlanabilir. Bu anlamda değerlendirdiğimizde Dersim merkez ilçe de dahil olmak üzere Dersim’de şehir olarak kabul edilen yerlerin de tarımsal üretimle iç içe olduğunu kabul etmek gerekir.

Bu gerçeklik Dersim’de tarım dışı faaliyetin gerçekleştiği şehirlerdeki sınıflandırmayı da doğrudan etkilemektedir. Kırsal alanda tanımladığımız sömürücü sınıfların tamamı merkez ilçe ve ilçelerde oturmaktadır. Bu durum şehirle kırsal üretimin iç içe geçmesinin bir başka sonucudur. Dersim şehirleri olarak tanımlananlar gerçekte büyük birer köy ya da kasaba olarak adlandırılacak ilçelerde sanayi ve hizmet olarak tanımlanan sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler çok azdır. Ki genellikle hizmet sektörü olarak adlandırılan faaliyet kolundaki işletmeler bulunmaktadır. Dersim’de hizmet sektöründe 478 işletme, sanayi sektöründe ise 306 işletme bulunmaktadır. Şubat 2012 itibarıyla Dersim’de kayıtlı toplam 840 işletmenin (ki bunlardan 704’ü hizmet ve sanayi sektöründedir) % 70’inin merkez ilçede bulunduğu ifade edilmesi, merkez ilçe dışındaki ekonomik faaliyetin ve dolayısıyla şehirlerde sınıflaşmanın çapı hakkında belli bir fikir vermektedir. Kimi istisnai örnekler dışında Dersim il-

çelerinde işçi sınıfı olarak değerlendirilebilecek istihdamın belli oranda gerçekleştiği ilçeler bulunmaktadır.

Dersim merkez ilçe de dahil olmak üzere 2011 yılı sosyal güvenlik bilgilerine kayıtlı SSK'lı işçi sayısı 6.792 kişidir. Dersim'de kayıtlı olarak faaliyet gösteren 840 işletmenin yapısı ve faaliyet alanına baktığımızda işçi sınıfının genel olarak hizmet iş kolunda, toptan ve perakende ticaret, motorlu taşıtlar ve motosikletlerin tamiri, konaklama ve yiyecek hizmeti, ulaştırma ve depolama, finans ve sigorta hizmeti, idari ve destek hizmet faaliyetleri vb.; sanayi alanında inşaat, imalat ve taş ocakçılığında çalıştığı söylenebilir.

İşçi sınıfının büyük çoğunluğu (işletmelerin yarısından fazlası) hizmet iş kolundadır. Bu iş kolunda faaliyet gösteren işletmelerden toptan ve perakende ticaret, motorlu taşıtların ve motosikletlerin tamiri adı altında kayıtlı 310 işletmenin varlığı bize işçi sınıfının başta toptan ticaret olmak üzere hizmet iş kolunda yoğunlaştığına dair belli bir fikir vermektedir.

Başta toptan ticaret olmak üzere hizmet iş kolundaki bu işletmelerin genel yapısının 1-9 işçi istihdam eden işletmeler olması beraberinde bu işletmelerin -kimi istisnalar hariç- mikro işletmeler olarak tanımlanmasına yol açmaktadır. Bu işletmeler de kendi içinde 1-4 işçi çalıştıran zanaatkar, sanatkar ve esnaf; 5-9 işçi istihdam eden işletmeler ise küçük imalat yapan işletmeler olarak tanımlanır. Bu tanımlamayı Dersim açısından düşündüğümüzde işçi sınıfı olarak tanımlayabileceklerimizin bir kısmı kendi işinin sahibi; yanında bir ya da birkaç kişi çalıştıran küçük esnaf olarak da tanımlanan zanaatkar-sanatkar ve esnafın yanında çalışanlar olarak ortaya çıkmaktadır. Dersim'de işçi sınıfının yoğunlaştığı alan böyle tanımlanabilir.

Bu işletmelerin genel özelliği işletme sahibinin işinin başında olması, yanında işçi olarak çalıştırdığı işçilerin akraba, aynı köylü, tanıdık vb. biçiminde olmasıdır. Bu işletmelerde gerçekleştirilen artı değer sömürsünü tespit etmek bu nedenden dolayı oldukça zordur.

İşletmelerde çalışan işçilerin tanıdık olması, işletme sahibi ile işçiler arasında akrabalık-tanışıklık bağının bulunması, işçilerin sosyal güvenceden yoksun ve asgari ücretle çalışmasını kolaylaştırmaktadır.

2011 yılı sosyal güvenlik bilgilerine göre bu işletme sahiplerini de kapsamı muhtemel olan 3.552 Bağ-Kur'lunun olduğunun ifade edilmesi bize belli bir fikir verebilir. (*Açıklama: Türkiye esnaf ve zanaatkar konfederasyonunun (TESK) Ağustos 2013 verilerine göre Dersim'de esnaf sayısı 2.047 ve iş yeri sa-*

yısı 2.208 olarak verilmektedir. Oda sayısı 5 ve toplam nüfusun 86.276 olduğu şehir genelinde esnaf-nüfus oranı % 2.36 olarak ifade edilmektedir. <http://www.tesk.org.tr>, Aktaran E. Gezin, adge, s. 240)

Bu işletme sahiplerinin önemli bir kısmının esnaf olarak adlandırılması 1-2 işçi çalıştıran işletmeler olması üretimin niteliğini doğrudan etkilemektedir. Nitekim 2013 yılı verilerine göre Dersim’de esnaf sayısının 2.047 olması ve iş yeri sayısının da 2.208 olarak ifade edilmesi ve bu iki rakam arasındaki farkın küçük olması bize Dersim’de esnafın kendi işinin başında olduğunu, yanlarında kayıtlı olarak çok az işçi çalıştırdığını göstermektedir. Dersim’de küçük esnaf zanaatkar ve sanatkarlar 1-4 işçi çalıştıran işletmeler, **feodal şehir üretim tarzının doğrudan kalıntıları** olarak tanımlanabilir. Küçük imalat (1-9) işçi çalıştıran işletmeler ise **ulusal burjuvazinin katmanları** arasına dahil edilebilir. Bu işletmeler arasında ön plana çıkanlar toptan ve perakende ticaret yapan bakkal, market, büyük AVM’ler, otel-lokanta ve restoranlar vb. olarak sayılabilir. Bu işletmelerin arasında toptan ticaretle uğraşan işletmelerin bazıları karakollara, devlet dairelerine yiyecek, kırtasiye vb. ihalelerini alanlar önemlidir ve bu işletmelerin sermayece büyük olanları ulusal burjuvazinin sağ kanadı olarak değerlendirilebilir.

Dersim’de işçi sınıfının yoğunlaştığı bir başka alan ise inşaat sektörüdür. İşletme sayısı anlamında ikinci sırayı alan sanayi sektöründe en fazla işletme 198 ile inşaat alanındadır. Bu işkolu faaliyetinin mevsimsel özellikler göstermesi taşeron çalışma sistemi, çalışan işçi sayısını doğrudan doğruya etkilemektedir. 2013 yılında ilde fazla istihdam yaratan şirketler arasında inşaat iş kolunda faaliyet gösteren şirketlerin çalıştırdıkları işçi sayısı 568’dir.

Dersim’de sanayi alanında inşaat sektörünün ön plana çıkması, bu alanda faaliyet gösteren işletmelerin karayolu ve konut yapımı, baraj ve sulama inşaatı-yapımı, karakol, kule yapımı vb. ihaleler olmaları beraberinde bu işletmelerin aldıkları ihalenin büyüklüğüne göre işçi çalıştırmalarını getirmektedir. Bu işletmelerden birkaçı özellikle palazlanmış olanlar (büyümek isteyenler) merkezi iktidarla iyi ilişkiler içinde devletin karakol, baraj vb. ihalelerini almak için yarışmaktadır. Bu işletmeler aldıkları işlerin büyüklüğüne göre ya kendi başlarına ya devlet (DSİ) veya daha büyük inşaat şirketleri (LİMAK, Cengiz vb.) ile ortak iş yapmaktadır. Bir anlamıyla bu işletmeler devletin ya da Türkiye pazarında faaliyet gösteren büyük inşaat şirketlerinin taşeronu olmaktadır. Bu işletme sahiplerinin birkaçı -özellikle palazlanmış olanlar- orta burjuvazinin sağ kanadını oluşturmaktadır.

Öte yandan bu işletmelerden bazıları merkezi iktidarın yereldeki temsilcileri, komprador bürokratlarla iyi ilişkileri sayesinde aldıkları ihaleleri alt taşeronlara vermektedir. Taşeronluk işini alan müteahhitler yanlarında çalıştırdıkları işçilerle (ki aynı köylü, tanıdık vs'dir) işi bitirmekte ve teslim etmektedir. (Açıklama: *Ovacık Haveçor'da taşeron müteahhit olarak Amed ve Bingöllü iki ortak, sulama kanalı, dere ıslah çalışma ihalesi almış ve yanlarında kendi köylerinden 10-15 işçi çalıştırmaktadır. Benzer şekilde Ovacık-Hozat karayolu yapım ihalesini Dersim merkezli Çetindere İnşaat almış ve bu şirket işi Amedli taşerona vermiştir. Amedli taşeron müteahhit tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu taşeron müteahhit, 45-50 işçi çalıştırmaktadır. Ve işçiler Ovacık Belediyesi eliyle Ovacık'tan bulunmaktadır.*)

Dersim'de sanayi sektöründe faaliyet gösteren imalat iş kolundaki işletmelerin genel özelliği bu işletmelerin mikro işletmeler olmasıdır. 39-50 işçi çalıştıran Munzur Su, 35 işçi çalıştıran Polat Gıda-Tekstil örneklerinde olduğu gibi küçük işletmeler kategorisinde değerlendirilebileceğimiz işletme yoktur. Bu alanda kayıtlı olan 81 işletmede çalışan işçiler, Dersim'de işçi sınıfının bir kesimini oluştururken, bu işletme sahipleri, işletme büyüklükleri ve çalıştırdıkları işçi sayısına göre ulusal burjuvazinin çeşitli katmanları arasına katılabilir. Bu işletmelerin büyük çoğunluğu yerel pazara, birkaçı ise çevre illere hitap etmektedir.

Dersim'de işçi sınıfı olarak tanımlayacağımız kişilerin istihdam edildikleri iş kollarından biri de madencilik-taş-kum ocaklığıdır. Bu işletmeler 23 adettir. İfade edilenlere göre işletmeler sürekli çalıştırılmamaktadır. Dönemsel olarak istihdam eden işçi sayısı artmakta ya da azalmaktadır. Bu işletme sahipleri iş yerlerinin büyüklüğü ve çalıştırdıkları işçi sayısına göre ulusal burjuvazinin katmanları arasına dahil edilebilir. Dersim'de işçi sınıfı olarak tanımlayabileceğimiz bu kişiler arasında doğrudan merkezi iktidarın devlet kurumlarında çalışan işçiler de vardır. 2013 yılında Dersim'de en fazla işçi istihdam eden kurum, 238 işçiyle İl Özel İdaresi'dir. Yine DSI'de 44 işçi, Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü'nde 29 işçi çalışmaktadır. Bunun yanında Tunceli Belediyesi'nde 154 işçi çalıştığı ifade edilmektedir. Bu işçiler de Dersim'de işçi sınıfının bir parçasını oluşturmaktadır.

Sonuç olarak Dersim'de kayıtlı olarak faaliyet gösteren tarımsal aile işletmeleri dahil olmak üzere 18.460 işletmede; ücretli veya yövmiyeli çalışanların tamamı işçi sınıfını oluşturmaktadır. Bu işletmeler içinde özellikle sanayi işletmeleri olarak kayıtlı olan 306 işletmede istihdam edilen işçi sayısı önemli

dir. Bu işçilerin dışında hizmet sektöründe faaliyet gösteren 478 işletmede çalışan işçiler de işçi sınıfının sayıca kalabalık kesimini oluşturmaktadır. Yine Dersim açısından özellikle belirtmek gerekir ki; devlet kurumlarında çalışan işçi sayısı da önemli bir yer tutmaktadır. Sanayi ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin büyüklükleri, istihdam ettikleri işçi sayısı, merkezi devletle ilişkileri vb. göre ulusal burjuvazinin katmanları arasında katılabilirler. Gerek sanayi gerekse de hizmet iş kolu olarak tanımlanan faaliyet alanlarında kurulu işletmelerin ön planda olan birkaçı ulusal burjuvazinin sağ kanadını oluşturmaktadır.

Dersim’de işçi sınıfı içinde sayabileceğimiz bir kesim de halihazırda işsiz olanlardır. Devletin resmi kayıtlarına göre Dersim’de 2009 yılı için işsizlik oranı % 18.9’dır. 2010 yılı için bu rakam % 11.5 olarak ifade edilmektedir. Bu rakamlardan hareketle bile işsizliğin nüfus açısından düşünüldüğünde yaygın olduğu görülür. Nitekim Haziran 2012 itibarıyla Dersim’de 4.673 kişi resmi olarak iş aramaktadır. Bu rakamın daha yüksek olduğu ve çalışabilecek durumda olanların iş bulamadıkları için çalışamadıklarını ve iş aramadıkları için devlet tarafından işsiz olarak değerlendirilmediğini ifade etmek gerekir. Bu kesim içinde olan ve iş bulamadığı için çalışamayan gençlerin bir kısmı devletin uygulamaya koyduğu politikaların doğrudan etkisiyle uyuşturucu, alkol, kumar batağındadır. Bu kesimler Dersim’de işçi sınıfı içine lümpen proletaryayı oluşturmaktadır. *(Açıklama: Dersim’de kumar yaygındır. Devlet de bilinçli olarak göz yummaktadır. Sözlü ifade edilenlere göre bir gecede sürülerini kaybedenler olmaktadır.)*

Dersim’de yarı proletarya olarak adlandıracağımız kesimler de bulunmaktadır. Bu kesimler günübirlik ya da mevsimsel olarak iş gücüne katılmaktadır. İl ve ilçelerde günübirlik çalışanlar, il ve ilçe merkezlerinde oturup da dönemselsel olarak yaprak kırma, odun kesme ve ot biçmeye gidenler bu katman içinde yer alır. 2011-2012 yılı eğitim istatistikleri değerlendirildiğinde 2017 yılında 6.835 öğrencinin orta öğretim ve yüksek öğretim döneminde olduğu ortaya çıkmaktadır. 2011 yılı nüfus verileri dikkate alındığında o yıl 0-4 yaş arası toplam 4.137; 5-9 yaş arası 4.003 kişinin ise 2017 yılı itibarıyla gençlik dönemi içinde olduğu bu kişilerin ya bir öğretim kurumunda okudukları ya çalıştıkları ya da işsiz oldukları ifade edilebilir. Halen öğrenci olanlarla birlikte Dersim’de üniversite okuyan 3.731 kişinin varlığı bize ilde yoğun bir gençlik kesiminin varlığının yanında küçük burjuvazinin bir kesimi hakkında da belli bir fikir verir.

Dersim’de küçük burjuvazinin saflarında sayabileceğimiz devlet dairelerinde memur-öğretmen-düşük düzeyde idari personel vb. de çalışmaktadır. Bu kesimin net sayısı hakkında bilgimiz olmamakla birlikte 2011 yılı sosyal güvenlik bilgilerinde 8.730 kişinin kayıtlı olması bir fikir verir.

Dersim açısından başka bir nokta da küçük burjuvazi saflarında sayabileceğimiz bankalarda çalışan idari personeldir. Bu personelin sayısını net olarak bilmemekle birlikte merkez ilçede daha fazla olmakla birlikte her ilçede Ziraat Bankası bulunmaktadır. Buralarda memur olarak çalışan Dersimliler, küçük burjuvazi saflarında değerlendirilmekle birlikte bu kurumların görevinin merkezi iktidarın diğer bir ifade ile modern tefeci tüccar sermayesinin yereldeki temsilcileri olarak değerlendirilebilir. Bu bankalar aracılığıyla mali sermaye tüm Türkiye’de olduğu gibi Dersim halkını da bankacılık hizmeti adı altında kendine bağlamış durumdadır.

Bankaların en yaygın uygulaması kredi kartıdır. Hemen her Dersimlide bir ya da daha fazla kredi kartı bulunmaktadır. Dersimliler geçimlik ihtiyacın önemli bir kısmını kredi kartı ile sağlamakta, deyim yerindeyse günlük ihtiyaçları için bankalara borçlanmaktadır. Bankalar faizle birlikte bu borcu geri istediklerinde ya başka bir kredi kartı ile borcu kapatmakta ya da tefeciden borç almaktadırlar.

Merkez ilçe ve ilçelerde bankacılık dışında tefecilik yapanlara dair yeterli bilgimiz bulunmamaktadır. Ancak hem merkez hem de ilçelerde tefecilik yapanlar vardır. Bu tefecilerin faiz oranları ilçeden ilçeye değişmekle birlikte % 20 ile % 50 arasında değişmektedir.

Dersim’de sınıfların şekillenişinin tepesinde merkezi iktidarın bölgedeki temsilcisi olan komprador bürokratlar bulunur. Başta vali olmak üzere il askeri kolluk güçlerinin başı, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Nüfus Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskan Müdürlüğünden Defterdarlığa kadar devletin Dersim’deki iktidarının temsilcileri vardır. Bu kesim iktidarın Dersim’deki temsilcisi ve kendini yeniden üretmesinin araçları olarak görev yaparlar. Bu hizmetin karşılığında ise devletten aldıkları maaşın yanında merkezi iktidarın bölgeye yönelik ihale dağıtımından pay alırlar.

(Açıklama: Görece çatışmaların azaldığı 2012 yılında Dersim’in merkezi bütçe harcamalarının kamu düzeni ve güvenlik payı % 38, askeri harcamalar payı % 23 tür. Ve toplamda bütçenin % 61’ine ulaşmaktadır. Ayrıca 2012 yılı için kişi başına polis-asker harcamasının en yüksek olduğu şehir 4.203 TL ile Dersim’dir. İkinci sırayı 2.227 ile Hakkari almaktadır, ki bu oran neredeyse

Dersim'in yarısı kadardır. Dersim bu kalemde Türkiye ortalamasının 6 katını aşmaktadır. M. Sönmez, Güneydoğu Anadolu Bölgesi Bölge Raporu 2013, Dört Dağa Sığmayan Kent, s. 226)

Dipnotta ifade edilen rakamlar bize devletin ildeki temsilcileri olan komprador bürokratların kamu düzeni ve güvenlik adı altında nasıl bir soygun düzeni kurduklarını göstermektedir. Devletin halka karşı yürüttüğü savaştan esas olarak bu kesimin nemalandığını görülmektedir.

Bu komprador bürokratlar sadece Dersim'de düzenin tesis edilmesi değil aynı zamanda istikrarlı bir biçimde sürdürülmesi için de çalışmaktadır. Bu görevlerini yerine getirmelerinin karşılığında ise bir yandan merkezi bütçeden Dersim'e ayrılan bütçeyi kullanırlar, diğer yandan ise yerelde çalıştıkları ilişkileri devreye sokarlar. Bu komprador bürokratlar, tefeci tüccarın el koyduğu artık üründen ve de sanayi ve ticaret burjuvazisinin artı değer sömürsünden, hem kendi kişisel payına hem de devlet hesabına pay alır. Bu payın resmi adı vergi olmakla birlikte esas olarak çeşitli hediyeler, rüşvet ve iltimas olarak da ortaya çıkmaktadır.

Dersim açısından düşündüğümüzde merkez ilçe ve ilçelerde sınıflaşmaya dair değerlendirebileceğimiz bir başka olgu da bölgede dini kurumların etkisidir. Dersim halkının alevi inancına mensup olması beraberinde bu kurumun da sınıflaşmada etkili olmasını getirmiştir. Bölgede varolan "Pirlik" kurumu beraberinde pirlerin ekonomik olarak güçlü olmasını getirmiştir. Pirlerin dini hizmetleri karşılığında belli bir ücret almaları (çıralık) aynı zamanda pirlik kurumunda olanların hem dini açıdan hem de ekonomik açıdan görece güçlü olmalarına yol açmıştır. Ancak "pir"lik ve "seyid"lik kurumunun ekonomik açıdan çok sosyal ve dinsel önemi olan bir role büründüğünü ifade etmek gerekir. Pirlik ve Seyidlik bu açıdan hala güçlü bir kurum olarak kitlelerin üzerinde etkisini sürdürmektedir. (Açıklama: Örneğin Hozat'ta alevilik açısından önem taşıyan bir ocağın varlığı ve bu ocağın Hozat halkı üzerindeki etkisi ekonomik sosyal yaşamı etkilemekte hatta dönem dönem belirleyici olabilmektedir. Bölgede pir-talip ilişkisi vardır. Dinsel örgütlülük üç boyutludur. Sistemin en altında reyber (rehber-delil) onun üstünde pir ve en üstünde mürşid (musır) vardır. Dinsel ilişkinin merkezinde pir-talip ilişkisi bulunmakta birlikte, reyber ve mürşid de bu örgütlenme içinde rol oynar.

Taliplerin pirlere verdiği aynı ve nakdi ücrete çıralık adı verilir. Günümüzde bu uygulama önemli oranda kalkmıştır. Sadece dini hizmetler karşılığında olmaktadır. Kaynak: Bölgede pirlerin durumu ve çıralık meselesine ilişkin bakınız: Dört Dağa Sığmayan Kent, s. 113)

Bununla birlikte devletin dini kurumunun bu etkisinden faydalanmak istediği de açıktır. Nitekim Tunceli Üniversitesi'nde "Alevilik Araştırma ve Uygulama Merkezi" kurulmuş ve dinsel yapının merkezi iktidarın politikası doğrultusunda şekillendirilmesi çalışmaları yapmaktadır.

Dersim açısından bir başka önemli husus ise aşiretçiliğin varlığıdır. (*Açıklama: Dersim'de Ağuçan, Bavasar -Babamansur-, Kureşan ve Dervişcemal Dersim merkezli Alevi-Kürt aşiretlerinin dört önemli ailesini oluşturmurlar. Bunlar dışında etki güçleri sınırlı ve sayıları küçük olan başka seyit aileleri de vardır. Bunlar Şeyh, Delil, Berxecan, Cemal Abdal, Sinemelli, Dewraş-gewar, Seyitsavun, Sarısaltuk, İmam Rıza, Celal Abbas vb.dir. Bakınız E. Gezik, adge, s.127*)

Klasik feodal üretim tarzı anlamında üretim ilişkilerinin bir sonucu olarak açığa çıkan aşiretçilik, Dersim açısından üretim temeli anlamında çözülmüş olsa bile halen varlığını etkin bir şekilde sürdürebilmektedir. Klasik aşiret bağlarının çözümlmesine rağmen (herkes "özgür"dür) aşiret ileri gelenlerinin il ve ilçe merkezlerinde faaliyet gösteren işletmelerin sahipleri olması bu sayede ekonomik gücün bu kesimler elinde toplanmasını kolaylaştırmıştır.

(*Açıklama: Örneğin Ovacık'ta var olan ve 1-9 kişi çalıştıran işletmelerin büyük çoğunluğunun bir aşiretin üyelerinin elinde olması beraberinde bu ilçelerdeki sosyal ve ekonomik yapıyı doğrudan doğruya etkilemekte ve yönlendirmektedir. Bu konuda ayrıca bakınız aşiretçiliğin "sembolik sermaye" olarak, ekonomik alanda etkili olduğuna dair bir vurgu için Ercan Geçgin, "Dersim'in/Tunceli'nin Ekonomik Evreninde Kafe, Birahane ve Restaurant İşletmeciliği, Praksis, sayı 39, 2015/9, s. 230. Dipnot: 13)*

Yarı-feodal ekonomik temel, üst yapıda aşiretçilik bağının korunmasına ve yeniden üretilmesine neden olmaktadır. Böylelikle bölgede klasik tarzda bir feodalizm ve aşiretçiliğin yerine yarı-feodal tarzda bir üretim ve buna uygun olarak üst yapıda aşiretçiliğin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Sınıfsal anlamda karşılık oluşturan bireyler, aşiretçilik adı altında bir grupla aidiyet psikolojisiyle hareket etmektedir. Burada merkezi iktidarın bölgeye yönelik uyguladığı savaş politikaları da etkili olmaktadır.

4- Sonuç

4.1- Dersim'de devrimin müttefikleri

Devrimin önder ve öncü gücü işçi sınıfıdır. Dersim'de işçi sınıfının esas olarak yoğunlaştığı alan inşaat, imalat, taş-kum ocakçılığı ve madenlerdir. Bu işletmelerde işçi sınıfının nitel olarak daha yoğun olduğunu görmekteyiz. Bun-

ların yanında hizmet iş kolu adı verilen toptan, perakende ticaret, motorlu taşıtların ve motosikletlerin onarımı, konaklama ve yiyecek hizmetleri, ulaştırma ve depolama vb. alanlarda belli sayıda işçi söz konusudur. Yine doğrudan devlet kurumlarında çalışan (İl Özel İdaresi, DSİ, Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü) işçilerin de belli bir yoğunluğu vardır.

Bu alanlarda yürütülecek faaliyet ve işçi sınıfının örgütlenmesi Dersim’de devrimci faaliyet açısından önemli olduğu kadar bir gerekliliktir de. İşçi sınıfının örgütlenmesi ve bilinç düzeyi, genel işçi sınıfının örgütlenme düzeyinden farklı değildir. Dersim’deki işçi sınıfının özelliği ulusal ve mezhepsel çelişkileri yoğun olarak yaşaması, devletin gerçek yüzünün farkında olması ve devrimcileri tanınmasıdır. Bu faktörler, sınıfsal çelişkinin yanında Dersim’de işçi sınıfının örgütlenmesinin avantajıdır. Ancak yıllardır bu alanın devrimciler tarafından ihmal edilmesi, beraberinde Dersim’deki işçi sınıfının hakim sınıf partilerinden birinin arkasına yedeklenmesine yol açmıştır.

Dersim’deki işçi sınıfının devrimci hareketle uzun yıllara dayanan tanışıklığı işçi sınıfının kendi sınıf örgütlenmelerinde örgütlenebilmesinin en önemli avantajıdır. Bunun çeşitli biçimler adı altında araç ve yöntemlerini yaratmak ve pratikleştirmek tamamen sınıf bilinçli proletaryanın elindedir.

Dersim’de işçi sınıfının ve devrimin sağlam müttefiklerinden birisi, kır yoksul köylüleridir. Yoksul köylüler kırsal yarı-proleterleridir. Dersim açısından düşünüldüğünde yoksul köylülük, kırsal alanda nüfusun çoğunluğunu oluşturmakta ve esas olarak kendi kendine yeten geçimlik bir üretim yapmaktadır.

Yoksul köylülük içinde topraksız (ve sürsüz) köylülük, devrimci faaliyet için önemlidir. Bu kesim bölgedeki devrimci faaliyetin sağlam ve güvenilir bir müttefikidir. Sürü sahibi olmayan köylüler, sürü sahipleriyle yarıcılık ilişkisine girmekte, sürüyü otlatmaları karşılığında üründen belli bir pay almaktadır. Bazı durumda bu köylüler aileleriyle birlikte sürü sahibinin yanında çalışmaktadırlar.

Yoksul köylülük hem ürettiğinin karşılığını alamaması ve tefeci-tüccar sömürüsüne maruz kalması hem de devletin uzun yıllardır uyguladığı politikanın doğrudan muhatabı olması nedeniyle devleti iyi tanımakta ve bölgedeki devrimci faaliyetin sağlam ve güvenilir kitle temelini oluşturmaktadırlar. Bunda yıllardır bölgede yürütülen devrimci faaliyetin de etkisi vardır.

Bölgedeki orta köylülük de hem ürettiğinin karşılığını alamaması hem tefeci-tüccar sömürüsüne maruz kalması hem de devletin bölgedeki ulusal ve devrimci mücadelenin varlığını neden göstererek, uyguladığı politikalardan doğrudan doğruya etkilenmektedir. Bölgedeki yoksul ve orta köylü-

lüğün temel geçim kaynağını oluşturan hayvancılık açısından yayla ve meraların belirleyen önemde olması ve bu alanların “güvenlik” gerekçesiyle devlet tarafından yasaklanması yoksul ve orta köylülüğü doğrudan etkilemektedir. Hem devletin politikaları hem yoksul ve orta köylülüğün merkezi iktidarla olan ulusal ve mezhepsel çelişkileri hem de bölgede devrimci faaliyetin uzun yılları alan geçmişi bu kesimlerin devrimci faaliyeti desteklemelerini doğurmuştur.

Bölgedeki yoksul ve orta köylülük devrimci faaliyetin temel gücünü oluşturmakta, işçi sınıfının güvenilir bir müttefiki olarak ortaya çıkmaktadır. Bölgede işçi sınıfının müttefiklerinden biri ise şehir yarı-proletaryasıdır. Merkez ilçe ve ilçelerde sürekli ve güvenceli bir işi olmayan mevsimlik olarak çalışanlar bu kesim içinde yer alırlar.

Bölgede ot biçme döneminde yapılan tırpancılık, yaprak kırma ve odun kesimi işi vb. işler, merkezi iktidar temsilci ve görevlilerinin evlerine giden temizlikçiler, çocuk bakıcılığı otel, lokanta ve restoranlarda çalışan garson ve komiler, toptan ve perakende ticarete çalışan satış elemanları (tezgahtar), getir-götür işi yapanlar, site ve apartman çalışanları, kapıcılar, küçük işletmelerde çalışan esnaf çıraqları, küçük işportacılar, piyangocu ve ayakkabı boyacıları, seyyar simitçi vb., seyyar ciğerci ve kavurmacılar, mevsimsel ve seyyar olarak ışgın, gulik, kenger, sarımsak toplayıcıları ve satıcıları, hediyeelik eşya satıcıları, yaylalar ve köyler arasında çerçicilik yapanlar vb. bu kesime dahil edilebilirler.

Bu kesimler, devrimci bir yan taşımakla birlikte küçük burjuva özellikler de taşırlar. Bir yandan düzene tepkileri onları devrimcilere iterken, diğer yandan küçük burjuva yanları onları anarşizme iter. Bu özellikleriyle birlikte şehir yarı-proletaryası bölgedeki devrimci hareketin müttefikleri arasında yer alır ve örgütlenme potansiyeli vardır.

Bölgede devrimci faaliyetin ve işçi sınıfının müttefiklerinden biri de şehir küçük burjuvazisidir. Dersim’de bu kesim arasında sayabileceğimiz küçük tüccarlar, küçük esnaf, zanaatkar ve sanatkarlar, aydın ve diğer meslek grupları arasında yer alanlar vb.dir. Bölgede bu kesimler merkezi iktidarın ve ulusal burjuvazinin, feodal güçlerin baskısı altındadırlar. Bu anlamıyla işçi sınıfının güvenilir müttefikleri arasında yer alırlar. Örgütlenme potansiyelleri yüksektir.

Bölgede küçük burjuva katmanı da kendi içinde çeşitli kesimlere ayrılabilir. Bu kesimler içinde küçük memurlardan, teknik, sağlık vb. elemanlardan oluşan aydınlar ve öğrenci gençlik bölgedeki devrimci faaliyete yatkın en yakın

tabakayı oluştururlar. Bu anlamıyla bölgedeki küçük burjuva katman içinde en devrimci ve militan kesimi meydana getirirler.

(Açıklama: Özellikle Munzur Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin hem Dersim'den hem de T. Kürdistanı'nın diğer bölgelerinden gelen gençlerden oluşması, bu öğrencilerin devrimci potansiyel taşımalarına neden olmaktadır. Yine bölgede kurulu bulunan YİBO ve liselerde eğitim gören gençler de devrimci hareketten etkilenme potansiyeline sahiptir.)

Bölgedeki küçük burjuva kesimi içinde ikinci tabakayı ise küçük esnaf ve tüccar, bakkal ve manav, marangoz ve demirciler, piyancı, fayansçı, elektrikçi, parkeci, su tesisatçısı, değirmenci, terzi ve her türlü tamirci vb. oluşturur. Bu kesim de örgütlenmeye yatkındır.

Bölgede işçi sınıfının ve onun devriminden objektif olarak çıkarı olan bir diğer sınıf ise ulusal burjuva katmanları arasında sayabileceğimiz kesimdir. Bu nedenle halk saflarındadır. Ancak bir yandan sınıfsal konumu nedeniyle büyüme ve gelişmek istemesiyle ve bunun için de bölgedeki merkezi iktidarın temsilcileriyle iyi ilişkiler geliştirmeye çalışması, diğer yandan doğrudan doğruya hem sınıfsal hem de ulusal ve mezhepsel olarak merkezi iktidarı elinde tutan sınıflar ve onların bölgedeki temsilcileri tarafından ezilmesi onu sallantılı bir pozisyona iter.

Bölgede ulusal burjuvaziyi kendi içinde şehir ve kırsal ulusal burjuvazisi olarak ikiye ayırabiliriz. Şehir ulusal burjuvazisi sanayi-ticaret ve hizmet iş kollarındaki işletme sahiplerinden oluşur. Bu kesimleri de kendi içinde katmanlara ayırabiliriz. Bölgede sanayi ve ticaret burjuvazisini oluşturanlar içerisinde ulusal çapta düşünüldüğünde çalıştırdıkları işçi sayısı, sermaye birikimleri ve hitap ettikleri pazar vb. hesap edildiğinde ulusal burjuvazinin katmanları arasında sayacağımız bu kesim içinde ilk sıralarda yer alan belli başlı işletme sahipleri, merkezi iktidarla ekonomik ve siyasal bağlardan dolayı ve bu bağları kullanarak ihale alımları vb. yollarla büyümek ve palazlanmak istemektedir. Bu kesimler orta burjuvazinin sağ kanadını oluştururlar. İşçi sınıfının ve devrimin sallantılı müttefikidirler.

Bölge ulusal burjuvazinin orta ve alt katmanları arasında sayabileceğimiz kesimler ise sanayi-ticaret ve hizmet alanında yukarıda ifade ettiğimiz devletle ilişkisi iyi olan belli başlı şirket sahiplerinin dışında kalan işletme sahipleridir. Bu kesimler merkezi iktidarın ve onun bölgedeki temsilcilerinin sadece sınıfsal baskısı altında değil aynı zamanda ulusal ve mezhepsel baskısından dolayı da devrimci hareketin karşısında yer almamaktadırlar. Bu anlamıyla devrimci hareketin müttefikleridirler.

Ulusal burjuvazinin şehir katmanları arasında sayabileceğimiz kesimler de benzer özellikler gösterir. Bu kesimin bölgede palazlanmış sanayi ve ticareti elinde tutan belli başlı aileleri merkezi iktidarla ekonomik ve siyasal ilişkiler geliştirmişlerdir.

(Açıklama: Şaroğulları, otel-ticaret-inşaat alanlarında faaliyet göstermektedir. S. Yerlikaya'nın eski milletvekili kimliğinin yanında Dersim'de ve dışında şirketleri vardır. Yine Güntaşlar, Açıkgözler vb. bu şirket sahipleri arasında yer alırlar.) Bölgede ulusal burjuvazinin sağ kanadını oluşturanlar bu kesimlerdir. Bu kesimler dışında kalanlar ise sanayi, ticaret ve hizmet iş kolunda küçük çaplı işletme faaliyeti, orta çaplı tüccarlar, serbest meslek sahipleri vb. Dersim'de orta burjuvazinin alt ve orta katmanlarını oluştururlar ve devrimci hareketin karşısında yer almazlar.

Bölgede ulusal burjuva katmanları arasında yer alan diğer kesim ise kır ulusal burjuvazisidir. Bölgede kır ulusal burjuvazisini zengin köylüler oluşturur. (Dipnot: Şavaklıların bir kısmı zengin köylüdür.) Bu kesimler içinde merkezi iktidarın uygulamaya koyduğu politikadan doğrudan etkilenen ulusal ve mezhepsel baskıya maruz kalanlar devrimci faaliyete yakın durmaktadırlar. Yine bu kesimler içinde yer alan ancak merkezi iktidarla ekonomik ve siyasal ilişki geliştiren, koruculuk yapanlar da vardır. Bunlar devrimci hareketin karşısında yer alırlar. Bölge açısından değerlendirdiğimizde zengin köylüler (ve gerekse de “sürü ağaları”) olarak tanımladığımız kesimler ülke geneli açısından düşündüğümüzde ülkenin diğer bölgelerinde kendi sınıfdaşlarından ekonomik olarak daha geri bir durumdadırlar. Bu olgu, bölgedeki ulusal ve mezhepsel çelişki ile düşünüldüğünde bu kesim içerisinde yer alanlar arasında merkezi iktidarla ulusal ve mezhepsel çelişki yaşayanların devrimci faaliyete daha yakın durmalarına ulusal ve mezhepsel çelişki yaşamayanların ise merkezi iktidara daha yakın durmalarına neden olmaktadır.

4.2.- Dersim’de devrimin düşmanları

Dersim’de devrimci hareketin karşısında olanlar kırsal kesimde tüccar, tefeci tüccarlardır. Bu kesimler, yoksul ve orta kesimin artık ürününe daha tarlayken ya da hayvansal üretim daha gerçekleştirilmemişken el koyarlar. Üretici köylünün ürününü pazarlaması için başka bir yol olmaması, Dersim kırında köylülüğü tefeci ve tüccarın insafına bırakmış durumdadır. Bu nedenle tüccar, tefeci-tüccar Dersim kırında yoğun bir sömürü gerçekleştirir.

Dersim kırında faaliyet gösteren tüccarları, tefeci-tüccarları kendi içinde katmanlara ayırmak gerekir. Sadece tüccar olanlar olduğu gibi aynı anda hem

tefecî hem tüccar olanlar da vardır. Üretici köylülükle muhatap olan genellikle küçük tüccarlar, Erzincan ve Elazı lı b   k tüccarların aracılardırlar. Bu aracıl rın birkaçı dışında kalanlar genellikle küçük çaplı tüccarlardır.

Öte yandan Erzincan (ya da Elazığ)daki b   k tüccarların aracısı olmayan, bu anlamıyla kendi i ini yapan ve nispeten “b   k” olan bu tüccarlardan bazıları aynı zamanda Elazı da bu ürünleri işleyen işletmelere de sahiplerdir. (*Açıklama: Bunlar arasında M. D. adındaki bir tüccar Pülümür, Munzur, Mercan  retici köylüsünün peynirini toplamakta ve Elazı da i letmektedir. Bu kişi aynı zamanda un işletmesine de sahiptir. Benzer  ekilde M. Z. adlı tüccar Ovacıkta Koyun Gölü ve Hava or civarında üretici köylülerden satın aldığı peyniri Elazı da i letmektedir. Yine Akgün Peynircilik, Hozattaki  retici köylülüğün peynirini satın almakta, Elazığ ve Hozatta işlemektedir. Aynı işletme orman kesim ihalelerine de katılmaktadır. A. B. adlı tüccar Ovacık ovasında b   kba  hayvancılık yapan üreticinin peynirini almakta ve özellikle İstanbula pazarlamaktadır. Bu tüccarın soğuk hava deposunun olması i ini kolaylaştırmaktadır. Aynı tüccar ayrıca “Ovacık Bal” adı altında bal t ccarlı ı da yapmaktadır.*)

Bu örneklerde de görüldüğü üzere bu tüccarlar yoksul ve orta köylülüğün ürettiği ürünün artık ürününe el koymakta ve bu ürünü i leyerek artı değere çevirmektedirler. Dersim kırında tüccar aracılığıyla gerçekleşen feodal sömürü (artık-ürün) aynı tüccarlar aracılığıyla Elazı daki işletmesinde işlenerek kapitalist sömürüye dönüşmekte (artı-değer) ve b  ylelikle bir kişi hem tüccar hem sanayici olarak üretici k yl l    iki defa (birleşik sömürü) s m rm   olmaktadır. Feodal sömürü kapitalist sömürü ile i  içe geçtiği bu sömürü tarzı, Türkiye kırında tipiktir.) Devrimci hareketin doğrudan karşısında değillerdir. Sömürüden asıl payı Erzincan ve Elazığ piyasasında faaliyet gösteren b   k tüccarlar almaktadır. Bunlar devrimci hareketin karşısında yer alırlar.

Dersim kırında bu b   k tüccarların aracısı olarak faaliyet gösterenler bu aracılıkları karşısında sömürüden belli bir pay alırlar. Bu küçük tüccarlardan bazıları sadece tüccarlık yaparken bazıları ise hem tüccar hem tefecilik yapmaktadırlar. (*Açıklama: Örneğin Pertekte S.  . hem tefecî hem tüccardır. Aynı zamanda m teahh tlik içi ile de u ra maktadır.*) Devletin siyasal ve ekonomik politikaları ezilen ulus ve mezhep çelişkisi gibi etkenler bu tüccarların devrimci hareketin doğrudan karşısında yer almamalarını sağlamakla birlikte Erzincandaki (ve Elazı daki) b   k tüccarların bölgedeki aracıl r olarak faaliyet göstermeleri ekonomik alanda b   mek ve palazlanmak istemeleri vb. onları sallantılı bir duruma iter.

Dersim kırında devrimci hareketin karşısında yer alan bir diğer kesim ise toprak (ve sürü) ağalarıdır. Toprak mülkiyetinin dağınık ve parçalı oluşu, büyük topraklara sahip olanların bu toprakları işlememeleri, arazilerin dağınık ve parçalı oluşu vb. nedenle toprak ağası diyeceğimiz bir kesim bulunmamaktadır. *(Açıklama: Toprak ağalığı ve ağalık sistemine ilişkin tarihsel bir arka plan sunması açısından bakınız; Dört Dağa Sığmayan Kent, s. 63-64 vd. ve yine Dersim’de aşiret ağalığı ve toprak ağalığı karşılaştırması ve her iki ağalık tanımının birbirinden farklarına dair vurgu, toprak ağalığının ortadan kaldırılmasına rağmen aşiret ağalığının varlığını sürdürmesine dair bir vurgu için bakınız adge, s. 97-98, dipnotlar 22 ve 23)*

Toprakta feodal sömürü söz konusu değildir. Ancak toprak ağasına karşılık gelebilecek “sürü ağası” olarak tanımlayabileceğimiz kişiler bulunmaktadır. Hem sürü sahibi hem de tüccarlar bulunmaktadır.

Bu kişiler merkezi iktidar ilişkilerine göre devrimci hareketle ilişkilendirilir. Sınıfsal olarak sömürücüdürler. Yer yer yoksul köylülerle yarıcılık ilişkisine girer ve bu anlamıyla feodal bir sömürü uygularlar. Ancak bu durum istisnadır.

Dersim kırında sürü ağaları olarak tanımlayacağımız kişilerin bir kısmı devletin siyasal ve ekonomik politikasından doğrudan etkilenirler. Bu kişilerin ezilen ulus ve mezhebe ait olmaları onların devrimci harekete olan yaklaşımını da etkiler. Sınıfsal olarak devrimci hareketin düşmanı olmalarına rağmen devrimci hareketi doğrudan karşılarına almazlar. Bu kesim içinde merkezi iktidarla iyi ilişkileri olan, ezilen ulus ve mezhep çelişkisi yaşamayanlar ise doğrudan devrimci hareketin düşmanıdır. Ancak bu noktada belirleyici olan bu kişilerin sınıfsal konumudur.

Diğer bir ifadeyle Dersim kırında devrimin düşmanlarını tespit ederken genellemelerden hareket etmek yanıltıcı olabilir. Örneğin, ezilen ulus ve mezhebe mensup olmasına rağmen devletle ilişkileri iyi olan ve devrimci harekete düşmanlık yapanlar olduğu gibi tersi durumlar da söz konusudur. Ezilen ulus ve mezhebe mensup olmasına rağmen çeşitli nedenlerle devrimci hareketin doğrudan karşısında yer almayanlar da vardır. Sonuçta bu kesim içinde yer alanları somut duruma göre değerlendirmek gerekir.

Dersim’de yer yer devrimci hareketin karşısında yer alan bir diğer kesim ise ulusal burjuvazinin sağ kanadıdır. Normal koşullarda emperyalizmin-komprador kapitalizmin-feodalizmin baskısı altında olan ve bu anlamıyla demokratik devrimden çıkarı olan bu kesim; bölgede merkezi iktidarla geliştirdiği ilişkiler nedeniyle yer yer devrimci hareketin karşı-

sında yer alabilmektedir. Bu kesim içinde sayabileceğimiz özellikle sanayi-ticaret-hizmet iş kolları içinde yer alan aileler ekonomik ve siyasi ilişki içine girebilmekte, devletten ihale almakta, karakolların ve resmi dairelerin yiyecek, kırtasiye vb. ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu nedenle bu kesim içinde yer alanlar sallantılı pozisyonları nedeniyle yer yer devrimci hareketin karşısında yer almaktadırlar. Bu kesimlerin durumunu da somut duruma göre değerlendirmeli, devrimci hareketin karşısında olmalarına özen göstermelidir.

Bölgede işçi sınıfının mücadelesinin ve devrimci hareketin karşısında yer alma potansiyeli taşıyan merkezi iktidarın bu yönlü politikasına maruz kalan zengin köylülük, sürü ağaları, azılı tüccar, tefeci tüccar dışındaki tüccar ve ulusal burjuvazinin sağ kanadına ilişkin dikkatli ve özenli bir politika izlenmelidir. Bu kesimlerin sınıfsal olarak sömüren olmaları, ekonomik olarak büyümek ve palazlanmak istedikleri, ancak büyük tüccarların, komprador kapitalist ve komprador bürokratların baskısı altında oldukları gözden kaçırılmadan hareket edilmelidir. Bu kesimlerin devletle ilişkileri sınırlandırılmaya çalışılmalı, vergilendirme de dahil olmak üzere bir dizi yaptırımla denetim altına almaya çalışılmalı; en azından tarafsızlaştırılmalıdır.

Dersim’de işçi sınıfının ve devrimci hareketin sağlam düşmanı merkezi iktidar ve onun yereldeki temsilcileridir. Bütün mülki ve askeri yönetim, halka ve devrimci harekete düşmandır. Bu kesimler merkezi iktidarın bölgede halka ve devrimci harekete yönelik uygulamaya koyduğu savaş politikasının yöneticisi ve uygulayıcısıdır. Savaş politikası sadece askeri olarak sürdürülmemektedir. Merkezi iktidar ekonomik-siyasal-kültürel vb. her alanda Dersim halkına ve devrimci hareketlere karşı savaş açmıştır ve bu savaşı, bu piyonları aracılığıyla sürdürmektedir. Dersim’de bu kesimler devrimci hareketin düşmanıdır ve doğrudan imha siyaseti izlenmelidir.

4.3.- Dersim’de yaşanan çelişkiler

4.3.1.- Başlıca çelişkiler

Bir toplumda başlıca çelişkiler denildiğinde o toplumsal formasyonun ekonomik, siyasal, kültürel, psikolojik vb. yaşamda belirleyici bir rol oynayan, toplumun dokularına sinmiş, günlük yaşamı doğrudan etkileyen ve belli bir süreklilik arz eden çelişkilerden bahsetmek gerekir.

Bu yaklaşımdan hareket ettiğimizde bölge incelememizde somut olarak ortaya çıkan Dersim’deki başlıca çelişkileri şu şekilde ifade edebiliriz.

4.3.1.1.- Feodalizmle (tefeci-tüccar-sömürüsü) Dersim halkı arasındaki çelişki

Dersim’de ekonomik faaliyetin esasını tarımsal üretim oluşturmaktadır. Bu üretimin de önemli bir kısmı hayvancılığa dairdir. Üretim kullanım değeri yaratmayı amaçlayan, hane halkına dayalı geçimlik tarzdadır. Toprakta feodal ilişki yaşanmazken, yer yer sürü otlatmacılığında feodal üretim tarzına ait yarıcılık görülmektedir.

Sürü ağaları yoksul köylülerle bu türden ilişkilere girmektedir. Ancak bu türden bir ilişki belirleyici önemde değildir.

Dersim kırında yoksul ve orta köylülüğün ürettiği artık ürüne el koymada tüccar, tefeci tüccarlar belirleyici rol oynamaktadır. Tefeci tüccar yer yer üretim öncesinde yoksul ve orta köylülüğün üretimine el koymakta ve kendi işletmelerinde işleyerek artı değere dönüştürerek gasp etmektedir. Bu durumda çifte sömürü gerçekleştirmektedirler.

4.3.2.2.- Ulusal burjuvazi ve Dersim halkı arasındaki çelişki

Dersim’de sanayi ticaret ve hizmet iş kollarında faaliyet yürüten işletme sayısı az olmakla birlikte nüfusun bir bölümü bu işletmelerde istihdam edilmiş ve artı değer sömürüsüne maruz kalmaktadır. Ulusal burjuva olarak ifade ettiğimiz kesimler, 1-9 işçi çalıştıran işletmelerden başlayarak inşaat, ticaret ve hizmet alanlarında ön plana çıkmış belli başlı kişilerin sahip olduğu işletmelerdir.

Bu işletme sahipleri Türkiye geneli açısından düşünüldüğünde ulusal burjuva katmanları arasında değerlendirilebilir. Bu işletme sahiplerinden bazıları merkezi iktidarla ilişkilerine göre Dersim açısından ulusal burjuvazinin sağ kancasını oluştururlar. Bu kesimler genellikle ulusal çapta faaliyet sürdüren şirketlerin Dersim’deki acenteliğini yaparlar. İnşaat, ticaret iş kollarında merkezi iktidardan ihale koparmaya çalışırlar. Ya da kendilerine ait otel, lokanta gibi işletmeleri bulunur.

Dersim’de işçi sınıfı bu işletmelerde çalışmaktadır. Bir kısmı da doğrudan devlet kurumlarında istihdam edilmiştir. İşçi sınıfının ülke genelinde yaşadığı sorunlar Dersim’deki işçi sınıfı için de geçerlidir. İşçi sınıfı artı değer sömürüsüne maruz kalmasının yanında taşeronlaşma, çalışma saatlerinin uzunluğu ve belirsizliği sosyal güvenceden yoksunluk, ücretlerin düşüklüğü vb. önemli sorunlardır.

4.3.2.3.- Ulusal mezhepsel çelişki

Dersim’de bu ilişkinin ikili bir yanı bulunmaktadır. Çelişkinin bir yanı Dersim nüfusunun büyük bir çoğunluğunun Türkiye geneli açısından ezilen ulus ve

mezhebe ait olmasıdır. Nüfus Kürt/Zaza ve Alevi inancına sahiptir. Bu özelliği nedeniyle merkezi iktidarın ulusal ve mezhepsel baskısına maruz kalmaktadır.

Çelişkinin diğer yönünde ise Türk ve Sünni inanca sahip nüfusun da bulunması vardır. Türkiye genelinde hakim ulus ve inanca sahip Türk Sünni inanca mensup nüfusun Dersim’de azınlık olmasına yol açmaktadır. Merkezi iktidar bu durumu kendi çıkarları açısından kullanmakta, kitleleri ulus ve mezhep çelişmesine göre bölerek kendi politikasını hayata geçirmeye çalışmaktadır. Merkezi iktidarın bu politikası bölgede karşılığını bulmuş, nüfus milliyet ve mezhebine göre bölünmüş, sosyal ve ekonomik yapıyı etkileyen bir çelişki yaşamaktadır.

Bölgede nüfusun yerleşimi de bu çelişkiye göre gerçekleşmiştir. Azınlık durumunda olan Türk ve Sünni nüfus, Pertek-Çemişgezek-Mazgirt-Akpa-zar’da yaşamaktadır. Köyler birbirinden ayrıdır. Buna rağmen nadir de olsa karışık köyler bulunur. Bu köyler arasında evlilik yok denecek kadar azdır. Türk-Sünni nüfus Pertek-Çemişgezek’te baraja yakın yerleşmiş ve genellikle tarımla uğraşmaktadır. Bu bölgedeki Kürt-Zaza Alevi nüfus dağlara yakın yerleşmiştir. Genellikle hayvancılık yapmaktadır. Bu durum il geneli açısından da geçerlidir. Türk-Sünni nüfus tarımla, Kürt-Zaza-Alevi nüfus daha çok hayvancılıkla uğraşmaktadır. Bu anlamıyla Türk-Sünni ve Kürt/Zaza-Alevi çelişkisi ekonomik faaliyeti etkilemektedir. Her iki kesim de “kendilerine ait” dükkan, araba ve tüccarları vb. tercih etmektedir.

Bölgede sadece Kürt/Zaza aleviler, Türk-Sünniler yaşamamaktadır. Ayrıca Kürt ulusuna ve şafî mezhebine bağlı olanlar Türk ulusuna ve alevi mezhebine mensup olanlar da bulunmaktadır. Bu durum var olan çelişkiyi daha da karmaşıktırmaktadır. Ayrıca değinilmesi gereken bir diğer husus da bölgede yaşayan ve kendilerinin Zaza (Kırmanç) Alevileri olduklarını ifade edenlerin bir kısmı Kürt olmadıklarını ileri sürmeleridir.

Bütün bu çelişkiler, merkezi iktidar tarafından bölgedeki hakimiyetini sürdürmek için kullanılmaktadır. Örneğin, bölgede koruculuk esas olarak Türk-Sünni nüfus üzerinden hayata geçirilmektedir. Kürt-Alevi nüfusun bir kısmı da koruculuk yapmaktadır. Ancak bu kitlenin koruculuğu “gizli” yapılmaktadır.

4.3.2.4.- Ataerki ve ezilen cins arasındaki çelişki

Dersim’de tıpkı Türkiye genelinde olduğu gibi ataerki sistemle kadınlar arasında çelişki vardır. Sanıldığıının aksine kadın sorunu yoğun olarak yaşanmaktadır. (Açıklama: 10 Mart 2013 Hürriyet Pazar ekinde yayınlanan TÜİK verilerine dayanarak hazırlanmış bir sıralamaya göre Dersim, Türkiye’de

kadın olmak için en iyi kent sıralamasında 13. sırada yer almaktadır. İndeks kadınların eğitim düzeyi şehirdeki ‘çocuk gelin’ sayısı, kadınların politikaya katılımı ve intihar oranları olmak üzere dört veriye göre hazırlanmış. Öte yandan bu verilerden hareketle Besim Can Zırh’ın Birikim dergisindeki araştırmasında yaptığı gibi kadınların intihar oranı verisi eklenmediğinde Dersim’in 13. sıradan birinci sıraya yükseldiği görülmektedir. Aktaran Gözde Orhan, adge, s. 209, dipnot 15. Bu durum yani kadınların en yaşanabilir şehri olarak propaganda edilen Dersim’de kadın intihar oranlarının yüksekliği, bu “yaşanılabilirliğin” yeterince sorgulanmasına yol açacağı gibi aynı çalışmasında Besim Can Zırh, 2010 yılında Dersim’de kadın intihar oranının Türkiye ortalamasının çok üstüne çıkarak Türkiye genelinde 5. sıraya yükseldiği, bu anlamıyla tavan yaptığı bir yıl olarak tanımlanmaktadır. Aktaran S. Gürçağ Tuna, adge, s. 197 dipnot 10. Nitekim Dersim’de 2010 yılına ait yaş grubu ve cinsiyete göre intihar sayıları istatistiklerinde 10 erkek 3 kadın olmak üzere toplam 13 kişinin intihar ettiği ifade edilmektedir. 15-19 yaş arasında bir erkek, 20-24 yaş arasında 3 erkek ve 1 kadın, 25-29 yaş arasında bir erkek, 30-34 yaş arasında 1 kadın, 35-39 yaş arasında 1 kadın, 40-44 bir erkek, 45-49 iki erkek ve 75+ iki erkek intihar ettiği ifade edilmektedir. Adge, s. 106)

Kadınlar sosyal ve ekonomik yaşamda ikinci plandadır ve ezilmektedir. Hane içi üretimde kadın emeği, ücretsiz aile işçisi muamelesi görmektedir. Kadınlar yoğun olarak taciz ve şiddete maruz kalmaktadır.

Dersim’de kadın nüfusunun ezilmesi ve ikinci planda kalması istatistiki verilerde de gözlemlenebilir. Eğitimdeki kadın ve erkek nüfusunun arasında okuryazarlık oranından başlayarak eğitim sürecine katılımı kadın nüfusunun giderek azaldığı gözlemlenmektedir. Bu durum Dersim’de kadınların toplumsal ve siyasal yaşama katılmasının sanıldığıının aksine daha çocukluk döneminden başlayarak ataerkil yaklaşımla engellendiğinin göstergesidir. Bölge insanının “ilericiliği” gerekçe göstererek bu konudaki çalışmaların dikkate alınmaması da doğru rakamlara ulaşmayı engellemektedir. Bu olgu gözardı edilmemeli, bölgede ataerkil sistemle kadın cinsi arasındaki çelişkinin derinden ve etkileyici bir şekilde sürdüğü kabul edilmelidir.

4.3.2.5.- Yerel ve merkezi hakim sınıflarla doğa arasındaki çelişki

Bölge insanını etkileyen çelişkilerden birisi de merkezi iktidarın yerel işbirlikçileriyle başta enerji amaçlı olmak üzere inşa ettiği baraj, HES ve maden aramalarıdır. Merkezi iktidar, bölgede inşa ettiği baraj ve HES’leri enerji amaçlı

ve bölgeye yatırım yapma olarak propaganda etse de asıl amaç askeridir ve bölgenin baraj ve HES'ler yoluyla insansızlaştırılması, arazinin denetim altına alınması amaçlanmaktadır.

Merkezi iktidarın başta bölgeye yönelik uygulamaya koyduğu baraj ve HES yapımları olmak üzere maden aramaları ve işletmeleri bölgenin doğal ve coğrafik yapısını tahrip etmekte; iklim değişikliğinden çevre sorunlarına kadar bir dizi soruna yol açmaktadır. Baraj ve HES yapılan ve yapılması planlanan bölgelerin bazıları bölgede yaşayan Alevi inancına mensup nüfus açısından dini anlamda kutsal mekanlar olması bir başka soruna neden olmaktadır. Merkezi iktidarın ezen mezhep kimliği burada devreye girmekte merkezi ve yerel ekonomiye katkısı anlamında ekonomik olmayan bu “yatırım”larda ısrar edilmesi nüfusun önemli bir kısmının tepkisini çekmektedir. Son dönemde bu çelişki Dersim halkı açısından güncel bir çelişki olarak ön plana çıkmaktadır.

4.3.2.6.- Türk hakim sınıflarıyla Dersim halkı arasındaki çelişki

Bölge halkının ezilen ulus ve mezhebe sahip bir nüfus yoğunluğuna sahip olması bölge halkıyla merkezi iktidar arasında bir çelişkiye yol açmaktadır. Bu çelişki merkezi iktidar tarafından bölge halkına yönelik tarihsel olarak 1937-1938 gibi kitlesel katliamlara, sürgünlere, 1994-1995 yılındaki gibi zorla göç ettirme, köy boşaltma, yakma ve katliamlara başvurmaya yol açmıştır.

Bölge halkı merkezi iktidar tarafından potansiyel “terörist” olarak görülmüş; “güvenlik” gerekçesiyle yaşam alanları daraltılmış, üretim faaliyeti, kültürel ve siyasal faaliyet, dini inanışları vb. sürekli olarak baskılamış, engellemiş ve yasaklamıştır. Bu durum bölge halkıyla Türk hakim sınıfları ve onların devleti arasında bir çelişkiye yol açmıştır. Bu çelişki günceldir. Ve Dersim’de ekonomik siyasal yaşamı etkilemiştir.

4.3.2.- Baş çelişki

Baş çelişki dendiğinde bir sosyal-ekonomik formasyon içinde var olan başlıca çelişkilerin çözümünde etken olan belirleyici bir rol oynayan çelişkiden bahsedilmektedir.

Bu yaklaşımdan hareketle değerlendirdiğimizde Dersim’de baş çelişki olarak “Türk hakim sınıflarıyla-Dersim halkı arasındaki çelişki” görülmektedir. İncelememizin genelinde rahatlıkla görüleceği üzere Türk hakim sınıfları ve onların merkezi iktidarı Dersim halkına ve coğrafyasına yönelik kapsamlı bir saldırı içindedir. Bu saldırı sanıldığının aksine bölgede yürütülen sosyal ve ulusal kurtuluş mücadelesine gerekçe göstererek yürütülen savaşla sınırlı değil-

dir. Bu saldırganlığı da içeren biçimde Dersim bölgesi nüfusundan (göç ettirme, katliam, baskı, üretimi engelleme vb.) coğrafyasına (baraj ve HES yapımından maden aramalarına kadar) bir dizi saldırıyla karşı karşıyadır.

Merkezi iktidar Dersim halkına karşı yürütmektedir. Bu savaş sadece askeri olarak değil ideolojik, kültürel, politik vb. kısacası yaşamın bütün alanlarında sürdürülmektedir.

Bölgedeki üretim faaliyeti tefeci tüccar sömürü yoğunluğu, geçici güvenlik bölgeleri, yayla yasakları vb. üretici köylüyü doğrudan etkilemektedir. Yine şehir merkezi denilen yerlerde işletmelerin niteliği ve niceliği bölge insanının işsizlikle ve yoksullukla yüz yüze kalmasını doğurmuştur. Bütün bu uygulamalarda merkezi iktidarın politikası doğrudan doğruya belirleyicidir.

Üretimi yasaklanan, ürettiğinin karşılığını alamayan yoksul ve orta köylülük devletin zulmüyle karşılaşınca çareyi göç etmekte bulmaktadır. Bölgede şehir olarak tanımlanan yerlerin kırsal ile yoğun ilişki olan yerler olması ve bu anlamıyla şehir özelliğinden çok tarımsal üretim dışında faaliyet gösteren işletmelerin sınırlı olması ve benzeri nedenlerle nüfus il dışına göç etmektedir.

Merkezi iktidar bölgedeki nüfusun yoksulluk ve işsizliğini kendi çıkarları için kullanmaktadır. Toplumsal dokunun yozlaşması için elinden geleni yapmakta tam da bu amaçla özel politikalar devreye sokulmaktadır. Bölgede son yıllarda artan suç oranları ve niteliği bu politikalarla doğrudan ilişkilidir.

Merkezi iktidar uygulamaya koyduğu politikalarla bir yandan üretimi engelleyip ve halkı işsizliğe ve yoksulluğa mahkum ederken diğer yandan sosyal yardım adı altında işbirlikçileştirme ve ajanlaştırmaya çalışmaktadır.

Bölgede halkının yaşadığı çelişkilerin kaynağında doğrudan merkezi iktidar ve onun yerli işbirlikçilerinin uygulamaya koyduğu politikalar vardır. Bunun son örneği doğa ve çevreye yönelik saldırılardır. Devletin enerji üretimi ve bölgedeki istihdama katkısı son derece az olmasına rağmen baraj ve HES'lerdeki ısrarı bu saldırının askeri olduğu kadar bölge halkına düşmanlıkla ilgili olduğunu da göstermektedir.

Benzer şekilde merkezi iktidar, Dersim'de ulusal ve mezhepsel çelişkileri kendi iktidarının sürmesi açısından kullanmakta, halkın birbirine düşmanlaşmasında özel politikalar devreye sokmaktadır. Bu durum halk kitlelerinin bir araya gelmesinde, örgütlenip ekonomik-demokratik haklarını savunmasında önemli bir engel olmaktadır. Sadece bu politikalarla sınırlı kalmayıp halkın belli bir kesimini silahlandırarak koruculaştırmakta, bu ise çelişkileri keskinleştirmektedir.

Merkezi iktidarın bölge halkı üzerinde uygulamaya koyduğu asimilasyon politikaları daha ilköğretim çağında başlamaktadır. YİBO'lar aracılığıyla çocuklar sisteme kanalize edilmeye çalışılmakta, bu politika ortaöğretimde de devam ettirilmektedir. Böylelikle gençliğin gerçek sorunları görmesi engellenmeye çalışılmakta hatta merkezi iktidar böylelikle kendini aklamaya çalışmaktadır.

Bölge halkının büyük çoğunluğunun ezilen ulus ve inanca sahip olması merkezi iktidar tarafından tehdit olarak algılandığı için bu alanda da özel politikalar izlenmektedir. Bu amaçla Aleviliğin düzen içine çekilmesi ve resmi dinin eklentisi haline getirilmesi için Tunceli Üniversitesi'nde bir bölüm bile açılmıştır. Bütün bu politikaları uygulayan merkezi iktidarın bölgedeki temsilcileri olan mülki ve askeri bürokratlardır.

Yukarıda belirttiğimiz politikalar yetmediği durumda devreye zor aygıtı girmekte, Dersim halkı katletme, işkence, gözaltı, köy yakma, abluka ve zorunlu göçe maruz bırakılmaktadır. Bu politikaların bölgedeki uygulayıcıları bu bürokratlardır ve bu görevlerini başarıyla yerine getirdikleri oranda merkezi iktidar tarafından ödüllendirilmektedirler. Bu komprador bürokratlar, ayrıca bölgedeki gerici sınıflarla işbirliğine girerek halkın sömürsünden pay almakta halkın yoksulluğunun sürmesine neden olmaktadır.

Kısaca Dersim, devlet açısından sosyal ve ekonomik olarak güçsüzleştirilmesine rağmen "çıbanbaşı" olmayı sürdürmektedir. Dersim'de baş çelişki budur.

TABLÖLAR

Tablo 1: Yıllara göre Karşılaştırmalı Tunceli-Türkiye Nüfus Bilgileri

Yıl	Tunceli				Türkiye		
	İl-ilçe Merkezleri	Belde ve Köyler	Toplam Nüfus	Nüfus Artış Hızı ^a (%)	Şehirleşme Oranı	Toplam Nüfus	Nüfus Artış Hızı (%)
1927						13.648.270	24,22%
1935			101.099			16.158.018	21,10
1940			94.639	-13,21		17.820.950	19,59
1945			90.446	-9,06		18.790.174	10,59
1950			105.759	31,28		20.947.188	21,73
1955			121.743	28,15		24.064.763	27,75
1960			140.068	28,04		27.754.820	28,53
1965	23.240	130.935	154.175	19,19	15,07%	31.391.421	24,63
1970	29.363	127.930	157.293	4,00	18,67%	35.605.176	25,19
1975	35.332	129.259	164.591	9,07	21,47%	40.347.719	25,01
1980	36.184	121.790	157.974	-8,21	22,91%	44.736.957	20,65
1985	43.085	108.821	151.906	-7,83	28,36%	50.664.458	24,88
1990	50.799	82.344	133.143	-26,37	38,15%	56.473.035	21,71
2000	54.476	39.108	93.584	-35,26	58,21%	67.803.927	18,29
2007	54.369	29.653	84.022	-15,40	64,71%	70.586.256	5,75
2008	55.655	30.794	86.449	28,48	64,38%	71.517.100	13,10
2009	53.704	29.357	83.061	-39,98	64,66%	72.561.312	14,50
2010	47.531	29.168	76.699	-79,69	61,97%	73.722.988	15,88
2011	56.112	28.950	85.062	103,49	65,97%	74.724.269	13,49

Kaynak: TÜİK aktaran Tunceli Valiliği, Tunceli İl Yıllığı 2012, çalışmada aksi belirtilmedikçe bu kaynaktan yararlanılmıştır. s. 87, Tablo: 3.1

Tablo 2: Dersim Merkez ilçe/ilçeler nüfusu, 2011

	İlçe	Belde ve köyler	Toplam
İl merkezi	32.815	4.308	37.123
Çemişgezek	2.615	4.951	7.566
Hozat	6.152	2.057	8.209
Mazgirt	1.619	6.665	8.284
Nazimiye	1.661	1.501	3.162
Ovacık	3.223	2.711	5.934
Pertek	6.619	5.220	11.839
Pülümür	1.408	1.537	2.945
Toplam	56.112	29.450	85.062

Kaynak: adge, bilgiler derlenip tarafımızdan düzenlenmiştir.

Tablo 3: Yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus, 2011

	Erkek	Kadın	Toplam	Toplam
0-4	2.170	1967	4137	
5-9	2.067	1936	4003	12.804
10-14	2.360	2304	4664	
15-19	2848	2702	5550	
20-24	12950	2956	15.950	
25-29	4993	3092	8085	
30-34	4026	3156	7182	
35-39	3314	2616	5930	
40-44	2564	2131	4965	62.676
45-49	2384	2459	4843	
50-54	1702	1779	3481	
55-59	1897	2099	3996	
60-64	1332	1576	2908	
65-69	1053	1332	2385	
70-74	1006	1087	2093	
75-79	1312	1169	2481	
80-84	700	951	1651	9.583
85-89	286	497	783	
90 +	52	237	289	
Toplam	49.016	36.046	85.062	

Tablo 4: Ortanca yaş ve yaş bağımlılık oranı, 2007-2011

Tunceli	2007	2008	2009	2010	2011
Ortanca (Medya) Yaş	28.2	28.5	29.7	32.4	30.1
Yaşlı bağımlılık oranı (65+ yaş)	14.95 %	14.16 %	15.24 %	17.70 %	15.47 %
Genç bağımlılık oranı (0-14)	24.64 %	23.02 %	23.05 %	24.80 %	20.46 %
TOPLAM YAŞ BAĞIMLILIK ORANI	39.60 %	37.18 %	38.29 %	42.50 %	35.93 %
Türkiye	2007	2008	2009	2010	2011
Ortanca (Medya) Yaş	28.3	28.05	28.8	29.2	29.7
Yaşlı bağımlılık oranı (65+ yaş)	10.65 %	10.23 %	10.48 %	10.76 %	10.91 %
Genç bağımlılık oranı (0-14)	39.71 %	39.28 %	38.79 %	38.13 %	37.51 %
TOPLAM YAŞ BAĞIMLILIK ORANI	50.36 %	49.51 %	49.25 %	48.89 %	48.42 %

Tablo 5: Dersim’de ikamet edenlerin nüfusa kayıtlı olduğu iller, 2010-2011

Tunceli’de ikamet eden Tunceliler			En fazla nüfusa kayıtlı olan iller			En az nüfusa kayıtlı olan iller		
Yıl	Sayı	Oran (%)		Sayı	Oran (%)		Sayı	Oran (%)
			Elazığ	2.312	3.01	Bartın	30	0.04
2010	62.253	81.17	Diyarbakır	545	0.71	Artvin	29	0.04
			Adana	426	0.06	Bilecik	24	0.03
			K.Maraş	392	0.51	Bayburt	13	0.02
			Malatya	391	0.51	Yalova	10	0.01
			Elazığ	2.574	3.03	Uşak	68	0.08
2011	61.806	72.66	Diyarbakır	1.23	1.20	Karabük	52	0.06
			Adana	639	0.75	Bilecik	49	0.06
			K. Maraş	573	0.67	Bayburt	39	0.05
			Malatya	546	0.64	Yalova	23	0.03

Tablo 6: Dersim nüfusuna kayıtlı olanların ikamet ettikleri iller, 2010-2011

Yıl	Tunceli nüfusuna kayıtlı olup Türkiye’de ikamet edenler	En fazla ikamet ettikleri iller			En az ikamet ettikleri iller		
			Sayı	Oran yüzde		Sayı	Oran yüzde
2010	246.709	İstanbul	82.835	33.37	Yozgat	25	0.01
		Tunceli	62.253	25.23	Rize	20	0.01
		Elazığ	21.240	8.61	Kilis	20	0.01
		İzmir	19.504	7.91	Ardahan	19	0.01
		Ankara	9.987	4.05	Bayburt	15	0.01
2011	248.773	İstanbul	83.832	33.70	Rize	30	0.01
		Tunceli	61.806	24.84	Yozgat	30	0.01
		Elazığ	21.390	8.60	Kilis	26	0.01
		İzmir	19.657	7.90	Bayburt	24	0.01
		Ankara	10.110	4.06	Ardahan	17	0.01

Tablo 7: Alınan göç, verilen göç, net göç hızı, Tunceli 2007-2011

	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011
Dönem sonu nüfus	86.449	83.061	76.699	85.062
Aldığı göç	6.861	41.100	6.400	6.187
Verdiği göç	6.068	6.205	6.258	6.419
Net göç	793	- 2.103	142	- 2.33
Net göç hızı (yüzde)	9.22	- 25.03	1.85	- 2.72

Tablo 8: Tunceli'nin diğer illerden aldığı göç, 2009-2011

Toplam aldığı			En fazla göç aldığı iller			En az göç aldığı iller		
Yıl	Sayı	Oran		Sayı	Oran yüzde		Sayı	Oran yüzde
2009-2010	6.400	100	İstanbul	1.380	20.44	Ardahan	5	0.08
			Elazığ	643	10.05	Iğdır	5	0.08
			Ankara	549	8.58	Gümüşhane	4	0.06
			İzmir	376	5.88	Karaman	4	0.06
			Diyarbakır	341	5.33	Uşak	3	0.05
2010-2011	6.187	100	İstanbul	1.125	18.18	Artvin	5	0.08
			Elazığ	727	11.75	Bayburt	5	0.08
			Ankara	408	6.59	Ardahan	3	0.05
			İzmir	393	6.35	Düzce	3	0.05
			Diyarbakır	316	5.11	Kilis	2	0.03

Tablo 9: Tunceli'nin diğer illere verdiği göç, 2009-2011

Toplam verdiği			En fazla göç verdiği iller			En az göç verdiği iller		
Yıl	Sayı	Oran		Sayı	Oran yüzde		Sayı	Oran yüzde
2009-2010	6.258	100	İstanbul	1.161	18.63	Yalova	6	0.10
			Elazığ	1.016	16.24	Gümüş-hane	3	0.05
			Ankara	574	9.1	Rize	3	0.05
			İzmir	405	6.47	Artvin	2	0.03
2010-2011	6.419	100	Erzincan	200	3.20	Bayburt	0	0.00
			İstanbul	1.203	18.74	Ağrı	5	0.08
			Elazığ	805	12.54	Kilis	5	0.08
			Ankara	493	7.68	Bayburt	4	0.06
			İzmir	423	6.59	Ardahan	4	0.06
			Mersin	199	9.10	Artvin	3	0.05

Tablo 10: Medeni durum ve cinsiyete göre nüfus, Tunceli-Türkiye 2011 (15+ yaş)

	Toplam		Kadın		Erkek		
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	
Tunceli	Hiç evlenmedi	29.914	41.45	21.837	51.52	8.077	27.09
	Evlü	36.345	50.34	18.923	44.65	17.422	58.43
	Boşandı	1.503	2.08	789	1.86	714	2.39
	Eşi ölmüş	4.437	6.15	835	1.97	3.602	12.08
	Toplam	72.199	100.00	42.384	100.00	29.815	100.00
Türkiye	Hiç evlenmedi	15.260.068	27.44	8.768.359	31.61	6.491.709	23.28
	Evlü	35.667.658	64.13	17.848.866	64.35	17.818.792	63.91
	Boşandı	1.673.661	3.01	692.716	2.50	980.945	9.52
	Eşi ölmüş	3.017.052	5.42	428.257	1.54	2.588.795	9.59
	Toplam	55.615.439	100.00	27.738.118	10.00	27.880.241	10.00

Kaynak: TÜİK, aktaran
 adge, s. 96, Tablo: 3.9

Tablo 11: Okuma yazma durumu ve cinsiyete göre nüfus (6+ yaş), 2011

Okuma-Yazma durumu	Tunceli			Türkiye		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma-yazma bilmeyen	6895	1.455	5.540	5.171.270	553.704	2.617.566
Okuma-yazma bilen	70.273	43.082	27.191	61.889.739	32.013.033	29.876.706
Bilinmeyen	2.860	1.852	1.008	1.984.626	1.095.893	948.736
Toplam	80.028	46.389	33.639	67.045.635	33.602.627	33.443.038
Okuma-yazma oranı yüzde*	9.106	9.673	8.333	95.13	98.30	91.94

Kaynak: TÜİK, aktaran adge, s. 102, Tablo: 3.14

* Okuryazarlık oranı hesaplanırken bilinmeyenler ve yabancılar kapsam dışıdır. Tablo incelendiğinde görülmektedir ki; Dersim’de okuryazarlık oranı % 91.06

Tablo 12: Yıllara ve cinsiyete göre öğrenci sayıları, (Tunceli)

		Okul öncesi	İlköğretim	Orta öğretim	Toplam
2009-2010 Öğretim Yılı	Kız	578	3.859	2.082	6.519
	Erkek	618	3.994	2.325	6.937
	Toplam	1.196	7.853	4.407	13.456
2010-2011 Öğretim Yılı	Kız	645	3.561	1.852	6.058
	Erkek	681	3.764	2.044	6.509
	Toplam	1.326	7.325	3.916	12.567
2011-2012 Öğretim Yılı	Kız	560	3.310	1.839	5.709
	Erkek	566	3.525	1.831	5.922
	Toplam	1.128	6.835	3.670	11.631

Tablo 13: Tunceli’de YİBO ve kapasitesi

Yurt adı	Kapasite	Yurt adı	Kapasite	Toplam
Aktuluk YİBO	337	Mazgirt YİBO	200	
Çemişgezek YİBO	328	Nazımiye YİBO	258	
Hozat YİBO	198	Ovacık YİBO	216	
		Pertek YİBO	327	
				1.864

Tablo 14: Tunceli Üniversitesi temel göstergeleri, 2011 sonu itibariyle

Öğretim eleman sayısı	309
İdare personel sayısı	163
Öğrenci sayısı	3.731
Önlisans	1.523
Lisans	2.095
Yüksek Lisans	115
Doktora	1
Fakülte sayısı	4
Bölüm sayısı	23
Öğrenci alınan bölüm sayısı	12
Yüksek Okul sayısı	1
Meslek yüksek okul sayısı	1
Enstitü sayısı	2
Merkez sayısı	4

Tablo 15: Bitirilen eğitim düzeyi ve cinsiyete göre nüfus (15+ yaş), 2011

	Tunceli			Türkiye			
	Erkek	Kadın	Toplam	Oran	Erkek	Kadın	Oran*
Bitirilen eğitim düzeyi							
Ok-yaz bilmeyen	1.454	5.438	6.892	9.55	551.776	2.611.620	5.69
Ok-yaz bilen	2.372	1.901	3.973	5.50	1.163.645	2.329.944	6.28
İlkokul mezunu	6.801	7.220	14.021	19.42	6.706.059	8.617.741	27.57
İlköğretim mezunu	9.978	4.060	14.038	99.44	6.188.929	4.733.411	19.64
Orta veya dengi mezunu	2.024	984	3.008	4.17	1.740.795	1.115.612	5.14
Lise veya dengi mezunu	13.328	6.591	19.919	27.59	6.859.021	5.924.315	21.37
Yük.okul veya fakülte mezunu	4.603	2.469	7.072	9.80	3.196.262	2.229.487	9.88
Yüksek Lisans mezunu	239	137	376	0.52	238.359	163.414	0.72
Doktora mezunu	49	21	70	0.90	75.473	46.450	0.22
Bilinmeyen	1.836	994	2.830	3.92	1.017.899	928.247	3.50
Toplam	42.384	29.813	72.199	100.00	27.738.118	27.833.241	100.00

Kaynak: adge, s. 103, Tablo: 3.15

* Toplam nüfus içindeki oran

Tablo 16: Tunceli genelinde meydana gelen olaylar, 2009-2011

		POLİS BÖLGESİ			JANDARMA BÖLGESİ		
ASAYİŞ		2009	2010	2011	2009	2010	2011
	Şahsa karşı	482	529	635	144	178	114
	Mala karşı	205	263	328	51	52	42
	Devlete karşı	16	32	18	24	25	11
	Diğer	130	277	195	123	157	150
	Toplam	833	1.101	1.176	342	412	317
KAÇAKÇILIK VE ORGANİZE SUÇLAR	Narkotik suçlar	45	36	49	4	6	2
	Göçmenlik, insan ticareti	0	0	0	0	0	0
	Akaryakıt kaçakçılığı	0	0	0	3	0	0
	Kültür ve ticaret varlıkları	0	0	0	1	1	2
	Mali suçlar	12	7	9	1	1	0
	Bilişim suçları	0	0	1	0	0	0
	Toplam	57	43	59	9	8	4

Kaynak: adge, s. 241-243, Tablolar: 5.51 ve 5.54 (Taraflarımızdan derlenmiştir.)

Tablo 17: İlçelere göre yeşil karttan yararlanan nüfus (2011)

	2011 yılı itibariyle yeşil karttan yararlananlar		2011 yılı nüfusu (ETF)*
	Kişi sayısı	Oranı (yüzde)	
Merkez	5.715	1.859	31.250
Çemişgezek	2.302	3.217	7.155
Pertek	3.390	3.271	10.363
Hozat	1.938	3.499	5.538
Mazgirt	2.133	2.796	7.630
Ovacık	2.348	4.372	5.370
Nazımiye	706	2.050	3.444
Pülümür	843	2.901	2.906
Toplam	19.375	2.630	73.656

Kaynak: Adge, s. 213 Tablo 5.59

* Aile Hekimliği Bilgi Sistemi (AHBS) Nüfus veya EFT (Ev Halkı Tespit Fişi) Nüfusu

Tablo 18: Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakfı adı altında yapılan yardımlar

Yardım	2009		2010		2011	
	Kişi sayısı	Miktar	Kişi sayısı	Miktar	Kişi sayısı	Miktar
Maddi para yardımı	4.877	1.616.751.00	5.249	99.088.100	5.950	133.557.988
Gıda yardımı	7.974	704.210.22	4.895	367.838.00	6.350	659.885.00
Yakacak yardımı	4.570	4.200 ton	4.784	4.030 ton	4.843	4.050 ton
Eğitim yardımı	8.440	78.912.352	5.784	98.466.329	12.375	75.512.625
Giyim yardımı	69	388.940	674	6.574.695	352	2.323.000
Barınma yardımı	2.678	278.126.217	275	26.363.455	210	26.745.353
Sağlık yardımı	648	14.147.724	662	14.839.573	845	21.194.111
Proje yardımı	3.266	254.655.074	23	29.370.275	79	31.868.334
Ev eşyası yardımı	540	36.303.892	0	0	0	17.225.00
Toplam	33.062	894.630.321	22.346	311.531.227		5.389.124.00

Kaynak: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (il ilçe başkanlıkları) adge, s. 236,
Tablo: 5.50

Tablo 19: İşgücü göstergeleri

		2009		2010	
İşgücüne katılma oranı		Tunceli	Türkiye	Tunceli	Türkiye
	Oranı %	46.0	47.9	45.3	48.8
	Değişim katsayısı %	5.2		3.4	
	% 95 güven aralığı				
	Alt sınır	41.4		42.3	
	Üst sınır	50.7		48.3	
İşsizlik oranı	Oranı %	18.6	14.0	11.5	11.9
	Değişim katsayısı %	12.5		17.6	
	% 95 güven aralığı				
	Alt sınır	14.1		7.6	
	Üst sınır	23.2		15.5	
İstihdam oranı	Oranı %	37.4	91.2	40.1	43
	Değişim katsayısı %	6.9		4.5	
	% 95 güven aralığı				
	Alt sınır	32.4		36.1	
	Üst sınır	42.5		43.6	

Kaynak TÜİK, s. 278, Tablo: 7-14 (Tablo aktarılırken yanlışlıklar düzeltilmiştir.)

Tablo 20: Yıllara göre TYÇP kapsamında Tunceli'ye aktarılan ödenek

	2009	2010	2011	2012
Gelen ödenek **	593.264.32	891.313.28	1.627.685.66	13.120.346.10
Çalışan işçi	194	318	639	1.097*

Kaynak: TÜİK, İl Müdürlüğü, adge, s. 364,

*Bin TL

**2012 yılı çalışan işçi verisi geçicidir.

Tablo 21: Sosyal güvenlik kapsamında olanların dağılımı (2011)

Sosyal güvenlik türü	Çalışanlar	Emekliler	Toplam	
			Sayı	Oran
Emekli sandığı	8.730	2.055	10.785	40.59 %
Bağkur	3.252	2.011	5.263	19.81 %
SSK	6.792	3.731	10.523	39.60 %
Toplam	18.774	7.797	26.571	100.00 %

Kaynak: Tunceli Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü, aktaran adge, s. 278 Tablo: 7.15

Tablo 22: Tunceli Ticaret ve Sanayi Odası'nın Kayıtlı Şirketlerin İktisadi Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (Şubat 2012)

	Kayıtları faal olan şirketler	Kayıtları askıda olan şirketler	Toplam	Oran
Tarım, ormancılık, balıkçılık	42	14	56	6.67 %
Madencilik, taş ocaklığı	18	5	23	2.74 %
İmalat	66	15	81	9.64 %
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	4	0	4	0.48 %
Su temini, kanal atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	0	0	0	0
İnşaat	148	50	198	23.57 %
Toptan ve perakende ticaret motorlu taşıt makas oranı	218	92	310	36.90 %
Ulaştırma ve depolama	37	10	47	5.60 %
Konaklama, yiyecek hizmetleri	32	5	37	4.40 %
Bilgi ve iletişim	7	5	12	1.43 %

Tablo 22: Tunceli Ticaret ve Sanayi Odası'nın Kayıtlı Şirketlerin İktisadi Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (Şubat 2012) (devamı)

	Kayıtları faal olan şirketler	Kayıtları askıda olan şirketler	Toplam	Oran
Finans ve sigorta faaliyetleri	27	6	33	3.93 %
Gayrimenkul	1	0	1	0.12 %
Mesleki, bilimsel ve teknolojik	9	1	10	1.19 %
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	10	2	12	1.43 %
Kamu yönetimi ve savunma zorunlu sosyal güvenlik	0	0	0	0
Eğitim	5	1	6	7.1 %
İnsan sağlığı ve sos. hizmet faaliyetleri	4	0	4	0.48 %
Kültür, sanat, eğlence, dinlence, spor	2	1	3	0.36 %
Diğer hizmet faaliyetleri	2	1	3	0.36 %
Hane halklarının işverenler olarak faaliyetleri	0	0	0	0
Uluslararası örgütler ve temsilciliklerinin faaliyetleri	0	0	0	0
Toplam	632	208	840	100 %

Kaynak: Tunceli Ticaret Sanayi Odası, Aktaran adge s. 274, Tablo 7.12)

Tablo 23: Dersim’de kayıtlı bulunan şirketlerin ekonomik iktisadi faaliyet alanlara göre dağılımı (Şubat 2012)

İktisadi faaliyet alanı	İşletme sayısı	Oran %
Tarım, ormancılık, balıkçılık	17.676	9.7
Sanayi	306	1.0
Hizmet	478	2.0
Toplam	18.460	100

Kaynak: adge, bilgiler tarafımızdan düzenlenmiştir.

Tablo 25: DSİ tarafından yapılan sulamaya elverişli arazi etüt sonuçları

	Alan (Ha)	Oran %
Etüd edilen arazi	24.576	% 100
Sulamaya elverişli arazi	15.846	% 64.48
Ekonomik sulanabilir arazi	11.563	% 47.05

Kaynak: DSİ, 93. Şube Müdürlüğü (Tunceli), adge, s. 36, Tablo: 1.5

Tablo 26: Tunceli ili arazi dağılımı

Arazi	Miktar (Ha)	Oran
Tarım arazi	113.180	14.56 %
Çayır mera	323.582	41.62 %
Orman ve fundalık	258.500	33.25 %
Tarım dışı arazi	82.178	10.57 %
Toplam	777.440	100 %

Kaynak: İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, adge, s. 262, Tablo: 7.1

Tablo 24: Dersim’de en fazla istihdam yaratan şirketler (2013)

İşletmenin adı	İstihdam ettiği işçi
İl Özel İdaresi	238
Tunceli Belediyesi	154
Fırat Elektrik Dağıtım	84
DSİ Müdürlüğü	44
Bayındırlık ve İskan Md.	29
Ercem Özel Eğitim İşletmeleri	53
Özkayalar Petrol	41
Özel Umudum Rehabilitasyon Merkezi	53
Polat gıda tekstil	35
Munzur Su Fabrikası (Ovacık)	39
Pertek Termal Sağlık İşletmeleri	48
Mevsimlik ve geçici işyerlerinden bazıları	-
Makaro İnşaat	120
İtha Müh. Mimarlık	102
Aytemurlar LTD ŞTİ	120
Limak İnşaat	46
Öze İnşaat Ltd Şti	46
Gençoğlu İnşaat	49
S. Sorumlu Kardelen İnşaat	44
Yunus İnşaat	41

Kaynak: Dört Dağa Sığmayan Kent, Patika Kitap, s. 180, dipnot, 2013)

Tablo 27: Büyük toprak gruplarının ilçelere göre dağılımı

	Merkez	Çemişgezek	Hozat	Mazgirt
A	-	-	-	223
K	1.096	-	-	-
M	36.136	-	4.628	27.816
N	50.336	5.810	23.705	2.216
B	17.920	63.027	4.191	20.082
U	1.670	2.450	25.516	-
X	3.852	-	-	11.476
LY	810	110	175	345
CK	3.980	4.075	1.410	660
Yoğ. Yer	168	-	-	-
Su 100.	1.100	13.490	-	2.800
Toplam	117.068	88.962	59.625	65.118

Tablo 27: Büyük toprak gruplarının ilçelere göre dağılımı (devamı)

	Ovacık	Pertek	Pülümür	Toplam
A	4.146	-	-	4.369
K	4.633	773	110	6,612
M	6.530	18.209	26.290	154.618
N	57.919	5.362	7.460	154.318
B	41.015	37.667	55.583	243.235
U	-	9.889	58.683	111.388
X	-	8.127	-	23.455
LY	495	540	365	3.030
CK	30.870	1.580	8.530	51.105
Yoğ. Yer	27	-	-	196
Su 100.	-	8.225	-	25.115
Toplam	145.635	90.372	156.987	777.440

Kaynak: Mülga: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, adge, s. 47, Tablo: 1.15. Tabloda alüvyal topraklar (A), kolüvyal topraklar (K), kahverengi orman toprakları (M), kireçsiz kahverengi orman toprakları (N), kahverengi topraklar (B), kireçsiz kahverengi topraklar (U), bazaltik topraklar (X), çıplak kaya ve molozlar (ÇK), kumlu çakıllı molozu ırmak taşkın topraklar (IY) olarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 28: Kullanım kabiliyetlerine göre arazi sınıflarının dağılımı

	Oran
I. Sınıf arazi	0.3 %
II. Sınıf arazi	1.2 %
III. Sınıf arazi	4.3 %
IV. Sınıf arazi	7 %
V. Sınıf arazi	-
VI. Sınıf arazi	9.2 %
VII. Sınıf arazi	67.8 %
VIII. Sınıf arazi	10.2 %
Toplam	100 %

Kaynak: adge, s. 49, Grafik: 1.12 (Grafik tarafımızdan düzenlenmiştir.)

Tablo 29: Arazilerin kullanım şekillerinin kabiliyet sınıflarına göre dağılımı

Kullanım şekli	Arazi kullanım kabiliyet sınıflar				
	I	II	III	IV	Toplam
Tarım arazileri	2.215	9.177	27.489	42.309	81.190
Kuru tarım arazileri	-	8.244	25.586	39.907	73.732
Sulu tarım arazileri	2.215	933	1.903	2.407	7.458
Çayır, mera	-	-	3.321	5.787	9.108
Çayır arazisi	-	-	1.528	-	1.528
Mera arazisi	-	-	1.793	5.787	7.580
Orman fundalık	-	-	1.395	5.730	7.725
Orman arazisi	-	-	718	486	1.204
Fundalık arazisi	-	-	677	5.244	5.921
Tarım dışı arazi	23	80	469	443	1.015
Yerleşim (yoğun)	-	-	-	-	-
Yerleşim (az yoğun)	23	80	469	443	1.015
Diğer araziler	-	-	-	-	-
Su yüzeyleri	-	-	-	-	-
Toplam	2.238	9.257	32.624	54.269	98.438

Tablo 29: Arazilerin kullanım şekillerinin kabiliyet sınıflarına göre dağılımı (devamı)

Kullanım şekli	Arazi kullanım kabiliyet sınıflar					
	V	VI	VII	TALM	VIII	Toplam
Tarım arazileri	-	29.065	3.816	32.881	-	114.071
Kuru tarım arazileri	-	28.909	3.816	32.725	-	106.457
Sulu tarım arazileri	-	156	-	156	-	7.614
Çayır, mera	-	22.113	29.234	314.474	-	323.582
Çayır arazisi	-	-	-	-	-	1.528
Mera arazisi	-	22.113	292.361	314.474	-	322.054
Orman fundalık	-	20.385	230.920	251.375	-	258.500
Orman arazisi	-	4.400	590.594	63.459	-	64.663
Fundalık arazisi	-	15.985	171.931	187.916	-	193.837
Tarım dışı arazi	-	209	618	827	195	2.037
Yerleşim (yoğun)	-	-	-	-	195	195
Yerleşim (az yoğun)	-	209	618	827	-	18.842
Diğer araziler	-	-	-	-	54.135	54.135
Su yüzeyleri	-	-	-	-	25.115	25.115
Toplam	-	71.772	527.781	599.557	79.445	777.400

Tablo 30: Toprak arazi kullanımı kabiliyetine göre dağılımı

	Merkez	Çemişgezek	Hozat	Mazgirt	Nazımiye	Ovacık	Pertek	Pülümür	Toplam
I	-	-	-	200	-	2.038	-	-	2.238
II	1.955	3.410	-	1.205	-	850	1.837	-	9.257
III	3.475	7.607	4.989	3.738	1.200	4.231	6.875	559	32.674
IV	7.713	6.180	4.187	12.552	838	5.402	13.561	3.836	54.275
V	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VI	11.981	7.620	3.300	15.196	2.950	7.402	15.619	7.704	71.772
VII	85.886	46.470	45.564	28.922	48.495	94.320	42.135	135.993	527.785
VIII	6.058	17.675	1.585	9.305	190	31.392	10.345	8.895	79.445
Toplam	117.068	88.962	59.625	65.118	53.673	145.635	90.372	154.987	777.440

Kaynak: Tunceli İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, adge, s. 50, Tablo: 1.18

Tablo 31: Tarımsal arazilerin kullanım açısından dağılımı

	Ekilen	Nadas	Tarıma elverişli olup ekilmeyen	Toplam
Alan (ha)	47.479	13.729	51.972	113.180
Oran (%)	42	12	46	100.00

Kaynak: İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, s. 262, Tablo: 7.2

Tablo 32: Tarım işletmelerinin durumu

İşletmenin türü	Adet	Oran %
Bitkisel üretim yapan	1.938	11
Hayvansal üretim yapan	528	3
Bit-Hay üretim yapan	15.153	86
Toplam	17.620	100

Kaynak: adge, s. 262 (Tablodan verilen bilgilerden oluşturulmuştur.)

Tablo 33: Tarım ürünlerinin üretim alanları

	2008		2009		2010	
	Alan (da)	Oran %	Alan (da)	Oran %	Alan (da)	Oran %
Baklagiller	23.762	7.20	29.618	7.51	31.556	8.59
Tahıllar	209.637	63.99	268.130	68.01	231.098	62.92
Yem bitkileri	96.579	29.25	96.496	24.47	104.430	28.43
Diğer	237	0.07	20	0.01	223	0.06
Toplam	330.215	100.00	394.264	10.00	367.317	10.00

Kaynak: TÜİK, adge, s. 262, Tablo: 7.3

Tablo 34: Tunceli’de üretim yapılan tarla ürünleri

	2008		
Ürün çeşidi	Ekilen (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Nohut	2.238	208	93
Kuru fasulye	12.721	1.423	112
Mercimek	1.103	63	70
Fiğ (dane)	4.200	720	171
Burçak (dane)	2.000	240	120
Mürdümük	1500	177	118
Şeker pancarı	163	607	4.092
Buğday	144.078	19.009	142
Arpa	65.559	10.049	153
Yonca (yeşil ot)	10,245	1.980	0
Yonca (kuru ot)	0	9.851	0
Korunga (yeşil ot)	1.644	310	0
Korunga (kuru ot)	0	7.641	0
Mısır	8	6	750
Fiğ (yeşil ot)	72.882	800	0
Fiğ (kuru ot)	0	21.250	0
Burçak (yeşil ot)	10.120	0	0
Burçak (kuru ot)	0	225	0
Silajlık mısır	1.680	2.040	1.214
Patates	74	59	779

Tablo 34: Tunceli’de üretim yapılan tarla ürünleri (devamı)

2009			2010		
Ekilen	Üretim	Verim	Ekilen	Üretim	Verim
5.220	533	102	3.631	399	110
12.655	1.417	112	12.663	1.329	105
1.403	182	130	217	29	134
5.250	751	145	9.625	865	95
2.090	248	119	2.400	218	91
3000	321	107	3.020	305	104
138	518	3.754	165	684	445
174.886	23.573	135	134.606	16.534	123
92.244	14.810	159	96.492	14.763	153
10.180	1.980	0	10.016	13.248	0
0	9.940	0	0	0	0
1.990	301	301	7.858	3.212	0
0	684	0	0	0	0
10	7	700	12	8	667
75.682	720		86.533	54.875	634
0	25.532	0	0	0	0
7.500	0	0	0	0	0
0	1.937		11	11	1
1.125	1.475	1.311	0	0	0
71	55	775	68	50	735

Kaynak: TÜİK, adge s. 263, Tablo: 7.4

Tablo 35: Üretimi yapılan sebzeler

SEBZELER	ÜRETİM (TON)		
	2008	2009	2010
Patlıcan	113	102	78
Kabak (Sakız)	2	3	2
Kavun	5.250	5.327	2.525
Hıyar (Sofralık)	665	598	500
Acur	25	13	13
Domates (Sofralık)	1.335	1.222	1.226
Biber (Sivri)	182	0	190
Biber (Dolmalık)	183	160	163
Domates (Salçalık)	91	93	93
Karpuz	1.541	1.680	1.648
Taze Fasulye	215	198	251
Taze Soğan	165	165	171
Maydanoz	2	2	1
Marul	2	2	2

Kaynak: TÜİK, adge, s. 264, Tablo: 7.5

Tablo 36: Üretimi yapılan meyveler

MEYVELER	2008				2009				2010			
	Alanı (DA)*	Üretim (TON)	Verim (KG)**		Alanı (DA)*	Üretim (TON)	Verim (KG)**		Alanı (DA)*	Üretim (TON)	Verim (KG)**	
Antep Fıstığı	130	45	12		128	28	8		128	25	7	
Ceviz	8.565	1.292	35		8.570	1.311	35		10.033	1.462	34	
Badem	257	345	16		250	356	17		455	456	16	
Erik	11	262	20		10	262	20		10	263	20	
Kayısı	204	192	23		180	179	23		180	212	25	
Zerdali	0	30	20		0	30	20		0	30	20	
Kiraz	365	113	20		365	110	20		365	106	19	
Vişne	18	58	13		19	58	13		19	60	14	
Şeftali (Nektarin)	5	4	21		5	4	18		5	4	20	
Şeftali (Diğer)	12	22	28		12	22	28		12	24	31	
Dut	755	1.164	37		777	1.116	35		780	1.223	38	
Nar	11	0	0		11	0	0		11	0	0	
Üzüm (Şaraplık)	1.440	1.168	811		1.480	1.150	777		1.515	1.339	884	
Üzüm (Sofralık)	924	2.065	2.235		1.114	1.766	1.585		1.114	1.258	1.129	
Armut	1.837	577	29		1.787	583	29		1.798	595	29	
Ayva	38	43	19		38	43	19		38	29	21	
Elma	2.685	1.427	29		2.917	1.618	28		2.918	1.613	28	

Kaynak: TÜİK, adge, s. 265, Tablo: 7.6

* Toplu meyveliklerin alanı (DA)

** Ağaç başına ortalama verim (KG)

Tablo 37: Tunceli ili hayvan varlığı (2010 yılı)

TUNCELİ İLİ BÜYÜKBAŞ VE KÜÇÜKBAŞ HAYVAN SAYISI İLE KÜMES HAYVANI VE ARILI KOVAN SAYISI									
Cinsi	Merkez	Çemiş-gezek	Hozat	Mazgirt	Nazım-ye	Ovacık	Pertek	Pülümür	Toplam
Sığır (Kültür)	1.143	2.054	236	1.689	80	432	285	144	6.063
Sığır (Melez)	878	630	592	2.260	454	1.672	1.580	1.160	9.226
Sığır Yerli	1.335	152	682	1.268	1.429	1.942	1.010	670	8.488
Toplam (Büyükbaş)	3.356	2.836	1.510	5.217	1.963	4.046	2.875	1.974	23.777
Koyun	1.920	81.295	6.404	14.508	683	9.541	82.950	2.910	200.211
Keçi	3.825	9.050	6.555	4.180	4.124	6.818	8.950	2.545	46.047
Toplam (Küçükbaş)	5.745	90.345	12.959	18.688	4.807	16.359	91.900	5.455	246.258
Yumurtla Tavuğu	2.865	3.100	198	15.000	2.500	1.500	1.200	-	26.363
Hindisi	127	135	-	800	200	-	40	-	1.302
Kaz	-	12	-	122	-	-	-	-	134
Ördek	-	13	-	105	-	-	30	-	148
Toplam (Kümes Hayvanı)	2.992	3.260	198	16.027	2.700	1.500	1.270	-	27.947
Arılı Kovan	7.843	4.850	3.571	1.450	2.845	7.421	3.150	14.500	45.630

Kaynak: TÜİK, adge, s. 266, Tablo: 7.7

Tablo 38: Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yıllara göre dağılımı

	1991	1995	2000	2005	2010
Büyükbaş	80.919	31.116	43.200	32.299	23.777
Küçükbaş	668.289	175.185	230.656	271.624	246.258

TÜİK, adge, s. 268, Tablo: 7.9

Tablo 39: Arı kovan sayısı

Merkez	Ç.gezek	Hozat	Mazgirt	N.miye	Pertek	Pülümür	Ovacık
7.843	4.840	3.571	1.450	2.845	3.150	14.500	7.420

Kaynak: TÜİK, adge, s. 266, Tablo: 7.7

Tablo 40: Alabalık yetiştiriciliği verileri

	Mazgirt	Nazımiye	Ovacık	Pertek	Çemişgezek	Toplam
Yetiştiricilik Şekli						
Ağ Kafeslerde Alabalık Yetiştiriciliği	1	-	-	3	7	11
Ağ Kafeslerde Alabalık Yetiştiriciliği Ve Yavru Balık Üretimi	1	-	-	-	-	1
Beton Havuzlarda Alabalık Yetiştiriciliği	1	1	1	-	-	3
Beton Havuzlarda Alabalık Yetiştiriciliği Ve Yavru Üretimi	-	-	1	-	1	2
Yavru Üretimi	-	-	-	1	-	1
Tesis Kapasiteleri						
Sofralık Alabalık (Ton)	500	45	525	300	5.970	7.340
Yavru Alabalık (Adet)	6.000.000	-	10.000.000	10.000.000	30.000.000	56.000.000

Kaynak: TÜİK, adge, s. 271, Tablo: 7.7

Tablo 41: Üretimi gerçekleştirilen ürünler

Ürün çeşidi	Üretim miktarı (ton)
Süt üretimi (büyükbaş)	25.878
Süt üretimi (küçükbaş)	10.893
Süt üretimi (toplam)	36.771
Et üretimi (büyükbaş)	411
Et üretimi (küçükbaş)	450
Et üretimi (toplam)	861
Yumurta üretimi	2.920.000
Alabalık üretimi	805
Balık üretimi	983
Bal mumu üretimi	33
Yapağı üretimi	438
Kıl üretimi	30

Kaynak: TÜİK ve Tunceli Tarım Master Planı, adge, s. 272, Tablo: 7.11

Tablo 42: İşletmelerin faaliyet alanına göre dağılımı (Şubat 2012)

İktisadi faaliyet alanı	Adet	Oran %
Tarım, ormancılık, balıkçılık	56	7
Sanayi	306	36
Hizmet	478	57
Toplam	840	100

Kaynak: adge, s. 273-274

Tablo 43: Elektrik tüketiminin kullanıcı gruplara göre dağılımı

		2006	2007	2008	2009	2010	2011
Resmi Daire	kWh	21.796.669	24.666.275	21.866.717	23.156.806	26.688.547	23.889.876
	Oran	33,00%	34,07%	27,15%	28,38%	33,12%	27,48%
Sanayi	kWh	3.118.586	4.211.456	3.802.479	4.514.315	4.326.634	6.183.094
	Oran	4,72%	5,82%	4,72%	5,53%	5,37%	7,11%
Kit	kWh	1.458.224	2.195.811	2.511.214	2.708.191	2.612.119	477.302
	Oran	2,21%	3,03%	3,12%	3,32%	3,24%	0,55%
Şantiye	kWh	1.178.000	1.130.833	2.562.868	3.753.838	2.707.502	2.170.110
	Oran	1,78%	1,56%	3,18%	4,60%	3,36%	2,50%
Mesken	kWh	25.480.096	27.235.810	31.258.076	29.365.953	28.224.202	32.719.659
	Oran	38,58%	37,62%	38,81%	36,00%	35,03%	37,64%
Belediye	kWh	2.331.084	1.441.726	2.171.018	1.795.703	1.034.270	306.665
	Oran	3,53%	1,99%	2,70%	2,20%	1,28%	0,35%
Ticarethane	kWh	7.842.385	6.974.444	7.992.479	7.651.883	7.673.393	10.275.459
	Oran	11,87%	9,63%	9,92%	9,38%	9,52%	11,82%
Hayır Kurumu	kWh	792.121	531.387	509.609	758.888	408.756	853.546
	Oran	1,20%	0,73%	0,63%	0,93%	0,51%	0,98%
Tarımsal Sulama	kWh	180.096	52.375	75.235	131.394	123.876	244.214
	Oran	0,27%	0,07%	0,09%	0,16%	0,15%	0,28%
Aydınlatma	kWh	1.864.323	3.958.872	7.793.292	7.746.320	5.832.906	7.227.534
	Oran	2,82%	5,47%	9,68%	9,49%	7,24%	8,32%
Diğer	kWh					942.094	2.573.572
	Oran					1,17%	2,96%
TOPLAM	kWh	66.041.584	72.398.989	80.542.987	81.583.291	80.574.299	86.921.031
	Oran	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Kaynak: AKSA Fırat Elektrik Dağıtan A.Ş., adge, s. 255, Tablo: 6.5

Tablo 44: Kule ve ihata duvarı yapılan jandarma karakolları

	İlçesi	Jandarma karakol komutanlığı
1	OVACIK	Mercan Hanuşağı Karaoğlan Çambulak
2		
3		
4		
5	NAZİMİYE	Kılköy Dereova
6		
7	ÇEMİŞGEZEK	Ulukale
8	HOZAT	Yenibaş Buzlupınar Dalören
9		
10		

Kaynak: adge, s. 379, Tablo: 11.7

Tablo 45: İşletmede olan ve yapılması planlanan baraj ve HES'ler

BARAJLAR (DSİ ve ÖZEL TEŞEBBÜS)	Kurulu Güç (MW)	Oranı (%)	Yıllık Üretim Kapasitesi (Gwh/yıl)	Oranı (%)
İşletmede Olan	107,76	20,39%	416,13	23,94%
Mercan Regülatörü ve HES (Munzur-Mercan Çayı-Ovacık)	19,20	3,63%	78,00	4,49%
Uzunçayır Barajı ve HES (Munzur-Merkez)	84,00	15,89%	322,00	18,52%
Çemişgezek HES (Tagar Çayı-Çemişgezek)	0,12	0,02%	0,75	0,04%
Dinar Regülatörü ve HES (Munzur-Dinar Çayı-Merkez)	4,44	0,84%	15,38	0,88%
Su Kullanım Anlaşması ve Fizibilite Raporu Hazırlanmış Olanlar (DSİ tarafından gerçekleştirilen projeler)	368,61	69,73%	1143,59	65,78%
Akyayık Barajı ve HES (Mercan Çayı-Ovacık)	5,00	0,95%	30,18	1,74%
Bozkaya Barajı ve HES (Munzur Suyu-Merkez)	30,21	5,71%	103,24	5,94%
Kaletepe Barajı ve HES (Munzur Suyu-Merkez)	60,00	11,35%	204,99	11,79%
Pülümür Barajı ve HES (Pülümür Çayı-Merkez)	37,40	7,07%	112,41	6,47%
Pülümür Regülatörü ve HES (Pülümür Çayı-Pülümür)	29,00	5,49%	109,87	6,32%
Konaktepe Barajı ve HES I-II (Munzur Suyu-Ovacık)	207,00	39,16%	582,90	33,53%
Su Kullanım Anlaşması ve Fizibilite Raporu Hazırlanmış Olanlar (Özel sektör tarafından gerçekleştirilen projeler)	52,25	9,88%	178,83	10,29%
Tagar Regülatörü ve HES (Tagar Çayı-Çemişgezek)	12,20	2,31%	31,37	1,80%
Haskar Regülatörü ve HES (Pülümür Çayı-Pülümür)	13,79	2,61%	35,82	2,06%
Çobanyurdu Regülatörü ve 1 HES (Singeç Çayı-Pertek)	3,02	0,57%	11,40	0,66%
Çobanyurdu Regülatörü ve 2 HES (Singeç Çayı-Pertek)	8,12	1,54%	30,54	1,76%
İnköy Regülatörü ve HES (Hozat Çayı-Hozat)	13,22	2,50%	29,73	1,71%
Derman Regülatörü ve HES (Pülümür Çayı-Pülümür)	1,90	0,36%	5,87	0,34%
Armağan Regülatörü ve HES (Fırat-Pülümür)		0,00%	34,10	1,96%
GENEL TOPLAM (17 HES)	528,62	100%	1738,55	100%

Kaynak: DSİ 9. Bölge Müdürlüğü 95. Şube Müd. (Tunceli), adge, s. 359, Tablo: 11/2

Tablo 46: Tunceli’de bulunan madenler ve çıkarıldıkları alanlar

Madenin cinsi	İlçe	Köy ve mevki
Bakır	Ovacık	Karataş-Söğütlü
Bakır	Mazgirt	Karsan
Bakır	Pülümür	Danzik
Bakır	Nazımiye	
Krom	Pülümür Deşt	Pergini (Yelekli köyü)
Krom	Ovacık	Harmikızılcayır-Berke
Krom		Resmezza Der-Zilezur
Demir	Pertek	Geçitkaya köyü Demürek mezarı
Demir	Çemişgezek	Ulukale köyü Kırasol mvk
Demir	Çemişgezek	Rabat köyü
Manganez	Pülümür Deşt	Viranşehir ve Pergini köyleri
Asbest	Nazımiye Hahis	Hahis köyü Kerttepe mvk
Tuz	Pülümür Balpayam	Yoncalık mvk. Ağa Tuzlası
Tuz	Pülümür	Göneli Tuzlası
Tuz	Mazgirt Akpazar	
İçmece suyu	Kalan	Hariçik içmecesesi
Kaplıca suyu	Kalan	Anafatma kaplıcası

Tablo 46: Tunceli’de bulunan madenler ve çıkarıldıkları alanlar (devamı)

Madenin cinsi	İlçe	Köy ve mevkii
Kaplıca suyu	Nazımiye	Harik kaplıcası
Kaplıca suyu	Nazımiye İresi	Harik kaplıcası
Maden suyu	Kalan	Dikilitaş maden suyu
Maden suyu	Mazgirt Derkent	Ilıcak maden suyu
Maden suyu	Pülümür	Pülümür maden suyu
Kum-Çakıl	Merkez	Munzur-Pülümür Çayları
Kum-Çakıl	Çemişgezek	Toygardere
Kum-Çakıl	Ovacık	Çakmaklı
Kum-Çakıl		Hozat Dere
Kum-Çakıl	Mazgirt	Lazlan-Gökdere
Tuğla-Kiremit	Mazgirt	Akpazar

Kaynak: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü Malatya Bölge Müdürlüğü, adge, s. 68/69, Tablo: 1.21

Tablo 47: Tarım, Orman, Balıkçılık Alanında Faaliyet

Faaliyet alanı	İşletme sayısı	Oran %
Balıkçılık	17	1
Tarım	17620	95
Diğer (orman, kereste)	56	4
Toplam	18.460	100

Tablo 48: Tarım işletmelerinin dağılımı (2011)

İşletmenin Türü	İşletmenin sayısı	Oran %
Bitkisel üretim yapan	1938	11
Hayvansal üretim yapan	528	3
Bitkisel-Hayvansal üretim yapan	15.153	86
Toplam	17.620	100

Tablo 49: Üretimi en fazla olan ürünler (2010-2011)

ÜRÜN ÇEŞİDİ	2008			2009			2010		
	Ekilen Alan (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)	Ekilen Alan (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)	Ekilen Alan (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Nohut	2.238	208	93	5.220	533	102	3.631	399	110
Kuru Fasulye	12.721	1.423	112	12.655	1.417	112	12.663	1.329	105
Mercimek	1.103	63	70	1.403	182	130	217	29	134
Fiğ (dane)	4.200	720	171	5.250	761	145	9.625	865	95
Burçak (dane)	2.000	240	120	2.090	248	119	2.400	218	91
Mürdümük (dane)	1.500	177	118	3.000	321	107	3.020	305	104
Şekerpancarı	163	667	4.092	138	518	3.754	165	684	4.145
Buğday	144.078	19.009	132	174.886	23.573	135	134.606	16.534	123
Arpa	65.559	10.049	153	93.244	14.810	159	96.492	14.763	153
Yonca (yeşil ot)	10.245	1.980	0	10.180	1.980	0	10.016	13.248	0
Yonca (kuru ot)	0	9.851	0	0	9.940	0	0	0	0
Korunga (yeşil ot)	1.644	310	0	1.999	301	301	7.858	3.212	0
Korunga (kuru ot)	0	7.641	0	0	684	0	0	0	0
Mısır (hasıl)	8	6	750	10	7	700	12	8	667
Fiğ (yeşil ot)	72.882	800	0	75.682	720		86.533	54.875	634
Fiğ (kuru ot)	0	21.250	0	0	25.532	0	0	0	0
Burçak (yeşil ot)	10.120	0	0	7.500	0	0	0	0	0
Burçak (kuru ot)	0	225	0	0	1.937		11	11	1
Silajlık Mısır	1.680	2.040	1.214	1.125	1.475	1.311	0	0	0
Patates	74	59	779	71	55	775	68	50	735

Kaynak: TÜİK verilerinden derlenmiştir.

Tablo 50: Çemişgezek peynir piyasası (2015)

Ürünü kimin aldığı	Miktar (kg)	Fiyatı	Fire (%)
K. üreticiler birliği	1	8.50	25/30
Tüccar	1	8	30

Halkların Birleşik Devrim Hareketi tartışmalarından kesitler...

►► 2015'ten itibaren adım adım uygulanan darbe-tasfiye operasyonu ile kaostan içine sürüklenen Proletarya Partisi içindeki sürecin önemli konu başlıklarından biri de hiç kuşku yok ki, HBDH tartışmalarıydı. PP'nin de kurucu öznelereinden olduğu HBDH'nin Mart 2016'da kuruluşunu ilan etmesinin hemen ardından darbeci-tasfiyeciler harekete geçmiş, imza aşamasında yaşanan kimi eksik ve hataları, darbe planları çerçevesinde kaldıraç olarak kullanmaya çalışmışlardır. Kaostan özellikle de bu başlığı, sadece örgütsel olarak değil, ideolojik-politik olarak şovenizmde ifadesini bulan bu anlayış sahipleriyle bir hesaplaşmayı, ideolojik mücadeleyi içerse de, HBDH'nin içeriği, içerisinde yer alıp almamaya dair ideolojik-politik bir tartışma yürütülmesi özel olarak engellenmiştir. Bu engellemelerin bir ayağını, konuya dair görüşlerini yazan partililerin yazılarını iç yayına koymamak, sağlıklı bir tartışma ortamı oluşturmamak ve "HBDH'den çıkılsın mı, çıkılmasın mı?" ile "HBDH'ye imza atan yoldaş cezalandırılsın mı cezalandırılmasın mı?" gibi apolitik iki sorudan oluşan "anket" sorusuna verilen yanıtlar üzerinden bir sonuç çıkartmaya, -ama istediği sonucu çıkartmaya-, çalışmak oluşturmuştur. Sürecin diğer ayağını da, "belgede sahtecilik" de dahil her türlü yola başvurarak, bir oldu-bitti ile, "iradenin görüşü (oyları) alındı, çoğunluk sağlandı" diyerek, PP'nin HBDH'den çıktığına dair kaleme alınan kamuoyuna dönük korsan açıklama oluşturmuştur.

Sonuç olarak, hırsızlar suç üstü yakalanmış ve teşhir olmuşlardır.

Partizan dergisi olarak, bahsi geçen süreçte kaleme alınan PP'nin beş örgüt ve komitesinin imza attığı, Ekim 2016 tarihli yazıyı, ekleriyle birlikte kimi bölümlerini dışarıda tutarak, konunun hala güncelliğini korumasından kaynaklı yayımlıyoruz. ◀◀

... PARTİ ÜYESİ* YALAN, ENTRİKA, SAHTEKARLIKLARLA PARTİMİZE DARBE ÜSTÜNE DARBE YAPIYOR!

Yoldaşlar,

Artık sadece Partili yoldaşları, hatta taraftarları da aşan bir şekilde tüm devrimci kamuoyunda bilindiği üzere Partimiz önemli bir kaos içerisindedir. Bu kaos, bizzat yaratıcıları olan ... Parti Üyeleri tarafından giderek büyütülmeye, Partimiz parçalanmaya götürülmektedir. Nisan 2015 operasyonundan bu yana Partimizin tüzük, hukuk, ilke ve işleyişine darbe üstüne darbe yapan bu üyelerin en esaslı kozu olan HBDH tartışmaları da ellerinde patlamış ve fakat her zamanki gibi yalanlara sarılmak zorunda kalmışlardır.

Yalanlar üst üste bindiğinde bunları tek tek temizlemek gereksiz ve nafile bir uğraş halini alır. O nedenle en alttaki yalanı çekmek en mantıklı ve devrimci yöntem olarak ortaya çıkar. Bugün HBDH açıklaması ile çok net olarak (bir kez daha) gözler önüne serilmiştir ki, ... Parti Üyeleri, ... operasyonunun ardından hızlı bir şekilde darbe planlarını uygulamaya geçmiştir. Meselenin özünde bu vardır: Partinin hukukuna, tüzüğüne, işleyişine yönelik **DARBE** ve bu darbeye karşı tavır alanlara yönelik **TASFİYE**!

Kriz ve kaosun patlak verdiği noktadan itibaren süreci kısaca özetlersek:

Nisan 2015'te partimize yönelik ... alanında gerçekleştirilen operasyon sonrası yapılan ve partimize "Haziran Toplantısı" olarak sunulan belge, bu üyelerin krizi patlatma noktası olmuş, bu şekilde gerçek niyetlerini, ideolojik ve politik duruşlarını ortaya sermişlerdir. 2 MK üyesi ve 2 Yedek Üye ile gerçekleştirilen **bu toplantı için diğer MK üyelerine çağrı dahi yapılmamıştır**. Alanda bulunan ve tüzük hükümleri gereği asil yapılması

gereken yedek üyeleri toplantıya, oy hakları olmadan dahil ederek yaptıkları bir ali-cengiz oyunuyla partimize yönelik, bugüne gelen darbe sürecini başlatmışlardır. Örgütlenmesinde doğrudan sorumlu oldukları bir sürecin arefesinde partimiz ağır bir düşman operasyonu yemişken, yeni bir kriz yaratılarak, alınan kayıplar ve nedenleri üzerine partimizin sağlıklı bir tartışma yürütmesi böylece engellenmiştir.

Geride bıraktığımız zaman dilimi, partimizin bu darbe sürecine ikna edilmesi ve teslim alınmaya çalışılması süreci olmuştur. Tüzük hükümlerimiz çok açık bir şekilde MK'nın ancak ve ancak oy birliği ya da salt çoğunlukla karar alabileceğinin altını çizmiştir. Ne var ki bu üyeler, parti tarihimizde utanç verici bir ilk olarak, bir buçuk yılı aşkın bir süredir "...PMK üyeleri" imzasıyla partimize yönelik darbe sürecini örgütlemektedir.

Parti adına karar alma konusunda Parti Tüzüğü, konferans ya da kongrelerde seçilen üye sayısının salt çoğunluğu ya da oy birliği derken bu üyeler "biz 3'ün 2'siyiz, çoğunluğuz" diyerek partinin tüm hukuk ve tüzüğünü ayaklar altına almışlardır.

Söz konusu durum HBDH ile ilgili tartışma ve açıklamalarla da devam etmiş, darbeci üyeler, yetkileri olmadığı halde süreci işletmeye çalışmış ve son olarak yine yetkilerini aşan bir şekilde partimiz adına açıklama yapmışlardır. Geline aşamada HBDH ile ilgili tartışma devam ederken XXX yoldaş, bu başlıktaki yetki aşımı (HBDH'ye imza atma) pratiğine dair partiye kapsamlı bir özeleştiri vererek bugün sorunların odak noktası haline gelen MK'dan istifa etmiş, kendini parti iradesine teslim etmiştir.

XXX'in söz konusu istifasıyla "3'ün 2'si" argümanı da ortadan kalmış ve bu iki üyenin tutunacak bir dalı kalmamıştır. **Ortada parti adına söz söyleyebilecek bir MK iradesi yokken hiç kimse partimiz adına açıklama yapma ve tavır alma hakkına sahip değildir!**

Ancak zaten başından itibaren Partimizin hukukuna, tüzüğüne yönelik en pervasız tasfiyeci tutumu yürüten ... Parti Üyelerini bu da durduramamış ki, en son hamle olarak HBDH'den çıkılması ve bir dizi yoldaş hakkında soruşturma açılmasına yönelik hazırladıkları "demokrasi oyunu"nun sonuçları üzerinde bile HİLE yaparak, yalan'dan medet ummuşlardır.

HBDH'nin içeriği, içerisinde yer alıp almamaya dair politik bir tartışma elbette yapılabilir. Nitekim, tüm hukuksuzluk ve yetkisizliklerine karşın bu ... Parti Üyesinin "Tüm Aktif ve Pasif Parti Üyelerine" yazdık-

ları “iradeye başvuru” yazısına karşılık olarak kaleme alınan yazılarda bu tartışma yürütülmüş, aynı zamanda hukuksuzluğa ve yöntemlerdeki darbeciliğe karşı da eleştirilerde bulunulmuştur. Ancak açıktır ki, mesele HBDH’ye imza atılırken kullanılan yöntemin yanlışlığı ya da HBDH’den çıkmak/kalmak değildir. En azından ... Parti Üyesinin derdi bunlar değildir. Çünkü:

1- Bu yoldaşlar, HBDH’ye imza atılmadan önce bu meseleden hiç haberleri olmadığını söylerken Partiye açıkça yalan söylemişlerdir. HBDH meselesi tartışılırken, XXX yoldaş, bu yoldaşları konu hakkında çeşitli kanallardan haberdar etmiştir ve fakat yoldaşlar, imza atalım, atmayalım, “metnin şurası programa uyuyor”, “burası uymuyor”, “bu birlikteliğin adı cephedir” vb. hiçbir görüş bildirmemişlerdir. Artık bilinçli olduğuna emin olduğumuz şekliyle, ... yoldaşlar, XXX’i yalnızlaştırarak hata yapmasının önünü açmışlardır. **Buna karşın**, XXX tek başına bu kararı alarak uygulamaya geçmemeli, ısrarla Partinin görüşünü almak için çaba harcayarak böylesine bağlayıcılığı olan önemli bir metnin altına imza atmamalıydı. Bu konuda bir soruşturma gerekiyorsa, o dönem MK olan bu yoldaşların hepsi hakkında soruşturma açılmalıydı.

2- Tüm bu gerçeklere karşın bu ... yoldaşlar, “örgütsel ve siyasi darbe yapılıyor” çılgınlıkları eşliğinde Parti iradesine başvurduklarını iddia ederek, Aktif ve Pasif Üyelere yönelik bir çağrı yayımlamıştır. Bu metnin tüm üyelere ulaştırılması konusunda örgütsüz insanların kullanılmasından yatay ilişkilenelemeye geçmeye, örgütsüz-bozguncu unsurları kullanmaya kadar bir dizi işleyiş dışı yöntem kullanılmış, istedikleri gibi yanıt vermeyeceklerini düşündükleri yoldaşlara ve alanlara metnin ulaştırılmaması için ellerinden gelen yapılmıştır. Bu şekilde “demokrasi” maskeli burjuva seçim sistemine-oyununa dahi parmak ısırtacak yöntemler geliştirilmiştir.

3- Parti iradesine başvurma adı altında sergilenen oyun, tam bir burjuva demokrasicilik oyunudur. Zira böylesi önemli bir konuda Parti Üyeleri, birbirinin ne dediğini, neden dediğini bilmeden, politik bir tartışma zemini olmaksızın, parmak sayısı üzerinden tavır almaya zorlanmıştır. Komünist partilerde örneğine az rastlanır bir işleyişe de imza atılmıştır bu şekilde.

4- Öyle ki bu konuda söz ve oy hakkına sahip parti üyeleri söz konusu metni dahi görmemişken bu üyelerin görev alanlarında sadece örgütlü yoldaşlar arasında değil parti tabanımız içinde açıktan bir propaganda başlamış ve HBDH'den çıkılacağı duyurulmaya başlanmıştır. Eğer XXX, parti mekanizmalarını işletmemekle suçlanıyorsa ve söz konusu imza ve bu birlikteki durumumuzu tartışmaya açıyorsa neden ilgili-ilgisiz herkese HBDH'den çıkılacağına yönelik bir propaganda yapılmıştır? Bu iki üye, devrimci ahlaktan öyle yoksundur ki, partiye açtıkları ve “parti karar versin” dedikleri tutuma bile saygı göstermemiş, daha tartışma başlamadan buradan çıkıldığı yönünde açıktan propaganda yürütmüştür. Bu bile tek başına bu iki üyenin derdinin parti iradesini açığa çıkarmak, sorunu parti hukuk ve işleyişini yaşama geçirerek çözmek olmadığını göstermiştir!

Partimizin yetkili organlarında yürütülmesi gereken bir tartışma, taraftarlarla, örgütsüz insanlarla yapılarak suç işlenmiştir. Partimizin 44 yıllık savaş ve nice bedellerle yarattığı prestij, bu iki üyenin gözü dönmüş hırsı yüzünden heba edilmektedir.

5- Ama yine de en büyük yalanı “seçim sonuçlarını” açıklarken ortaya atmıştır bu ... Parti Üyeleri. Aşağıda imzası bulunan alanların yönetici komiteleri içinde faaliyet yürüten alanlardaki tüm Parti Üyeleri ve bu alanlar dışındaki ... Nolu yoldaş yukarıda saydığımız **tüm hukuksuzluklara, eleştirilerine karşın/rağmen** görüşlerini Parti'ye ve ... Parti Üyelerine göndermişlerdir. İşte zavallılıklardan ilki de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Zira yayımladıkları “seçim sonuçları”nda tüm parti üyeleri içinde görüş bildirmeyenler diye bir madde açılarak bir kısım (hangi kısım olduğunu metinden anlamamız mümkün değil) Parti Üyesinin görüşleri yok sayılmıştır. Hangi Parti Üyelerinin görüşlerinin yok sayıldığını anlamamız mümkün değil zira bu konuda bile tutarlı olamamışlardır.

Hazırlanan yüzlerce sayfalık metinde Rojava'dan 2, ... Alanından 3 ve ... Nolu yoldaşın görüşleri bulunmamaktadır.

Gençlik, ... ve kadın alanında görevlerinin başında olan parti üyelerinin görüşleri yok sayılmıştır. Diğer yandan bu alanlardan yönetici komite olarak görüş istenmiş, kaleme alınan metinler de inkar edilmiştir. Öyle görünüyor ki hem komite hem de üyelerden, dahası aday üyelerden de görüş alarak işi bulamaça dönüştüren, bunun üstüne de hapishanelerdeki pasif ve

aday üyeleri de ekleyen ... üyeler, böylece bu karmaşanın içinde “işimize geleni alırız” mantığıyla hareket etmiştir. Bu açık bir sahtekarlık değil midir?

Soruşturma metninde yer aldığı şekliyle madem yönetici komitelerin görüşleri istendi öyleyse neden bu görüşler yayımlanmadı? Madem üyelerin fikirleri soruldu, kalınsın diyenlerin yazıları neden konulmadı?

Bu yoldaşların görüşleri tümünden yok sayılıyorsa “görüş bildirmeyenlerin” oranı çok net ki çok daha yüksek olurdu. İlegalite gereği niceliğimizin ortaya çıkmaması için yüzdeler ifade edilirken, açık ki, bu niceliğin aşağıda imzası bulunan tüm alanlardaki tüm Parti Üyesi yoldaşların bildiğini “unutmuşlardır” bu ... yoldaşlar. **Şunu çok açık bir şekilde söylüyoruz ki, bu rakamlar tamamen düzmece ve aldatmacadan ibarettir. Bu demokrasi oyununuzun sonucu, “ilegalite gereği” yüzdelerle açıklayacaksak Tüm Aktif Parti Üyeleri bazında % 50 HBDH’den çıkılsın; % 50 HBDH’de kalınsın şeklindedir.** (Yok sayıldığını/edildiğini tahmin ettiğimiz, tüm kanallardan iletilen ve buna rağmen hazırlanan belgede yer almayan görüşler ektedir.) Ayrıca ... alanından 3 üyenin imzasını taşıyan belgenin ellerine ulaştığına dair kanıt, ... Parti Üyelerinden YYY yoldaşın ZZZ yoldaşa yazdığı mektupta yer almaktadır. Ek 1’de bu mektubun ilgili kısmını bulabilirsiniz. YYY yoldaş burada da alanın “K 72” değerlendirmesiyle [bu, Mart 2016 tarihli alan raporudur ve altında delege imzası bulunmamaktadır] HBDH’ye ilişkin tavır [... alanlarından 3 delegeli imzalı] yazılarını birbirine karıştırıp bulamaç haline getirmişse de durum yeterince açıktır.)

7- Bu yoldaşların demokrasicilik oyunlarındaki ikinci yalanları da Türkiye’deki Pasif Parti Üyelerinin görüşlerinin yansıtılması noktasındadır. Ama bu kez o kadar abartmışlardır ki meseleyi, % 100 gibi bir oranla, Türkiye hapishanelerindeki Parti Üyesi yoldaşların görüşünü çarpıtmışlardır. Hapishanelerde bedel ödemekte olan yoldaşların görüşlerinin bu şekilde yalanla-sahtekarlıkla yok sayılması, çarpıtılması nasıl bir düşmanlıktır anlamak çok zor. Zira biz, Türkiye hapishanelerindeki Aday Üye konumundaki yoldaşları da işin içine kattığımızda yine bu ... yoldaşların % 100 oranına ulaşamamaktayız. Bunun açıklamasını bu yoldaşlara bırakalım ve biz gerçekleri açıklayalım: **Türkiye hapishanelerindeki Parti Üyelerinin**

% 50'si HBDH'den çıkalım; % 50'si HBDH'de kalalım demiştir. Türkiye hapishanelerindeki Aday Üyelerin görüşleri de yansıtılmış, o yüzden farklı çıkmıştır da diyemiyoruz, zira % 100 olabilmesi için tek bir kişinin dahi “kalalım” dememesi gereklidir. (Yok sayıldığını/edildiğini tahmin ettiğimiz, tüm kanallardan iletilen ve buna rağmen hazırlanan belgede yer almayan görüşler ektedir. Ayrıca yine YYY yoldaşın mektubundaki “alaycı ifadeler”, tarafımızdan iletilen ... Hapishanesi'nden yoldaşların tavrının ellerine ulaştığını, hatta devamında bunun dikkate alınmayarak yalan söyleyeceklerini öncesinden göstermektedir. Zira bu yoldaşlar YYY yoldaşın bahsini ettiği hapishaneler komitesi yazısının altına imza atmamışlardır, daha da beteri yine her şeyi birbirine bilinçli ya da bilinçsiz karıştıran yoldaşlar, o metnin altında Hapishaneler Komitesi değil, ... hapishane komitesi yazdığını unutmuşlardır!)

8- Aday üyelerden Parti iradesine seslenilen metnin başlığında da ifade edildiği gibi görüş istenmemiştir. Zira bu karar sadece Aktif Parti Üyelerinin görüşleri üzerinden verilebilecektir. Ancak sonuçta etkisi olması hukuken mümkün olmamasına karşın Aday Üyelerinin yüzde kaçının çıkalım, kaçının kalalım dediğine dair “seçim sonuçları”nda başlık açılması muhtemelen psikolojik etki yaratmak amaçındadır. Ancak şu anda konumuz kimsenin psikolojisi değildir. O nedenle üzerinde durmuyoruz.

9- Yalan ve hile üzerine kurulu bir kararın Parti Üyelerine gösterilmeden, basın-yayın kuruluşlarına gönderilmesi, kimi sitelerde doğrudan yayımlanması ise darbeci tarzın son noktası olmuştur. Metnin içeriğinin absürdlüğü bir yana “Parti iradesinin -yalan da olsa- ne dediğini” Parti Üyeleri internet sitelerinden ve sosyal medya hesaplarından öğrenmişlerdir. Bu düpedüz ciddiyetsizlik, darbecilik, bölücülüktür.

10- ... parti üyeleri öylesine ileri gitmiş ve öylesine zavallılaşmıştır ki işi yönetici komitelerimizin imzalarını değiştirmeye kadar vardırırmıştır. HBDH ile ilgili “TMLGB'den bir üye” adıyla verilen görüş TMLGB-MK'ya aittir. Yönetici komitelerin HBDH konusunda tavır almasının gerektiğine dair TMLGB MK'ya iletilen bilgiye istinaden GB-MK resmi bir toplantı gerçekleştirmiş ve bu konudaki tutumunu kaleme almıştır. Me-

tinde yer verilen yazı, TMLGB MK'nın görüşüdür. Bunun dışında, GB içinde görev başında olan, konunun muhatabı Parti Üyesinin yazısı ise metne konulmamıştır. Bu açıkça GB-MK'nın tasfiyesi, yok sayılması anlamına gelmektedir ki bu da bu ... üyenin gerçek amacını da bir kez daha ortaya sermektedir.

11- Yalan ve hile ile Partimizin iradesini yansıttığı iddia edilen HBDH'den ayrılma kararını içeren metni kabul etmiyoruz. Açık ve net olarak bir kez daha ifade ediyoruz: **BU KARAR, PARTİMİZİN İRADESİNİ YANSITMAMAKTADIR!**

Nitekim ... üyeler bu gerçeği bildikleri, partimizin hukuku ve tüzüğü karşısında zayıf ve güçsüz oldukları içindir ki yalan, dolan ve sahtekarlığa, bunun doğrudan bir sonucu olarak da saldırganlığa başvurmaktadır. Parti işleyişi ve hukukuna darbe yapanların, partimizi 1.5 yılı aşkın bir süredir el koydukları yönetime biat ettirmeye çalışanların daha fazla kirleneceği ve yozlaşacağı da açıktır. Nitekim açıklamanın kamuoyuna duyurulmasından sonra yukarıda bahsedilen nedenlerle açıklamayı yayımlamayan alanlarımız hedef tahtasına konulmuştur. Hatta daha ileri gidilerek söz konusu tartışma hakkında resmi ve hukuki düzeyde hiçbir söz söyleyebilecek durumda olmayan bir grup, bu alanlara baskına gönderilmiştir. Burada bulunan yoldaşlarımız tehdit edilmiştir. İşte partiyi temsil ettiğini söyleyenlerin geldiği ibret verici nokta: **Çetevari uygulamalardan medet ummak!**

Böylece 1994 yılında partimizin maruz kaldığı darbeci tasfiyeciliğin yaşama geçirdiği yöntemlere sarılarak, hangi çizgide olduklarını da açıkça ilan etmişlerdir.

12- Buradan ... üyelere çağrı yapıyoruz, Partimizin hukuk ve işleyişini ayaklar altına alarak gerçekleştirmeye çalıştığınız darbeden vazgeçin! Yetkilerinizi aşmaktan ve suç üstüne suç işlemekten vazgeçin! Suçlarınızı kabul ederek Partimize özeleştiri verin!

Kısacası yoldaşlar,

... Parti Üyeleri artık adli yalana kadar vardırımlardır meseleyi. “Çamur at izi kalsın” hesabıyla mıdır, gerçeklerin-doğruların hiçbir zaman ortaya çıkmayacağına olan absürd inançlarından mıdır, cahillerin tipik

kendilerine aşırı güvenlerinden midir bilinmez ama bu kadar pervasız bir şekilde yalan söyleyen kişilerin, hala Partimize “önderlik” etmek için çırpınmaları düşündürücüdür. Bu kaygının Partimizin ve devrimin çıkarlarına yönelik bir kaygı olmadığı açıktır.

Çünkü Partimiz her zaman olduğu gibi bugün de ve gelecekte de gücünü gerçeklerden alacaktır. Çünkü GERÇEKLER DEVRİMCİDİR!

(* Kendisine hala ... MK Üyeleri diyen kişiler Partiyi yanıltmaya devam etmektedir. Zira yukarıdaki metinde de ifade ettiğimiz gibi MK üyesi XXX'in MK üyeliğinden istifa etmesiyle birlikte fiili olarak MK, komite olma işlevini yitirmiştir. Elbette gerçekte MK üye sayısının ... 'ya düşürülmesi de tamamen bu şahısların yalanları üzerine kurulmuş olsa da, 3'ün 2'si olarak MK'yı temsil ettikleri iddiaları dahi çürümüştür. Yine her ne kadar bu yoldaşların tüzük-hukuk vs. tanımadıklarını bilsek de, artık ... MK üyeleri imzalarını kullanmamaları gerektiği açıktır.)

TKP/ML TİKKO Ortadoğu Bölge Komitesi, TMLGB MK, Kadın Komitesi, Yayın Komitesi, Enternasyonal Büro

(Ekim 2016)

EK 1: YYY yoldaşın yazdığı Temmuz 2016 tarihli mektuptan alıntı

EK 2: İlgili metinde yer almayan Parti Üyelerinin yazıları

A) Batıdan yazısı konulmayan 3 üye

B) ... Nolu yoldaş

C) Güney'den 2 Parti üyesi

D) ... Hapishanesi'nden 2 Üye + 2 Aday Üye imzalı yazı

EK 1:

Birde hem ... alanı olarak değerlendirme yapıp hem de niye tek tek değerlendirme yaptığınızı anlamadım. ... komitesi raporu düşüncelerinizi kapsamıyor galiba. Kapsamıyorsa niye komite olarak değerlendirme yapıp yazdınız. Neyse soruları çoğaltmak mümkün... sanırım değerlendirme ve görüşleriniz etki gücünü arttırmak anlamında bu yönetime başvurduunuz. Birde delege imzası kullanılmış malum operasyon sonrası seçili delegelelerin delegelik sıfatı kaldırıldı ve tüm üyelerin yapılacak “ÖS’ya” katılmaları kararlaştırıldı.

(...)

Diğer bir mesele ise MMM’nin HBDH ile ilgili bir cümlelik tavır açıklamasının altındaki 4 PÜ imzası. MMM’de 2 PÜ var. Biri ... diğeri ise ...’dir. Diğer 2 PÜ kim ve ne zaman PÜ yapıldığını açıklarsanız iyi olur. AÜ başvurusu alınan 2 yoldaşı zaman aşımından kaynaklı artık PÜ olarak değerlendiriyorsanız bilemem. Bunun dışında hapishanelerden başvurusu alınan yoldaşların durumları ve statüleri AÜ’dür. **Birde bilgin olsun sana gönderdiğim broşürde HBDH ile ilgili hapishanelerin yazısı var. bu yazıya MMM’de imza atmıştır. Ve esas alınacak tavır bu olacaktır. (abç) (Temmuz 2016)**

EK 2:**A) Batıdan yazısı konulmayan 3 üye****HBDH’ye yönelik çağrı üzerine****Yoldaşlar;**

Partimizin Nisan 2015’te aldığı darbe sonrasında içine sürüklendiği kaos ve karmaşa ortamı gün geçtikçe derinleşmekte ve her gün bizi daha fazla içine çekmekte ve sınıf mücadelesine dair görev ve sorumluluklarımızı unutturan bir girdabın içinde nefessiz kalmaktayız.

Alınan düşman operasyonu sonrasında ortaya çıkan ve parti tüzük ve hukukunu çiğneyerek “işleri halletme” yoluna başvuran anlayış, partimizin giderek kan kaybetmesine neden olmaktadır.

Nisan operasyonundan sonra XXX’in bir MK üyesinin durumuna ilişkin başka bir organa yazdığı ve “çapsız darbe girişimi” olarak nitelenen tu-

tumu göndere çeken ... MK üyeleri, yapılan bu yanlış üzerinden parti tüzük ve hukukunu çiğnemeye devam ediyor. XXX'in yaptığı darbe olarak nitelenenler, partinin önüne bu pratiği koyarak XXX'i itibarsızlaştırarak, ona karşı düşmanlık yaratarak ortaya çıkardıkları puslu havada daha büyük hukuksuzluklara ve tüzük ihlallerine imza attılar, hala da atıyorlar.

XXX'i sorunu kendi bileşeninde çözmek yerine yatay ilişkiye girmekle ve darbe yapmakla eleştirenler; gerek Haziran Toplantısı'na dair eleştiri getiren gerekse de "K 72" diye önümüze konulan ve sürece eleştirel yaklaşan yoldaşları hedef tahtasına koyanlar (2 MK üyesi) mevcut düşman darbesinden sonra neden bir MK toplantısı yapmak için girişimde bulunmadıklarını, neden XXX ile iletişime geçmediklerini, neden tüzüğü işletmek yerine kendi tüzüklerini yürürlüğü sokmaya çalıştıklarını vb. vb. açıklayamamaktadır. Bu sorular sorulduğunda aldığımız "yanıt", XXX'in darbeciliğinden dem vurulması olmaktadır. Ancak "XXX, MK üyesi ise neden onu ve pratiklerini kendi bileşeninizde değerlendirip çözmüyorsunuz?" sorusunun yanıtı yoktur. Veyahut bugün HBDH üzerinden partimizin program ve tüzüğünü savunma adı altında sahneye çıkarlar, tüzükten bahsedenler içinden geçtiğimiz sürece uygun tüzük hükümlerini hatırlatmamıza rağmen ısrarla tüzüğü çiğnemeye (ve tüm partiyi de buna suç ortağı yapmaya çalışmaya) devam etmektedirler. Anlaşılan o ki tüzük ve program "işime geliyorsa vardır" mantığıyla hareket edilmektedir (bir yıldır yapıldığı gibi).

HDBH'ye dair çok üst perdeden yapılan partinin programatik görüşlerinin tasfiye edildiğine yönelik eleştiri ve soruşturma talebini bu arka plan içinde yorumlamak gerekir. Açık ki burada amaç, HDBH'nin açığa çıkardığı duruma yönelik bir duyarlılık değil tam aksine bu gündemi kullanarak başta XXX olmak üzere bugün tüzük ve hukuka karşı gerçekleştirilen darbeciliğe tavır alan parti üyelerinin ve faaliyet alanların tasfiye edilmesidir.

1-

Elimize ulaşan ve HDHB imzasını atan ve ona ilişkin yazılar yazan ile yayınlayanlar hakkında soruşturma talebini içeren metnin altındaki imza, Nisan ayından bu yana parti iradesini gasp eden ve kendini ... MK üyeleri olarak ifade edenlere aittir. Bu üyeler kendilerini "**İradesini kaybetmeyen ama bir araya gelemeyen PMK**" olarak da tanımlamaktadırlar metinde.

Gerçekten MK'nın bir irade sorunu olmadığını düşünürsek söz konusu gündemin ilk elden -partiye taşınmadan önce- olduğu söylenen MK bileşeninde, iradesinde tartışılması gerekmez mi? Eğer ortada bir MK iradesi varsa bu MK iradesi neden bu konuya dair bir şey söylememektedir? XXX hala MK üyesi ve görevi başında olduğuna göre bu sorun etrafında XXX'in da dahil olduğu bir toplantı ya da resmi görüşme, görüş alışverişi, iletişim neden yapılmamıştır-kurulmamıştır? Partimizin kolektif iradesini temsil eden organ MK değil midir? Bunun içinde bir grup üyenin tüm MK adına "... MK üyeleri" imzasıyla irade sıfatıyla karşımıza çıkması ve tüm partiyi temsil ettiğini söylemesi parti tüzük ve hukukuna yönelik bir darbe değil midir?

Özetlersek; "K 72"yle birlikte ... MK üyeleri tarafından parti tüzüğüne gerçekleştirilen darbe gün geçtikçe derinleştirilmekte ve tüm parti, 2 MK üyesinin tüm MK ve parti iradesini temsil ettiğine ikna edilmeye çalışılmaktadır. Böylece Nisan operasyonundan bu yana uygulamaya konulan darbecilik giderek derinleştirilmektedir.

HBDH ile ilgili metin de söz konusu bu bunalımın derinleştirilmesinin bir aracı haline getirilmeye, (zira imza sahibi imzasını çekmezse tek tek faaliyet alanları kamuoyuna kararı tanımadıklarını açıklasın bile denilebilmektedir) politik bir tartışma yerine klasik Kaypakkaya savunuculuğu yapılarak süreç oldu bittiye getirilmeye çalışılmakta, bu vesile ile tam da yeri gelmişken "içimizdeki düşmanların" halledilmesi hedeflenmektedir. Tek başına metnin dili bile bu hedefin altını çizmektedir. Böyle olunca da metin anlaşılması zor bir hale gelmekte ve bir paragrafında başka bir iddia ve talep varken başka bir satırında başka bir iddia ve talep ortaya çıkmaktadır.

2-

Metinde kimi MK üyelerinin yetkilerinin keyfî bir şekilde tanınmadığı ve **"... geline aşamada 'memnuniyetsizler birliği' şeklinde örtülü olmayan bir klik çalışması yürütmektedir. Bu klik çalışması açığa çıkmış, tespit edilmiştir"** sözlerine yer verilmiştir.

Tıpkı "K 72"de olduğu gibi üst perdeden parti adına yapılan iddia, suçlama ve hakaretlerle karşı karşıyayız. ... MK üyeleri sürece eleştirel yak-

laşanları klik oluşturmakla ve hizip yapmakla suçlamakta. Bunun gerekçesi olarak da görev başındaki MK üyelerinin yetkilerini tanımadığımız öne sürülmekte.

Yöntem aynıdır... Zira 72’de de bu senaryo yazılmıştı. Bayrak açtığımız, suç işlediğimiz vb. vb. sıralanmıştı. Ancak tüm bunları nasıl yaptığımız sorusunun yanıtları yoktu. Bu metinde de benzer şekilde iddialar sıralanmış ve açığa çıktığı iddia edilmiş. Hatta “*kulağımıza gelen*” vs. denilerek komik duruma düşmek bile göze alınmıştır. Soru şudur; **XXX, MK üyesi ise sizin ilk elden kendi organınızın üyesi olduğundan bu sorunu, sorunlu imzayı vb. onunla görüşmeniz gerekmez mi?**

3-

Söz konusu metnin içeriği, düşmanlık ve kinden beslenen bir yığın iddia ile doldurulmuştur. Öncelikle bazı soruları sorarak ve metni bu şekilde sadeleştirerek tartışmak gerekmektedir. Metin HDBH’nin içeriği ve ne olduğuna yönelik bir tartışma maksadı mı taşıyor? Yani amaçlanan, XXX’in ilgili organa danışmadan imza attığı HDBH’nin politik içeriğini, buna yönelik nasıl tavır alınması gerektiğini tartışmak mı yoksa imzayı tek başına attığı söylenen XXX’in bu pratiğini partiye açarak linç kampanyasını devam ettirmek mi?

Eğer ilki ise yöntem ciddi anlamda sıkıntılıdır, zira HDBH’ye dair öneri bu şekilde tamamen taraflı ve şimdiden sonucu belli ifadelerle konulmuştur. Nitekim partide HDBH’nin ne olduğuna dair tartışma bir olgunluğa ulaşmamıştır ve bu konuda pek çok farklı fikir vardır. ... MK üyeleri partinin bu konuda bilgilendirilmediğini söyleyip ondan sonra partiye, bilgilendirilmediği bir konuda kesin yargılarla gitmektedirler.

Parti eğer henüz HDBH’yi yeterince tartışmadıysa önce bunu tartışmaya açmak gerekmez mi? ... MK üyeleri için gerekmez, çünkü açık ki burada amaç üzüm yemek değil bağcıyı dövmektir.

4-

HDBH’nin kamuoyuna deklare ettiği metne dair yapılan politik değerlendirmeleri ayrıca irdelemek gerekiyor.

Kaypakmaya, (Mao’dan alıntılanarak) cephe örgütlenmesini komünist partisinin önderliğinde devrimden çıkarı olan tüm sınıf ve katmanların it-

tifakı olarak değerlendirmiştir. Onun sözünü ettiği cephe, böyle bir cephe değildir. Bugün karşımızda duran Birleşik Devrim Hareketi ise toplumsal sınıfların ittifakla kurduğu bir yapılanmadan öte faşizme karşı mücadele eden devrimci örgütlenmelerin oluşturduğu bir güç birliğidir. Bu anlamda Kaypakkaya'nın ortaya koyduğu genel çerçeve ile bir ilişkisi yoktur.

Yapılan bir eylem ve güç birliğidir. Kuşkusuz her eylem ve güç birliğinde olduğu gibi bu platformda da biraraya gelen her örgüt birlikte hareket edebilmek adına bazı noktalarda esnemek zorundadır. Bu, birlikte iş yapmanın doğasında vardır. Bu anlamda taktik düzlemde kimi esnemelelerin olması doğaldır.

Söz konusu güç birliğinde Türkiye'de karşılığı olmayan ve bizim bağımsız hareket etmemizi zorlaştıracak kimi kararların ve vurguların olduğu doğrudur. Bunlar tartışılmalıdır. Ne var ki bu tartışma, Kaypakkaya'nın ortaya koyduğu genel cephe yaklaşımından öte bir güç ve eylem birliği kapsamında yürütülmelidir.

Suriye'de başlayan iç savaşla birlikte açığa çıkan Rojava gerçekliği devamında Kürt halkının kendi kendini yönetmek adına ortaya koyduğu tutum ve TC devletinin bundan duyduğu rahatsızlıkla birlikte gelişen saldırganlık, yeni bir dönemin kapılarını açmıştır.

DAİŞ çeteleri eliyle Rojava'ya saldıran TC, burada gelişen direnişin coğrafyamızda devrimci, demokrat, ilerici ve yurtsever güçleri yakınlaştıran sonuçlarından ciddi bir rahatsızlık duymuştur. Suruç ve Ankara katliamlarıyla verilmek istenen temel mesaj da buydu. Faşizm ulusal hareket ile devrimci, demokrat, ilerici güçlerin ve diğer toplumsal kesimlerin birarada durmasından, ortak hareket etmesinden büyük bir endişe duymaktadır. Zira bu çıkış, sistemin temel kolonlarından olan şovenizmin çatırdamasına neden olmaktadır.

7 Haziran seçimlerinde açığa çıkan enerji, devletin buna yönelik kapsamlı bir strateji izlemesini getirmiştir. Suruç ve Ankara'da yaşanan katliamların arka planında bu vardır. Bu korku, HDBH ilan edildikten sonra da kendini açığa vurmuştur. Türkiye'de mücadele eden silahlı-silahsız örgütlerin ulusal hareketle yan yana durmaları, hakim sınıflarda ciddi bir endişe yaratmıştır. Faşizmin ülke genelinde ve dahası Suriye ve Ortadoğu'da yürüttüğü kapsamlı saldırı konsepti ve açığa çıkan tablo, bugün yurtsever, devrimci ve komünist güçlerin bir araya gelmesi için uygun bir iklim yarat-

mıştır. Süreci doğru okuyan, düşmanın esaslı korkusu hakkında azıcık fikir sahibi olabilen bir akıl, bugün başta ulusal hareket olmak üzere devrimci, demokrat, ilerici güçlerin güç birliğinin ne kadar elzem olduğunu görür.

Bu anlamda eldeki ... MK üyeleri imzalı metin, HDBH'den çıkılmasına yönelik savunuları ile Türk şovenizmi ile maluldür. Sınıf mücadelesinin bugünkü gerçeklerini ulusal hareket fobisi üzerinden okumakta ve “yeter ki uzak duralım” kibri ve kendine güvensizlik hali ile şovenizme savrulmaktadır.

Oysa komünistler, sınıf mücadelesinde konumlanırken; çatışma ve hesaplaşmanın, kutuplaşma ve direnişin en keskin olduğu; çelişkilerin en yoğun olduğu yeri tercih eder. Ancak bunu yapabildiğinde gelişir ve güçlenirler. Bugün gerek Irak ve gerekse de Suriye’de dahası esas olarak da T. Kürdistanı’nda devletin temel gündemi olan bir ulusal hareket ve Kürt sorunu gerçekliği varken, “biz komünist-sınıf partisiyiz” kibriyle uzak durmak tam da Türk şovenizmine tekabül eder.

Nitekim bu metni kaleme alanların, T. Kürdistanı’nda taş üstünde taş bırakmayan TC devletine karşı yürütülen öz yönetim direnişleri boyunca yaklaşımları bu olmuştur-olmaktadır.

Öz yönetimler için “açtıkları fırınları beş gün işletemezler”, “bu ulusların kendi kaderini tayin hakkı değil” diye dudak bükenler Kaypakka-ya’nın ulusal sorunun ikili karakteri ve demokratik muhtevasına yönelik anlayışını da tersyüz etmiş, yelkenlerini Türk şovenizmi ile doldurmuş, haklı çıkmak adına öz yönetim direnişlerinin bitmesini beklemiştir. Ne var ki NATO’nun dördüncü büyük ordusu Amed Sur’da sadece üç mahalleye 90 gün boyunca girememiştir.

Özetle;

HDBH’nin; ortak komutanlık kurulması, dünya savaşı vb. pek çok konuda tartışmaya ihtiyaç olduğu açıktır. Ne var ki bu tartışmalar sürecin temel ihtiyaçları ve birlikte hareket etmenin önemi üzerinde yükselmeli ve bu çerçevede tartışılmalıdır. Zira ortada parti çizgisinin tasfiye edilmesi gibi bir durum yoktur. Aksine, İbrahim’in başta Kemalizm ve Ulusal Me-sele üzerine yaptığı tespitlerle şovenizme karşı açtığı bayrağı sallayarak batağına düştüğü şovenizmini gizlemeye çalışan bir anlayış vardır.

Partimizin bu güç birliğinin içinde askeri ve politik olarak yer alması,

ideolojik-politik hattını sadece belli noktalarda zorlayan ama kesinlikle çığnemeyen bir durumdur ve kesinlikle ideolojik-politik tartışmalarla birlikte devam ettirilmelidir. Bunun için de sürecin ortaya çıkardığı olanaklardan faydalanmak üzere politika geliştirmelidir.

İmzanın atılma biçimine yönelik tartışma, farklı bir alana (örgütsel) dairedir ve bu durum gözümüzü karartmamalı, şovenizme maske yapılmalıdır.

5-

XXX'in Rojava merkezli yürüyen ve gelişen tartışmalardan hareketle, parti örgütlerinde söz konusu gündem tartışılmadan imza atması doğru değildir. Bu davranış ayrı bir başlık olarak tartışılmalıdır.

Burada aslanan XXX'in kendi organ disiplinine uygun hareket etmesidir. Gerekçesi ne olursa olsun XXX'in tek başına böyle bir imza kullanma yetkisi yoktur. XXX önce kendi organına sonrasında da tüm partiye özeleştiri vermelidir.

Yürütülen tartışmalardan ve konu başlıklarından ... MK üyelerinin haberinin olmadığına yönelik söylem ise **yalandır**. Ocak-Şubat aylarında ... kongresinde Kürt hareketinden ... ile ... MK üyelerinin sorumlu olduğu ... alanından yoldaşlar arasında bu konuda bir görüşme yapılmıştır. **Doğrudan bu görüşmenin tanığıyız**. Bu görüşmede ilgili kişi konuyu epeyce detaylı bir şekilde anlatmış ve hazırlanan ortak metinden de söz etmiştir. Yani sözünü ettiğimiz ay itibarıyla ... MK üyelerinin bu tartışma ve oluşumdan haberi vardır. Bugün canhıraş bir şekilde “parti programı elden gidiyor” diye bağırın bu üyeler, tartışmayı bildikleri ve öğrendikleri halde neden XXX'e ulaşıp soruna müdahil olmamışlardır. **Yani görevlerini neden yapmamışlardır?**

Ortada bir suç varsa aynı organın bileşeni olarak ve meseleye vakıf olmaları itibarıyla ... MK üyeleri de suçludur. ... MK üyeleri bilgileri olmasına karşın haberleri yokmuş gibi yapmış, tartışma belli bir olgunluğa ulaşınca da, “suç” için yeterli materyal ortaya çıktığını düşünerek birden bire ortaya çıkıp “parti programı elden gidiyor” diye bağırmaya başlamıştır.

... MK üyelerinin konuya vakıf olduklarına dair pek çok kanıt vardır. Örneğin MLKP temsilcisi ..., kısa bir süre önce ... organındaki ... yoldaşa henüz tartışmaların başında XXX'ten bir mektup getirdiğini sohbet sıra-

sında söylemiş ve bu mektubun ... MK üyelerinin sorumlu olduğu ... alanından bir yoldaş tarafından alındığını ifade etmiştir. MKLP’li arkadaş ile yapılan olağan bir konuşmada olay tarafımızdan tesadüfen öğrenilmiştir. Benzer bir durum yurtdışında da yaşanmış, bu alana gönderilen bir belgeye de ... MK üyeleri tarafından el konulmuştur. Belgelere el konulduğu bu organlara, kişilere ve alanlara ise söylenmemiş, durum aylar sonra ortaya çıkmıştır. Bu açık bir suçtur.

Hem alan ve organlara gelen belgelere el konulması itibariyle hem de başından itibaren tartışmaların bilinmesi nedeniyle yapılan suçtur. Böylece “bizim haberimiz yoktu, partiden habersiz imza atıldı” iddiası tamamen ortadan kalkmaktadır.

Açık bir şekilde, ... MK üyeleri, bu birlikteliğe yönelik tartışmalardan daha başından itibaren haberdardılar, ancak müdahale etmeyerek, konuya dair görüşlerini iletmeyerek, tartışmaya dahil olmayarak MK üyesi XXX’in imzayı atmasını beklemişler, sonra da çığılığı basmışlardır: “Parti programına darbe yapılıyor!”

6-

Metinde suç yelpazesi oldukça uzun tutulmuştur. Sadece metne imza atan değil yayımlayan ... alanı ve ... organında çıkan yazıları kaleme alanlar da hedefe konulmuştur. **Tesadüfe bakın ki** sözü edilenler tam da “K 72”de tüm yaşamları partinin önünde teşhir direğine çekilen yoldaşlardır. ... MK üyelerinin bir tek isim söylemedikleri kalmıştır.

... alanı MK imzalı ve kamuoyuna açılmış imzalı açıklamayı koymakla neden suç işlemiş olsun? Yayın alanının, alana ulaşan MK imzalı açıklama, yazı vb. olduğunda acaba tüm MK üyelerinin bilgisi var mı, imza kolektifi mi temsil ediyor yoksa bir tanesi kafasına esti imzayı attı diye mi düşünmesi gerekiyor? Açıktır ki bu, uzun süredir devam eden ve sonlanması için çeşitli önerilerde bulunduğumuz kaos ortamının, iletişimsiz bırakma, tecrit etme halinin doğal bir sonucudur. Ve MK’nın kendi iç sorunudur.

Açık ki ortada bir imza vardır ve deklarasyon kamuoyuna bizden bağımsız yansımıştır. Pek çok örgüt yayınında deklarasyonu yayımlamıştır. Devamında çıkan yazılar ise tıpkı K’larda bahsedildiği ve MK ile tartışıldığı gibi resmi açıklamaların propagandasının yapılması şeklinde olmuş-

tur ki bu da suç değildir. Diğer yandan metin elimize geçene kadar yapılanın suç olduğunu düşünen ve bugün bunu partiye ilan eden MK üyelerinden ... alanına herhangi bir eleştiri, uyarı ya da not gelmemiştir. Metnin kamuoyuna açıldığı gün ... MK üyelerinden ... ile yayın organından ... yoldaş ile randevusu olmasına rağmen...

Kısacası iddia edilen “suç”un koşulları oluşturulmuş, süreçten haberdar olunmasına rağmen beklenmiş, gelişmeler sessizce izlenmiş ve sonrasında da soruşturma zamanı gelince devreye sokulmuştur.

7-

Bizi hizip oluşturmakla suçlayan ve metni kaleme alanların, bu “soruşturmayı” nasıl yürüttüğüne bakmak da faydalı olacaktır.

Kendini parti iradesi olarak deklare edenler tarafından hazırlanan bir metin vardır ve bu belge tüm partiye açılmıştır. Bu durumda parti adına hareket eden ... MK üyelerinin alan organlarıyla görüşerek durum hakkında bilgilendirme yapması gerekmez mi? Metnin içeriği ve ne istendiğine yönelik bir tartışma sürecinin işletilmesi gerekmez mi? Ne var ki olan bu değildir.

Metin elimize ... alanında görevli bir yoldaş tarafından ulaştırılmıştır. Metne dair tartışma yürütecek bir muhatabımız yoktur. ... MK üyeleri tüzüğe sahip çıkan alan organları ve sorumlularıyla görüşmeyerek işlerini tamamen yatay ilişkiler üzerinden sürdürmektedir. Eğer ortada bir hizip varsa hizip işte tam da budur. Parti üyelerine açılan metin bize bir İM yoldaş aracılığıyla ulaşmıştır. Hem de yangından mal kaçırırcasına. Metnin elimize ulaşmasından birkaç gün sonraya yazılı yanıt için tarih verilmiştir. Bu yine ... alan komitesinden İM bir yoldaş aracılığıyla yapılmıştır.

Benzer bir çarpıklık da metnin pasif üyelere ulaştırılmasında yaşanmıştır. ... MK üyelerinden birisi nasıl olduğunu bilmediğimiz bir yolla ... yoldaşa ulaşmış ve ... kişisi üzerinden pasif üyelere ulaşılması ve görüş alınması talimatını vermiştir. ... yoldaş, kendi ifadesi ile metnin bir özetini çıkarmış ve pasif üyelere dedikoduculuğu tescilli, Partiyle hiçbir organik ilişkisi olmayan ... kişisi üzerinden ulaştırmıştır. Her şey yerli yerinde olsa bile soruşturmaya tabi tutulanlara karşı ciddi bir tepki içinde olan bir kişinin bu derece ciddi bir meselede görüş toplamada görevlendirilmesi manidardır ama esas olarak da güvenli değildir.

Pasif üyelerle uzun süredir muhataplık kuran ve sürece vakıf oldukları için görüş almayı da yapması gereken yoldaşlar bellidir. Bu yoldaşlar ... MK üyelerinin hedefinde olduğu için yine işin dışında tutulmaya çalışılırsalar da pasif üye yoldaşlarımızın da muhataplarını bekleyeceklerini söylemlerinden anlaşılacağı gibi “soruşturma”nın bu ayağı muhataplar üzerinden yürümelidir. Resmi yanıtlar ancak bizlerin alacağı yazılı yanıtlardır. Gerisinin bir anlamı yoktur. Burada ... MK üyeleri suç işlemeye devam etmekte ve suç ortaklıklarını da çeşitlendirmektedir.

Metnin özetlenerek pasif yoldaşlara sunulduğu söylenmiştir bize. Burada da başka bir sorun çıkmaktadır karşımıza. ÖZET! Ama nasıl bir özet. Durum ve tartışmalar hakkında yeterli fikre sahip olmayan yoldaşlar bu haliyle XXX’e karşı kışkırtılmakta ve istenen sonuç alınmak istenmektedir. Oysa pasif üye durumundaki yoldaşlar hazırlanan metindeki diğer iddialar ve yalanlardan bihaberdir.

Engels, yoldaş “her şeyin başı dürüstlüktür” derken sanırsız böylesi durumları kast etmiş olmalıdır!

8-

Diğer yandan tüzüğe göre pasif üyelerin oy hakları yoktur, fikirlerini dile getirme hakları vardır. Dışarda varolan üyelere imza almak için kılını kıpırdatmayan ... MK üyeleri her nedense büyük bir gayretle içerden görüş almaya çalışmaktadır.

Farz edelim ki, tüm iradeye soruldu, bu durumda üyelerin yazılarının ve HDBH ve XXX’e yaptığına dair fikirlerinin tüm parti tarafından görülmesi için bu yazılar bir belgede toplanarak partiye açılmalıdır. Her partili diğer yoldaşların ne düşündüğünü, ne yazdığını görme hakkına sahiptir.

Bu süreç şeffaf olmalıdır. “Biz sorduk, irade budur” şeklindeki her tutum suçtur ve gerçeği gizlemeye yöneliktir.

Gelinen aşamada partinin tüm “politika”ları ... MK üyeleri tarafından ... alan komitesi hatta komite üyesi bile olmayan örgütlü yoldaşlarla belirlenmektedir. 1 Mayıs, 18 Mayıs, Newroz vb. pek çok gündemde böyle olmuştur. Aslında 1.5 yıldır işler böyle yürütülmektedir.

Bugün eğer HDBH’ye dair resim tutumumuz atılan imzada kesinlik bulmuşsa ve tartışma devam ediyorsa neden çıkılması yönlü propaganda açıkça yürütülmektedir. Bu suç değil midir? Belki de parti iradesi kalın-

ması yönünde fikir beyan edecektir? ... MK üyelerinin çıkacak sonuçtan bu kadar emin olmalarının nedeni öngörü sahibi olmaları mı yoksa “*bu yöntemlerle istediğimiz sonucu kesin alırız, alamasak da bir ayak oyunu buluruz*” iddiasında olmalarından mıdır?

9-

Henüz soruşturma aşamasında ... sitesinde HDBH’nin “zararları” üzerine yazı kaleme almak, bir sorun olduğunu ilan etmeye çalışmak, özellikle ... ve ... alanlarında çalışmaların yürütülmesine pratikte engel olmaya çalışmak, hafiyeliğe soyunmak ve tüm yoldaşları tavır almaya zorlamak hukuksuzluktur. İmza hukuksuz bir şekilde atılmış denilmekte ama daha büyük bir hukuksuzluk pratikte sergilenmektedir.

Açıktır ki, Parti iradesi sorunu tartışıp karar verene kadar atılan imza geçerlidir. İrade imzanın çekilmesine karar verdiğinde buna uygun hareket edilir, buna kimsenin kuşkusu olmasın. Zaten metni kaleme alanların da savunduğu işleyiş bu değil mi? Öyleyse buna riayet edilmelidir!

Ancak ... MK üyelerinin savunduğu işleyiş bu değildir. Onlar darbeciliği meşru ve meşru olmayan diye ayırarak, kendilerince “meşru olmayan” darbeciliği mahkum ederek, partiyi tüm işleyişi çiğnemeye, üzerinde sonuca ulaşmamış bir tartışmanın döndüğü bir karara-imzaya karşı çıkmaya, isyan etmeye, tavır almaya çağırıyorlar. Okuyanlar üzerine kendi yorumlarını katsalar, ellerine silah alıp imzanın atıldığı Rojava’ya, metni yayımlayanların alanına, ... üzerine yazı yazanın şu an bulunduğu mekana birlik çıkartacaklar! Bu kışkırtıcı, bu tüzük-hak-hukuk tanımayan üslubun gideceği nokta budur! Herkes (evet MK üyeleri de) kendi işlerine geldiği gibi, kendi bulundukları noktayı tartışmasız haklı görerek, herkesi partinin değil **kendi** hukukunu uygulamaya çağırırsa, buradan parti birliği değil, savaş ağaları düzeni çıkar.

*(“Tüm partiyi ve bileşenlerini ve bağlayanlarını bu karara tavır almaya çağırıyoruz. Parti programına ve ilkelerine yönelik bu saldırganlığa karşı kararı uygulamamak haktır. Bu hak bütün alanlarda yaşama geçmelidir. Tüm partili yoldaşlar parti görevini yerine getirerek bu kararı tanımama tavrı geliştirmeli tutumunu açık şekilde koymalıdır. **Bizim açımızdan bu tartışma meselesi değildir. Tutum alma meselesidir.**” İlgili metinden)*

Nitekim bugün parti kitlesine açık bir şekilde HDBH'den çıkılması gerektiği söylenmekte, parti içinde yürütülen tartışmalar derneklere kadar taşınmakta, kitlemizle açıkça konuşulmaktadır. Bu durumda kaybeden partinin işleyişi ve prestiji olmaktadır. Ama ... MK üyeleri kendi iktidarları için Partinin çıkarlarını unutmuştur uzun bir süredir.

Metni dağıtan ... MK üyeleri bize metnin sadece üye, aday üye ve pasif üyelere açıldığını söylemiştir. Ama örneğin ... alan komitesinde İM olan bir yoldaş da metnin kendilerine de açıldığını söylemektedir. Metnin yönetici komitelere açılıp açılmadığına dair büyük bir karmaşa vardır.

Eğer öyle ise gençlik, kadın ve ... alan komitelerinden yanıt alınması için neden hiçbir girişimde bulunulmamaktadır? Eğer değilse neden ... alan komitesi bu metni görmüştür? Diğer yandan ... alanından bir yoldaşa çekilme ile ilgili -kararın böyle çıkacağından son derece emin- açıklamanın yayın alanı tarafından yapılması gerektiğini söylemiştir, oysa metinde böyle bir ifade yoktur. Keza aynı ... MK üyesi, metnin sadece üye, aday üye ve pasif üyelere açıldığını söylemiştir. Oysa metinde tüm parti örgütlerine denilmiştir.

Son olarak;

... MK üyelerinin ve partinin onlara verdiği yetkilerin tanınmadığına yönelik iftiraya dair birkaç şey söylenmeli.

Biz konferansta seçilen MK üye ve yedeklerinin hala resmi olarak yetkili olduğunu savunuyoruz. Bugün karşımıza ... MK üyeleri olarak çıkanlara “siz MK üyesi değilsiniz, sizi tanımıyoruz” denildiği büyük bir yalandır.

Biz ... MK üyeleri imzasıyla MK iradesi sağlanmadan tüm partiye MK adına müdahale edilmesine karşı çıkıyoruz. Tam da parti iradesinin tecelli edebilmesi için parti bütünlüğü ve birliğinin sağlanması için MK'da yaşanan azalmanın en kısa sürede sırasıyla yedeklerden başlayarak tamamlanması gerektiğini savunuyoruz.

... MK üyelerinin kendi alanlarına yönelik müdahalelerine değil bu alanlar üzerinden diğer alanları ve yönetici komiteleri atlayarak tüm partiyi yönetmeye çalışmasına karşı çıkıyoruz. Zira bu parti bütünlüğünün ve iradesinin parçalanmasına hizmet ediyor.

... alanlarından 3 delege

Haziran 2016

B) Yazısı konulmayan ... No'lu yoldaş

“İRADESİNİ KAYBETMEYEN AMA BİR ARAYA GELEMEYEN PMK’NIN”(?!) “PMK ÜYELERİ” İMZALI ÇAĞRISINA YANIT

(**Açıklama:** Mart 2016, PMK üyeleri imzalı, TÛM AKTİF VE PASİF PARTİ ÜYELERİNE VE PARTİ ÖRGÜTLERİNE ÇAĞRI: ÖRGÜTSEL DARBECİLİKTEN SİYASİ DARBECİLİĞE EVRİLEN GÜZERGAHA TAVİR ALALIM! Başlıklı metne ilişkin görüşümdür. Metnin elime geçiş tarihi 28 Nisan’dır)

“Bu tür durumlarda sorunun kaynağı olan yer, sorunun giderilmesiyle mükelleftir. Bu sorumluluklar yerine getirilmelidir.” (Bakınız: Mart 2016, PMK üyeleri imzalı, TÛM AKTİF VE PASİF PARTİ ÜYELERİNE VE PARTİ ÖRGÜTLERİNE ÇAĞRI: ÖRGÜTSEL DARBECİLİKTEN SİYASİ DARBECİLİĞE EVRİLEN GÜZERGAHA TAVİR ALALIM! Başlıklı yazıdan, bold bn.)

[Hala Anlamayan “İradesini kaybetmeyen ama bir araya gelemeyen PMK’nın” (?!) “PMK üyeleri” için kısa bir hatırlatma:

Not 1:

Parti iradesi adına 8. PMK tarafından partiye iletilen ve kamuoyuna açıklanan bütün kararların 8. Konferansta belirlenen PMK üye sayısının **salt çoğunluğunu** temsil etmesi gerekir. (Bakınız: “Karar yeter sayısı, toplantıya katılanların değil, **organ üyelerinin salt çoğunluğuna göre belirlenir**”, “b- Merkez Komitesi” başlığı, TKP/ML Tüzüğü, bold bn.) Bunun anlamı PMK adına alınacak kararların, kamuoyuna yapılacak açıklamaların ve örgütsel düzenlemelerin ancak ve ancak **halihazırda aktif olan** (bir üyenin PMK üyeliği tartışmasını bir kenara bırakırsak) “oybirliği”yle yapılması gerektiğidir. Salt çoğunluğa yani oybirliğine dayanmayan her pratik açıkça tüzük ihlalidir. Parti iradesine karşı darbeciliktir!

Neredeyse bir yıldır 8. PMK’nın **pratikte** iradesini yitirdiğine, 8. PMK adına partiye iletilen kararların ve kamuoyuna yapılan açıklamaların, 8. Konferansta belirlenen PMK sayısının **salt çoğunluğuna** dayanmadığına ve dolayısıyla **suç işlendiğine** dair eleştirilerimiz “....PMK üyeleri” tara-

findan “irade sorunu yoktur”, “karar alabilir” denilerek yanıtlanmıştır. Böylelikle alınan kararların salt çoğunluk yani geriye kalan aktif PMK üyelerinin (bir üyenin PMK üyeliği tartışması hariç) oybirliğiyle olması gerektiği **ZORUNLULUĞU** yok sayılmıştır. Bir yıldır suç işlenmiştir/işlenmeye devam etmektedir ve bu 8. PMK’nın iradesinin var olduğu, bu haliyle karar alabileceği ileriye sürülerek yapılmıştır/yapılmaktadır. Bu durumda bahsi edilen ve soruşturma konusu yapılmaya çalışılan sorunun muhatabı (öyle ya madem ki PMK’nın iradesi var ve son derece açık olan tüzük hükmü çiğnenerek salt çoğunluk gözetilmeden PMK kararlar alabilir!!!) 8. PMK’dır.

“İradesini kaybetmeyen ama bir araya gelemeyen PMK’nın” (!?) ...MK üyesinin “meşru olmayan darbeci bir girişim”iyle (öyle ya kendilerinin tüzük hükmünü çiğneyen ve 8. Konferansın belirlediği PMK sayısının salt çoğunluğunu yok sayan ve böylelikle partiyi yönetmeyi sürdüren, yönetici organ atayan vb. vb. pratikleri “meşru darbe”dir!!!) karşı karşıya olduğunu iddia eden malum PMK üyelerine duyurulur!!!

Bu durumda partiye **“İradesini kaybetmeyen ama bir araya gelemeyen PMK’nın” (!?) “PMK üyeleri”**nin çağrısında yazdıkları; *“Bu tür durumlarda sorunun kaynağı olan yer, sorunun giderilmesiyle mükelleftir. Bu sorumluluklar yerine getirilmelidir”* diye yanıt olmaktan başka bir şey düşmemektedir.

Not 2:

Kendi açımdan bu yaşananların ya da **“İradesini kaybetmeyen ama bir araya gelemeyen PMK’nın” (!?) “PMK üyeleri”** imzasıyla talep ettikleri sorunun cevabı bir yıl önce verilmiştir:

“Parti önderliği kendi içinde yaşadığı sorunlar ve ÖZELLİKLE İRADE KONUSUNDA DÜŞTÜĞÜ KONUMU gözardı etmemelidir. Tüzüksel olarak, yedeklerinde katılımıyla bir sorun olmadığı varsayılsa bile, yaşanan süreç, (önderliğin öteden beridir adeta bir koalisyon tarzında ele alınmasının da etkisiyle) bu önderliğin kendi içinde derin bir güven bunalımı yaşaması ve **EN TEMEL MESELELERDE BİLE ORTAKLAŞMAYAN BİR ÖNDERLİK GERÇEKLIĞİ**ni ortaya çıkarmıştır. Bu durum gözardı edilmemelidir.

Bu nedenle halihazırdaki **parti önderliğinin tek görevinin** (bazı önemli

politik gelişmelere müdahale dışında) yarım kalan sürecin başarıyla örgütlenmesi olması gerekir. **Bunun dışındaki adımlar, partinin içinde bulunduğu durumdan hiçbir şey anlamamak, biriken tepkileri ve eleştirileri yok sayarak “önderlikçilik” oynamaya devam etmektir. Bu tavrın sürecimize yarar değil zarar getireceği bilinmelidir.**” (... Alanında Bulunan MK ve MK yedek üyeleri toplantısı, Haziran 2015, Karar 5’e ... nolu tarafından düşülen itirazdan, bold bn.)

“Bugün kendisine önderlik misyonu biçenler açısından yapılması gereken tek görev, anın getirdiği kimi özel müdahaleler dışında (kampanya, olağanüstü politik gelişmeler vb.) partinin yarım kalan sürecini sonuçlandırmaktır. Bunun dışında örgüte müdahale etmenin, önderlik etmeye çalışmanın HUKUKİ ZEMİNİ YOKTUR. Var deniliyorsa BUNDA KİŞESEL OLARAK BENİM ONAYIM BULUNMAMAKTADIR. Kaldı ki bunca yaşanan şeyden sonra KAĞIT ÜZERİNDE VAROLAN İRADE MESELESİ TARTIŞMAYA AÇIKTIR. Dolayısıyla gerçekten parti kaygısı güdenler bu zeminde durmalı, **önderliklerinin PARTİ İRADESİ AÇISINDAN TARTIŞMALI OLDUĞU**nu kabul etmelidir. (... Alanında Bulunan MK ve MK yedek üyeleri toplantısı, Haziran 2015, 27 nolu yş’ın Toplantı Raporuna Ek yazısından)

Not 3:

“İradesini kaybetmeyen ama bir araya gelemeyen PMK’nın” (!?) “PMK üyeleri” imzasını kullanan “meşru darbeci”lerinin(!) partiye çağrısında üstü kapalı da olsa şahsımın partimizin programatik görüşlerinin tahrif ettiğime dair “inci”lerine yönelik önerim ise Parti Birliği’nin Ağustos 2014, Sayı: 34’de yayınlanan “Demokratik Halk Devrimi Program Taslağı”nı incelemeleridir.]

29 Nisan 2016

... nolu

C) Yazısı konulmayan Güney'den 2 Parti üyesi

-1-

(...)

XXX yoldaşın konu ile ilgili mektubundaki bölüm aşağıdadır:

HBDH'la ilgili imza meselesine gelince... Medya savunma alanlarından PKK'den biz dahil bütün devrimci örgütlere “eylem birliği-cephe” önerisi geldi. Sürecin böylesi bir örgütlenmeye ihtiyacı olduğu açıktır. Dolayısıyla biz de bu sürecin ve doğru anlayışın bir öznesi olduk. Hemen bütün devrimci kesimler tarafından olumlu yanıt geldi. Hemen herkes bu oluşumu alkışladı. Pratiksel adımlar atılması bekleniyor. Memnun olmayan hoşnutsuz olan kimdir? Darbeci iki üyedir. Neden rahatsızlar? İmza meselesinden? Neden? Benim imza atma hakkım yokmuş! Birincisi nesnel gerçekliği göz önünde bulundurma durumları yok. İki yıldır örgütsel bir bağ yok bizimle. Nesnel durum budur. Bu durumdan ... ve ... kendi paylarını sorumluluklarını görmek yerine her zaman ve her sorunda olduğu gibi ayrıntı olan, önemli olmayan, tali olan, çözülebilir olanı çok önemli ve çok yaşamsal ve de çok ilkesel bir durum haline getirip, tartıştırıp asıl önemli ve yaşamsal olan konuları gözden kaçırmak, tartıştırmamak, kendi görev ve sorumluluklarını, kendi paylarını görmezlikten gelmek için bu taktiği izliyorlar. (Nisan 2016)

-2-

DARBECİ PMK'YA YANITIMDIR!

Parti içinde kendini yıllardır çeşitli anlayışlar üzerinden ustaca ve çok sinsici bir şekilde gizleyerek var etmeye, etki gücünü artırmaya çalışan küçük burjuva ideolojisi partimiz TKP/ML'nin ideolojik-politik-savaş hat-tını bozmaya, düzen içine çekmeye çalışıyor. Söylemde “yemin billah Kaypak kayacı”, ifade düzeyinde en keskin “yarı-sömürge, yarı-feodal” savunucusu ancak pratik hatta ise “Yeni Şafakçı” olanlar parti yönetimini gasp ve işgal ederek, partiyi daha derin kaos ve krize, bunalımlı bir döneme sokmaya çalışıyorlar.

(...)

Meşru ve gerçek olmayan darbeci yönetim derhal görevini bırakmalı ve partiye özeleştiri vermelidir. (...)

İki yıla yakındır Orta-Doğu’da, Rojava’da örgütlü faaliyet yürütüyoruz. Bizleri ilişkisiz bırakarak kendi kaderimizle başbaşa bırakanların kimler olduğu açık ortadadır. (...) Muazzam olanaklara rağmen bu alanda ortaya çıkan savaş değerlerini demokratik halk devriminin çıkarları doğrultusunda kullanmamak suçtur. (...)

ROJAVA’da faaliyet yürüten Parti Üyesi ORHAN KOBANE *

20 Nisan 2016

D) Yok sayılan ve görüşleri çarpıtılan ... Hapishanesi’nden 2 Üye + 2 Aday Üye

... 2 Pasif Üye’nin HBDH konusunda ... tarafından çıkartılan “özete” yanıtı

HBDH konusunda, meselenin mantığına bakıyoruz elbette. Hukuk-suzluğun mahkum edilmesi gerekir. Olayın özü Kürt hareketiyle birlikte hareket etmek gerektiğidir. İçeriği cephe olarak bizim anlayışımıza göre formüle edilip devam edilmesi gerekir, birlikten çıkılmamalıdır.

Birincisi; geçmişte böyle çok sorun yaşadık ve gerçekten çok “adam” harcadık. Onun için o kadar emeğe yazık ettik. İnsanlar hata yapar; hatasını göstereyim ama kapıyı göstermeyelim! Bir iş, hatalı başladı diye bırakılmaz! Israrla bu iki konuyu önemsemediğimizi belirtmeliyiz. Yani hatalar yaklaşımda, düzeltme esas olup, kişi hedef alınmamalı, kişiselleştirilmemeli, bir kişi hata yapınca ona “gıcığı” olan herkesin bu fırsatı değerlendirmek istemesi çocukçadır. Bunu asla kabul etmiyoruz. İkincisi de yapılan iş bazı noktalarda hatalı diye terk edilmemeli. Bu konuda biz böyle düşünüyoruz. Aksi durumun sekterlik olacağını belirtelim.

* Nubar Ozanyan: 14 Ağustos 2017 tarihinde Rojava’da şehit düştü.

Parti içinde kendini yıllardır çeşitli anlayışlar üzerinden ustaca ve çok sinsi bir şekilde gizleyerek var etmeye, etki gücünü artırmaya çalışan küçük burjuva ideolojisi partimizin ideolojik-politik-savaş hattını bozmaya, düzen içine çekmeye çalışıyor. Söylemde “yemin billah Kaypakkeyacı”, ifade düzeyinde en keskin “yarı-sömürge, yarı-feodal” savunucusu ancak pratik hatta ise “Yeni Şafakçı” olanlar parti yönetimini gasp ve işgal ederek, partiyi daha derin kaos ve krize, bunalımlı bir döneme sokmaya çalışıyorlar.

(...)

İki yıla yakındır Orta-Doğu’da, Rojava’da örgütlü faaliyet yürütüyoruz. Bizleri ilişkisiz bırakarak kendi kaderimizle başbaşa bırakanların kimler olduğu açık ortadadır. (...) Muazzam olanaklara rağmen bu alanda ortaya çıkan savaş değerlerini demokratik halk devriminin çıkarları doğrultusunda kullanmamak suçtur. (...)

Nubar Ozanyan

20 Nisan 2016